

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Vybrané organizace pomáhající obětem trestných činů –
jejich služby a vzájemná spolupráce

Selected organizations helping victims of crime – their
service and mutual cooperation

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Monika Nová, Ph.D.

Autor: Bc. Patrik Gasčarov

Praha 2017

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval paní PhDr. Monice Nové, Ph.D. za její odborné vedení práce a ochotu při všech konzultacích, kde jsem se dozvěděl mnoho důležitých informací, které jsem použil v diplomové práci. Nelze také opomenout pracovníky Bílého kruhu bezpečí, Probační a mediační služby a poradce Občanské poradny, bez jejich rad bych nebyl schopný sepsat praktickou část. Za jejich vstřícnost a ochotu jsem jim velice vděčný.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „*Vybrané organizace pomáhající obětem trestných činů – jejich služby a vzájemná spolupráce*“ vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 23. 4. 2018.

Bc. Patrik Gasčarov

Anotace

Práce se zaměřuje na současný stav viktimologického poznání. Začátek teoreticky popisuje, kdo se v současném právním řádu považuje za oběť a jaký zákon to upravuje. Na toto práce volně navazuje a vysvětluje, na co se vědní disciplína viktimologie zaměřuje. Jsou zde podrobně vysvětleny pojmy viktimizace, sekundární viktimizace a terciární viktimizace. K lepšímu porozumění jsou přidány i kazuistiky. V dalších kapitolách jsou vyjmenovány a podrobně popsány psychické potíže, které mohou být způsobeny trestným činem a jejich dopady na oběť. Další kapitola se zaměřuje na instituce, které zajišťují pomoc obětem na území České republiky. Tyto instituce jsou zde systematicky seřazeny od státních po nestátní. Na konci teoretické části jsou vypsány příklady dobré praxe, kde informují o proběhlých nebo probíhajících úspěšných projektech, zaměřujících se na oběti trestných činů. V praktické části je zvolena kvalitativní výzkumná strategie, hlavní metodou sběru dat je dotazování. Tato metoda probíhá pomocí techniky strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Práce si klade za cíl podrobně popsat systém pomoci obětem trestných činů. Dalším záměrem je na příkladu vybraných organizací působících na území Českých Budějovic ukázat, jak taková pomoc v praxi vypadá a s jakými problémy se musejí organizace potýkat. Na základě odpovědí respondentů jsou pak navržena optimalizační řešení, která mohou pomoci ke zlepšení stávající situace.

Klíčová slova

Viktimologie, Oběť, Bílý kruh bezpečí, Probační a mediační služba, Občanská poradna

Annotation

The work focuses on the current state of victimological cognition. It begins theoretically describing who is considered a victim in the present legal system and what law it regulates. In addition, the work builds on and explains what the science discipline of Victimology focuses on. Here, the concepts of victimization, secondary victimization and tertiary victimization are explained in detail. For better understanding, case reports are also attributed. In the following chapters, the psychological difficulties that can be caused by the victim's crime are listed and described in detail. Then, the next chapter focuses on institutions that provide assistance to victims in the Czech Republic. They are systematically sorted from state institutions to non-state institutions. At the end of the theoretical part, I outlined examples of good practice, informing about successful or ongoing successful projects targeting victims of crime. In the practical part, a qualitative research strategy is chosen, the main method of data collection is the query. This method is based on structured interviews with open questions. The work aims to describe in detail the system of assistance to victims of crime. Another aim is to show how such help looks and what problems the organization has to deal with. It was based on selected organizations operating in the territory of České Budějovice. Respondent's answers suggest optimization solutions that can help improve.

Keywords

Victimology, Victim, Bily Kruh Bezpeci, Probation and mediation service, Civic counseling

Obsah

Seznam zkratk	8
Seznam grafů	9
Úvod	10
1 Současný stav	12
1.1 Oběť	12
1.1.1 Klasifikace obětí	13
1.1.2 Typologie obětí	15
1.2 Viktimologie	16
1.2.1 Viktimizace – proces poškozování oběti	18
1.3 Reviktimizace	21
1.4 Psychologický dopad na oběť trestného činu	22
1.4.1 Dynamika prožívání újmy	23
1.4.2 Psychické poruchy jako následek trestného činu	24
2 Pomoc obětem trestných činů	27
2.1 Pomoc organizovaná státem	28
2.1.1 Peněžité pomoci	28
2.1.2 Pomoc ze strany Policie ČR	29
2.1.3 Probační a mediační služba	32
2.2 Pomoc organizovaná prostřednictvím nestátních neziskových organizací	35
2.2.1 Bílý kruh bezpečí	37
2.2.2 Ostatní významné nestátní neziskové organizace pomáhající obětem trestných činů v Českých Budějovicích	41
3 Příklady dobré praxe	43
4 Cíl práce a výzkumné otázky	47
5 Metodika	48
6 Výsledky	50

7 Diskuze	63
Závěr	68
Literatura a internetové zdroje	70
Přílohy.....	76
Abstrakt.....	100

Seznam zkratek

OSN – Organizace spojených národů

TČ – trestný čin

BKB – Bílý kruh bezpečí

PMS – Probační a mediační služba

PČR – Policie České republiky

PTSP – Posttraumatická stresová porucha

SARA - Spousal Assault Risk Assessment

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

Seznam grafů:

Graf č. 1: Působíště pracovníků

Graf č. 2: Pracovní pozice

Graf č. 3: Počet let v organizaci

Graf č. 4: Zájem o služby

Graf č. 5: Informovanost o službách poskytujících pomoc obětem trestných činů

Graf č. 6: Znalost novely zákona o obětech trestných činů z roku 2017

Graf č. 7: Myslíte si, že je novela zákona o obětech trestných činů dodržována v praxi

Graf č. 8: Počet zdrojů financování

Graf č. 9: Má organizace dostatek financí na poskytování svých služeb

Graf č. 10: Nástroje ke zlepšení kvality služeb na pracovišti

Graf č. 11: Vzájemná provázanost služeb v Českých Budějovicích dle respondentů výzkumu

Graf č. 12: Co by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit

Graf č. 13: Co v rámci pomoci obětem na území ČR funguje

Úvod

„Jsi-li lhostejný k utrpení druhých, nezaslouhuješ náзву člověka.“

Saadi

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolil pomoc obětem trestných činů, služby zajišťující tuto pomoc a jejich vzájemnou spolupráci. Učinil jsem tak z toho důvodu, že u své bakalářské práce jsem se zaměřoval na postpenitenciární péči a její vývoj v České republice a u diplomové práce jsem chtěl nahlédnout na druhou stranu pomyslné barikády neboli na oběti trestných činů. Mým záměrem bylo poukázat svou prací na druhy pomoci, které mohou být poskytnuty prostřednictvím státu a nestátních neziskových organizací. Vzhledem k tomu, že česká laická veřejnost nemá příliš mnoho informací o této problematice, domníval jsem se, že by bylo užitečné, je s tímto seznámit.

V současné době se za oběť trestného činu považuje každý, komu bylo trestním činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Tomuto okruhu osob pomáhají po stránce emocionální, ale také po právní, státní i nestátní organizace, jako například Bílý kruh bezpečí, Probační a mediační služby, občanské poradny, intervenční centra, Policie ČR a další organizace zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Všechny tyto organizace mají za cíl vrátit člověka zpět do života, aby byl schopný samostatně fungovat a vypořádat se s traumatem, ke kterému mohlo dojít po spáchání trestného činu na něm samotném.

V první kapitole práce jsem popisoval, kdo je dle aktuálně platného zákona obětí trestného činu, jak se oběti dělí a jakou máme typologii. Dále jsem nastínil problematiku vědního oboru viktimologie, jež se zaměřuje na predisponující faktory a proces viktimizace. Také jsem uvedl, jaké duševní potíže mohou vzniknout po samotném aktu násilí.

V druhé kapitole byly již vylíčeny organizace, které participují na pomoci obětem trestných činů. Podrobně jsem zde vypsál druhy a formy pomoci a je zde zmíněno, jak jsou jednotlivé organizace vzájemně propojeny.

Ve třetí kapitole jsem nastínil moderní trendy v oblasti pomoci obětem trestných činů. Poukazoval jsem na příklady dobré praxe, které byly na území České republiky aplikovány anebo jsou stále aktivní. Zahrnul jsem pouze projekty, které byly českou odbornou i laickou veřejností kladně přijaty.

Základ práce tvořil zpracovaný kvalitativní výzkum vycházející ze strukturovaného rozhovoru, v němž jsem použil otevřené otázky, které se snažily zjistit, jestli existují nějaké potíže při poskytování pomoci obětem trestných činů. Do výzkumu byly zahrnuty vybrané organizace působící na území Českých Budějovic, konkrétněji Bílý kruh bezpečí, Probační a mediační služba a občanská poradna. Souhrnným cílem práce bylo najít optimalizační řešení k poskytování pomoci, v zásadě by tato práce mohla také sloužit jako sebereflexe všem pracovníkům, pracujícím s touto cílovou skupinou.

1 Současný stav

1.1 Oběť

Pojem oběť je možné vystopovat již ve starověkých společnostech v souvislosti s obětováním. V původním významu tohoto slova byla totiž oběť, osoba nebo zvíře, poslána na smrt v průběhu náboženských obřadů s cílem uspokojit nějakou nadpřirozenou moc či božskou sílu. V průběhu staletí toto slovo nabylo nového významu. V současnosti odkazuje především na jednotlivce, kteří utrpí poranění nebo škodu (Holomek, 2013). V roce 1985 byl svolán Kongres OSN, kde byla přijata nová definice a na oběti se od té doby nahlíží jako na „*osoby, kterým byla individuálně nebo kolektivně způsobena škoda nebo újma tělesná a psychická i emocionální strádání, materiální škoda nebo značná újma na jejich základních právech jednáním nebo opomenutím, které je v rozporu s příslušnými trestními zákony, včetně zákonů zakazujících zneužití moci*“ (Doerner, 1998).

Do celistvého pojetí oběti lze zahrnout osoby, jež se staly oběťmi trestných činů, teroristického činu, velkých neštěstí, přírodních katastrof. Pro účely této práce jsem se zabýval pouze první skupinou, která se týká osob, na nichž byl spáchán trestný čin či přestupek (Doerner, 1998). Experti v oblasti kriminologie T. Sieverts a J. Schneider se shodli na tom, že oběť lze chápat jako osobu nebo organizaci, která je v ohrožení nebo jí hrozí poškození či dokonce zničení. Vágnerová se pokusila tuto definici zkrátit a pojmenovala oběť jako „*fyzickou osobu, která trestným činem utrpěla újmu na životě, majetku nebo jiných právech*“ (Velikovská, 2016). Sochůrek dále označuje za oběť osobu, organizaci, morálku či právo, které jsou vlivem jednání poškozené. Tentýž autor dále uvádí, že osobnost se stává obětí, jestliže je objektivně narušeno její právo a je dále subjektivně prožíváno s nevolí (Sochůrek, Sluková, 2013).

Je zapotřebí zmínit, že zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, tento termín dříve neznal. Byl to pojem používaný v psychologických a viktimologických vědách. Trestní předpisy pracovaly v souvislosti s trestným činem s termínem poškozený. Poškozeným byla osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda, nemajetková škoda nebo se na její úkor pachatel obohatil. Za poškozeného nelze považovat toho, kdo se subjektivně cítí být poškozen trestným činem, avšak újma není v příčinné souvislosti s trestným činem či není způsobena zaviněním

pachatele (Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním). V této souvislosti byl poškozený chápán jako fyzická (živá bytost), ale i jako právnická osoba (neživý subjekt) bez akcentu na jejich rozdílnost. Až zákon č. 45/2013Sb., o obětech trestných činů, zohledňuje lidský rozměr uplatňovaných práv (Velikovská, 2016). S platností nového zákona o obětech trestných činů se používá v České republice následující definice: „*Oběť je každá fyzická osoba, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“ Pakliže při spáchání trestného činu došlo k úmrtí oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti újmu, za oběti také její příbuzní v pokolení přímém, tedy sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo také registrovaný partner, druh nebo osoba, jíž oběť ke dni své smrti poskytovala výživu. Zákon také pamatuje na oběti zvláště zranitelné, kam je zařazeno dítě, starší osoba, osoba s mentálním nebo psychickým poškozením, oběť trestného činu obchodování s lidmi, nebo lidé, kteří se stali obětí teroristického útoku (Zákon č.45/2013 Sb., o obětech trestných činů).

1.1.1 Klasifikace obětí

V podkapitole Klasifikace obětí jsem pojmenoval různá klasifikační kritéria, která se liší buďto v úhlu pohledu nebo z perspektivy vědy, prostřednictvím níž se na oběť díváme. Není vůbec snadné taková kritéria najít a říci, že všechny oběti mohou být jednoznačně a systematicky rozčleněny. Proto jsem zde uvedl několik druhů členění, přičemž každé z nich akcentuje jiná hlediska. Toto rozčlenění je velmi důležité proto, aby sociální pracovníci nebo jiné pomáhající profese aplikovali co nejúčinnější metodu, formu a způsob práce s oběťmi. Špatně zvolená metoda může naopak této osobě spíše uškodit. Vzájemná spolupráce s touto cílovou skupinou je takřka nezbytná (Sochůrek, 2003).

Přímá oběť je člověk, který utrpěl přímou újmu (například byl okraden, zraněn nebo napaden). Přímá oběť je individuálně určena neboli má jméno.

Potom rozeznáváme nepřímou oběť (sekundární oběť). Tato osoba přímou újmu nemá, ale intenzivně prožívá újmu přímé oběti (jedná se o přátele, příbuzné či partnery). Nezahrnuje to však pouze rovinu emocionální, ale i hmotnou. Osoba, která utrpěla vážná zranění během trestného činu, je dlouhodobě léčena. V tuto chvíli je závislá pouze na dávkách nemocenského pojištění anebo v horším případě zůstane v invalidním důchodu,

ten je však výrazně nižší než plat, který daný člověk pobíral před trestným činem. V nejhorším případě může oběť zemřít a tehdy je sekundární oběť závislá na vdovském nebo sirotčím důchodu.

Další z typologie je anonymní oběť. Lidé, kteří jsou anonymními oběťmi, nejsou individuálně určitelní. Stanou se obětí například v situaci, kdy dojde k vytunelování či loupeži v bance. Zloději primárně neutočí na jednotlivé oběti, ty jsou anonymní a nejsou cílem pachatele (pachatel se nerozhoduje, že vytuneluje nebo vykrade banku kvůli jedné osobě).

Následujícím typem je oběť s povinností odpustit. V tomto případě je pachatel osobou, se kterou má oběť velmi blízký emocionální vztah (rodiče, partneři). Jedná se o tyto formy násilí: sexuální zneužívání, domácí násilí, krádeže a zneužívání drog.

Další skupinou je oddělení činu od činitele. Skupina ve své podstatě rozumí, proč pachatel daný čin spáchal, a do určité míry ho ospravedlňuje. Znají jeho sociální situaci, a proto k němu přistupují chápavě. Například pacient kvůli své chorobě zaútočí na lékaře. Kdyby jí netrpěl, nejspíš by nikdy nezaútočil. Pachatel daného činu lituje. Jeho okolí často hledá vinu u oběti.

Dále existuje pojem mnohočetná oběť. Tou je člověk, který se stal během krátké doby několikrát obětí trestného činu. Může jednat o osobu z psychologického hlediska bezproblémovou: nevyhledává nebezpečí a není členem žádné rizikové skupiny. Nejčastěji se na tento okruh obětí používají slova jako shoda nešťastných náhod či prostá smůla. Na druhou stranu se pak může jednat o člověka s osobností problémovou, který se pohybuje v rizikových skupinách a vede agresivní život. V tomto případě je pak velká pravděpodobnost, že se sám může stát obětí (Sochůrek, Sluková, 2013).

Také máme oběť predestinovanou. Za ni je považován ten, který se stal několikrát obětí. V tomto případě ne vinou náhody, ale vlivem svých osobních dispozic, které pachatele natolik zaujmou, že si ho vybere jako cíl svého útoku. Čírtková upozorňuje, že tyto charakteristiky jsou takřka nespecifikované, takže nelze zcela určit, kdo přesně je onou predisponovanou obětí (Čírtková, 2000).

Ideální oběť patří do skupiny lidí, kde si můžeme vybavit všechny osoby, které si veřejnost nejčastěji představuje, že se mohou stát obětí trestného činu. Mají takzvané typické rysy oběti. Takovýchto znaků je celá řada. Oběť je výrazně slabší než útočník (starší a hendikepovaní lidé). Pachatel je pro oběť cizí člověk, je viděn jako jednoznačně zlý člověk se zápornými vlastnostmi. Může se také jednat o člověka, kterého spojuje

s obětí moc, vliv, sympatie. V těchto případech dochází často ke zpochybnění důvěryhodnosti obětí.

Posledním typem oběti je survivor. Odborníci v oblasti viktimologie dávají do skupiny survivor osoby, jež zažily únos, dopravní nehodu nebo přírodní katastrofu. Je to doslova člověk, co přežil. Existují dva náhledy na oběť survivor. Zaprvé je tu oběť, která přežila. Na ni je nazíráno buď jako na člověka, který v události sehrál pasivní roli, nebo jako na přeživšího, který přežil díky své vlastní aktivitě. Psychologové doporučují, aby oběť survivor byla v náhledu na událost vedena od role oběti k přeživšímu. Přežití jako výsledek její aktivity má daleko větší hodnotu. Tato změna pohledu má blahodárný účinek při zvládnání traumatizujícího zážitku (Sochůrek, Sluková, 2013).

1.1.2 Typologie obětí

První viktimologové se původně nezaobírali škodami, které pachatelé způsobili svým obětím, ignorovali úsilí o náhradu škody a odškodnění oběti a vyhýbali se dalším podobným úvahám. V rámci úsilí o pochopení příčin kriminality se soustředili na to, jak oběti mohly přispívat ke svému osudu. Jednou z významných cest k tomuto cíli byla typologie obětí. Typologie je klasifikační systém, prostřednictvím něhož se snažíme pochopit, co mají skupiny lidí společné a jak se liší od ostatních. V průběhu desetiletí navrhli viktimologové množství typologií, které se snaží zobrazit různou míru zodpovědnosti, jakou oběť mohla mít v konkrétních případech (Holomek, 2013).

Mezi první viktimologické odborníky patřil H. von Henting, který byl průkopníkem tohoto nového vědního oboru a jako jeden z prvních se v roce 1948 pokusil o popsání osob, které jsou náchylné k vlastní viktimizaci. Členil oběti do tří kategorií: depresivní oběť (tu považoval za nejčastější oběť, neboť bývá často neopatrná), chtivá oběť (má tendenci věřit klamům, protože její motivací je vždy dosáhnout zisk, což snižuje tendenci k podezřívavosti), a pak tu je poslední kategorie, takzvané lehkomyšlné oběti (ty bývají považovány za částečně odolné vůči stresu, který se děje v určitém období jejich života, jako mladiství nebo prostitutky) (Velikovská, 2016).

V roce 1963 B. Mendelsohn přišel s novou typologií, ve které tvrdil, že existuje silný osobní vztah mezi pachatelem a obětí. V typologii obětí Mendelsohna je kritériem míra zavinění – podíl viny oběti na trestném činu a její přispění ke spáchání trestného činu. Do

první skupiny patří takzvané celkové nevinné oběti, které trestný čin nikterak nevyprovokovaly a nechovaly se nijak nezodpovědně. Do druhé řadí oběti s menším podílem viny než pachatel. To jsou oběti, které se bez zjevného úmyslu ocitly v nebezpečné situaci (oběť, která se pohybuje v rizikové oblasti anebo v rizikové době na jinak bezpečném místě) (Holomek, 2013).

Z předchozích dvou dělení vyšel třetí směr, který vypracoval egyptský viktimolog E. A. Fattah. Jeho členění obsahuje 5 kategorií. Za prvé jde o nezúčastněné oběti. Ty svým chováním nikterak nepřispěly ke spáchání trestného činu a k pachateli a jeho deliktu mají negativní a odmítavý postoj. V druhé kategorii jsou latentní či predisponované oběti. Tato skupina má specifické rysy osobnosti, které vykazují větší sklon k viktimnosti. Jedná se zpravidla o takzvané „*chronické oběti*“. Třetí skupinou jsou provokující oběti, kde, jak už vyplývá z názvu, lze odvodit, že se jedná o lidi, kteří si svým jednáním přivodí takovou situaci, kdy se stanou sami obětí. V neposlední řadě existuje ještě typ takzvaných zúčastněných obětí, které mají pozitivní vztah k porušení práva a spolupracují při vzniku deliktu. Do poslední kategorie spadají falešné oběti, které se ocitly v nesprávný čas na nesprávném místě.

V české kriminologii bývá často uváděno lakonické členění dle polského kriminologa B. Hołysta. Toto členění se skládá pouze ze dvou kategorií: z obětí, které si zavinily vlastní viktimizaci (provokatéři, příslušníci rizikové skupiny, například prostitutky), a pak z obětí, které si nezavinily vlastní viktimizaci (krádež majetku i přes jeho zabezpečení, žádná příslušnost k rizikové skupině) (Velikovská, 2016).

1.2 Viktimologie

Tento poměrně mladý vědní obor se zabývá oběťmi, jak už vyplývá z překladu latinského slova *victima* – oběť. Čírtková shrnuje viktimologii tak, že tato věda „*zkoumá vědeckým způsobem oběti trestných činů. Zajímá ji, jakou roli hraje oběť v motivaci pachatele a jakým způsobem se spolupodílí na interakci v průběhu trestného činu*“ (Velikovská, 2016). Kuchta s Válkovou dále rozvádějí, že viktimologie je obor, jenž se zabývá oběti a jejími psychosociálními a psychologickými charakteristikami, vztahy mezi obětí a pachatelem, rolí oběti v průběhu vyšetřování a soudního projednávání trestného činu, pomocí oběti, včetně odškodnění a její rehabilitace a procesy viktimizace, podrobně

popsané v kapitole 1.2.1. V zásadě jde také o prevenci viktimizace, tedy jak ochránit potencionální oběť před kriminalitou (Novotný, Zapletal, 2004). První použití tohoto termínu se datuje do roku 1949, kdy ho použil americký psychiatr Fredric Wertham. Za zakladatele se ale považuje uznávaný badatel Hans von Hentig. Existují dva proudy nahlížející na viktimologii. Benjamin Mendelsohn ji považuje za interdisciplinární obor. Naopak kriminologové považují viktimologii za dílčí obor kriminologie (Kuchta, Válková, 2005).

K tomu, abychom mohli správně definovat předmět zkoumání viktimologie, je zapotřebí si jej rozdělit na užší a širší pojetí. Užší pojetí se zaměřuje především na to, jakou roli sehrála oběť v motivaci pachatele a jak se oběť spolupodílela na interakci před trestných činem a v jeho samotném průběhu. Toto pojetí především zkoumá, jaká je osoba oběti, jaký je vztah mezi pachatelem a obětí, jakou roli zaujímá oběť v průběhu trestného činu, jak pomoci oběti trestného činu a jaké modely chování jsou disponující pro to, stát se obětí. V tomto pohledu jde tedy o to, jaké charakteristiky a jaká interakce přispívají ke vzniku trestného činu. Tento model není zcela dostatečný a zdaleka nepostihuje všechny situace, za kterých se člověk může stát obětí.

V širším neboli obecném pojetí se za předmět zkoumání považuje situace, kdy se lidé nebo instituce stanou obětí, neboli utrpí újmu na životě či zdraví, dále újmu finanční nebo materiální, a to působením neovlivnitelných vnějších událostí. Širší pojetí zahrnuje čtyři přístupy. První přístup je kriminologický a hraje v něm významnou roli viktimologie, která díky svým poznatkům značně pomáhá k dopadení a odhalení pachatelů, a to na základě jejich výběru oběti a zacházení s ní na místě činu. Poté, dle charakteru útoku, se může posoudit osobnost pachatele. Druhý přístup, psychologický, zkoumá, jakou roli měla oběť v genezi trestného činu a jaké jsou psychické výkyvy, které zvyšují pravděpodobnost stát se obětí. Aktuálním tématem je také psychologická a terapeutická pomoc obětem trestných činů. Další přístup je sociologický a zaměřuje se na oblasti se zvýšenou zločinností a na sociální podmínky, které vedou k ohrožení určitých skupin obyvatelstva. Poslední přístup se zaměřuje na hledisko prevence, pod nímž si můžeme představit např. prevenci před vloupáním. Abychom se nestali obětí vloupání, můžeme si koupit masivní dveře. Nechceme se stát oběťmi, proto se vyhýbáme rizikovým místům nebo skupinám.

Na základě tohoto pojetí je nutno na viktimologii jednoznačně pohlížet jako na multidisciplinární vědní obor (Sochůrek, 2003).

1.2.1 Viktimizace – proces poškozování oběti

Viktimizace je proces poškozování a způsobování újmy, kterým se z jedince stává oběť určitého trestného činu (Čírtková, 1998). Podobné tvrzení uvádí i Netík (Sochůrek, Sluková, 2013). Jsou do ní zahrnuty všechny roviny deliktu: vztah pachatele a oběti, chování oběti a míra viktimnosti a míra predispozice stát se obětí (Kuchta, Válková, 2005). Jedná se o děj složitější, než se na první pohled zdá. Viktimizace začíná samotným útokem na oběť a zpravidla pokračuje i po spáchání trestného činu. Z psychologického hlediska je veškerá újma způsobená trestným činem, úvodním dějem, na který volně navazují další zraňující události. Samotný proces má tedy určitou dynamiku, která překračuje bezprostřední a přímé následky spáchaného trestného činu, běžně se rozlišují dvě fáze viktimizace (Čírtková, 1998).

Primární viktimizace je újma způsobená přímo pachatelem a jeho jednáním. Do této kategorie patří zranění, prožitý strach během trestného činu, hrůza a materiální ztráty. Za nejzávažnější se považuje újma psychologická, protože ta je prakticky neměřitelná a individuálně prožívaná. Odborná pomoc je v tomto ohledu velmi složitá. Podstatné je také říci, že oběti velmi často řeší dilema oznámit či neoznámit trestný čin. Dle viktimologických výzkumů až 50 procent trestných činů není úřadům vůbec oznámeno. Primární viktimizace je charakteristická primárními ranami. Dělíme je do tří skupin, podle následujících podstat. První a nejzjevnější je fyzická újma. Tu tvoří celá řada druhů a stupňů zranění, od lehkých až po usmrcení. Další je finanční újma. Ta, jak je z názvu patrné, se vztahuje na finanční či materiální ztráty, náklady na zdravotní péči a opravu poškozené věci. Velmi podstatnou je také emocionální újma, která zahrnuje primární rány, jež jsou těžko pozorovatelné, jelikož se často odehrávají především v mysli oběti. Vyrovnání se s traumatem závisí především na osobnosti dané oběti.

Emocionální újma představuje hluboký zásah do života člověka. U těchto lidí je důležitá kognitivní restrukturalizace, neboli přestavění svého dosavadního života (hodnotový žebříček, normy, priority) a vytvoření nové pevné struktury. Dle Čírtkové dochází k prolomení důležitých životních iluzí, které vycházejí ze základních lidských potřeb člověka (seberealizace a pocit bezpečí) (Sochůrek, Sluková, 2013).

Kazuistika:

„Sedmnáctiletou dívku vlákal pachatel pod záminkou do svého vozidla a odvezl ji na okraj Prahy. Tam zastavil, začal vést sexuální řeči a pokoušel se ji přimět k sexuálním aktivitám. Vyděšená dívka začala plakat. Pachatel ji pustil z auta a odjel. Stále po dvou letech dívka vidí pachatele jako ve filmu vždy, když ulehá ke spánku. Vnitřní obraz pachatele zahání tím, že po něm hází polštář“ (Čírtková, Vitoušová, 2007).

Sekundární viktimizace čili zraňování oběti bývá častou příčinou její neochoty spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Sekundární viktimizace také bývá někdy označována jako chybná reakce společnosti a lidí na první viktimizaci. Oběť může například tížit myšlenka, co si o ní budou myslet sousedé. Bojí se tedy především stigmatizace, která by mohla nastat po ohlášení trestného činu. Původcem sekundární viktimizace se může stát takřka kdokoli, kdo přišel do styku s poškozenou osobou, když získala status oběti. Častými zdroji sekundární viktimizace jsou instituce oficiální kontroly (policie a justice), dále jsou to média a sociální okolí oběti ať již v soukromém životě, anebo v práci. Nezřídka se stává, že lidé obětem připisují vinu a uvádějí, že konflikt a následný trestný čin samy vyprovokovaly. Mezi další původce sekundární viktimizace lze zařadit pracovníky pojišťoven či úředníky v určitých institucích, s nimiž poškozený přišel do kontaktu. Stejně jako u viktimizace primární, tak i u sekundární přicházejí takzvané sekundární rány, které jsou výlučně psychického rázu. Jedná se o negativní pocity pramenící ze stigmatizace, pocitu negativní exkluzivity či v neposlední řadě pocitu nespravedlnosti (Čírtková, 2014). Sekundární viktimizace může v některých případech převýšit viktimizaci primární, například sebevraždy obětí znásilnění, od kterých se odvrátí rodina, rozvrat rodiny, celoživotní poruchy chování apod. (Holomek, 2013). Podle Čírtkové se sekundární viktimizace spouští po několika pochodech. Jedním z nich je takzvané očerňování oběti. Jedná se o označení tendence či způsobu, jak atakovat viktimizovanou osobu. Účelem očerňování oběti je konstatování, že si vlastně viktimizaci zasloužila.

Dalším pochodem může být obviňování či přenášení viny na oběť. Dle výzkumů v oblasti viktimologie se zjistilo, že lidé mají tendenci vinit oběti. Mají sklon připisovat obětem negativní vlastnosti, které vedly k jejich viktimizaci (riskantní jednání a provokativní lehkomyšlnost).

Nerespektování soukromí oběti je také jedním z možných pochodů. Presentování informací o prožité viktimizaci zažívá oběť s nelibostí, zvláště pak, když se tak děje bez jejího souhlasu (Čírtková, 2014). Z tohoto důvodu došlo v roce 2009 k novelizaci trestního

řádu. Ten jasně stanovuje, že nikdo v souvislosti s trestným činem spáchaném na poškozeném nesmí zveřejnit informace, které by mohly jakýmkoli způsobem odhalit totožnost poškozeného mladšího 18 let. Citlivé údaje mají k dispozici pouze určité úřední osoby (zákon č. 52/2009, o trestním řízení soudním).

Známou formou sekundární viktimizace je také bagatelizace. V tomto případě jde o zpochybnění újmy, kterou oběť vnímá, jako by druhá strana zcela ignorovala veškerou psychickou nebo morální újmu. Příkladem může být krádež dětského kola, kdy se rodiče snaží dítěti pomoci tím, že mu řeknou, ať to hodí za hlavu, tento výrok ale může mít bumerangový efekt. Slova, ač byla myšlena dobře, mohou komplikovat pochod odpoutání se od nepříjemného zážitku.

Posledním pochodem, dle Čírtkové, jsou mýty o domácím násilí. K nim patří tvrzení, že špatná reakce oběti na počátku násilí vše vygraduje. Laicky řečeno: oběť si nechá vše líbit. K lepšímu porozumění jsem přiložil kazuistiku, kde je sekundární viktimizace popsána, jak může vypadat v praxi (Čírtková, 2014).

Kazuistika:

„V případě sexuálního zneužívání čtrnáctileté dívky trenérem ve sportovním oddíle, fakt zneužívání potvrdily dvě členky. Za to byly ostatními trenéry verbálně osočeny a následně z oddílu vyloučeny. Obě mladé dívky se vybranému sportu věnovaly od útlého dětství. Současně byla osočována oběť i její rodina“ (Čírtková, Vitoušová, 2007).

Zoubková s Moulisovou uvádí také terciární viktimizaci. Označují tím dlouhodobý stav jedince, který se nedokáže vyrovnat s traumatickou událostí. V této době je oběť již uzdravená i odškodněná. Dochází však k celkové změně života člověka, který se už nemůže vrátit do původního stavu a nenastává kýžená adaptace. Osobnost oběti může trpět buďto po psychické stránce – výrazně sníženou koncentrací, pocity podrážděnosti, ztrátou sebedůvěry a důvěry k prostředí, ve kterém žije, pocity viny a lítosti, nebo po stránce fyzické – tělesnou slabostí, zvýšenou plačtivostí, srdečními potížemi a bolestmi hlavy (Zoubková, Moulisová, 2004).

Kazuistika:

„O terciární viktimizaci se opírala zápleтка z kriminálního filmu „Bez motivu“. Na večírku po představení ochotnického divadelního studentského spolku se aktéři opijí

a dojde i ke skupinovému sexu. Jen jedna z dívek sex odmítá, a proto je za pomoci všech ostatních přemožena a několika muži znásilněna. To u ní způsobí psychické trauma s následnou trvalou neschopností pohlavního styku. Děvče se po mnoha letech vdá, avšak manželovi odmítne sexuální styk a svěří se mu proč. Ten začne účastníky tehdejšího večírku postupně vraždit. Zápletka vypluje na povrch až na závěr filmu, kdy je pachatel odhalen“ (Sochůrek, 2003).

1.3 Reviktimizace

Reviktimizace je další důležitý pojem z oblasti viktimologie. Jde o proces, kdy se jedinec v poměrně krátké době stane znovu obětí trestného činu. Jedná se o takzvanou mnohonásobnou oběť (Sochůrek, 2003). Dle Velikovské se za mnohonásobnou oběť považuje osoba, která je minimálně během jednoho roku viktimizována alespoň třikrát (Velikovská, 2016). Zatím žádné výzkumy nezjistily konkrétní typ chování a povahy, která by lákala pachatele, ale potvrzuje se, že lidé, kteří se již jednou stali oběťmi trestného činu, jsou poté mnohem náchylnější k opětovnému setkání s kriminalitou. Možným vysvětlením tohoto jevu je, že lidé zasažení trestným činem mají v některých případech menší chuť do života, zhoršené sociální kompetence a stávají se zranitelnějšími po dobu, než se vypořádají s traumatem z trestného činu (Kvasničková, 2016). Naopak jiné oběti mohou být mnohem vnímavější vůči signálům, které předcházejí trestnému činu.

Z psychologického hlediska je klíčový model tzv. kariéry oběti. Koncepce kariéry oběti začíná u pachatelů. Zloději i vrazi, všichni kalkulují rizika, která vyplývají z trestného činu, a zároveň vybírají vhodnou oběť. Důležité jsou tedy signály, které vysílá jedinec do svého okolí. Některé výsledky na poli viktimologie ukazují, že zvýšená zranitelnost může vyplývat z životního elánu a sociální kompetence. Psychologickým základem kariéry oběti je naučená bezmocnost a pocit vlastní slabosti, kdy je důvěra ve vlastní schopnosti silně narušena a mizí pocit vlastní síly. Nastoupení na dráhu oběti lze chápat jako nejzávažnější možný důsledek iniciálního trestného činu. Větší riziko vzniká u všech obětí násilných a sexuálních deliktů. Zejména v tomto okruhu osob je zapotřebí co nejdříve poskytnout odbornou intervenci, která se cíleně zaměřuje na problém zvýšené zranitelnosti. Odborníci mají za to, že tomuto okruhu osob by se určitě neměla poskytovat

laická pomoc, a dokonce nestačí ani navštěvovat pouze svépomocné skupiny (Čírtková, 2000)

1.4 Psychologický dopad na oběť trestného činu

Bezprostřední prožívání trestní újmy představuje akutní reakci jedince na primární viktimizaci. Každý člověk má odlišné prožívání a u negativních událostí to platí taktéž. Přesto existují příznaky, které se u jednotlivých lidí zabarvují různou intenzitou, prudkostí a délkou trvání (Čírtková, 2000). Psychologické dopady jsou závislé především na osobnosti, závažnosti a druhu trestné činnosti. Dále také na okolnostech, za kterých se ona nešťastná událost udála a které nastaly po skončení trestného činu. Podpora a péče rodiny je také významným faktorem, který jednoznačně ovlivňuje vyrovnání se s trestným činem. Dominantními emocemi bývají stres, strach a šok. Obvykle je také otřesen pocit bezpečí a jistoty. Oběť se cítí více zranitelná, bezmocná a má pocity ztráty kontroly nad životními situacemi. Dalšími reakcemi, které mohou přijít poté, co jedinec vyčerpá veškeré své síly, jsou zlost, stud, potupa a nenávisť. V některých případech si člověk klade otázku, co mohl udělat jinak, aby k ničemu takovému nedošlo, a při tomto polemizování může dojít k přesvědčení, že jednání proti němu bylo nespravedlivé, a zatouží po odplatě (Policie, 2017a). Stresující událost, která je nenadálá, neočekávaná, svévolná a nepředvídatelná se vyznačuje tím, že se na ni nedá takřka připravit, rozumově se s ní dá těžko vypořádat a je zhola nemožné se jí vlastním přičiněním vyhnout.

Všechny výše uvedené znaky ve své podstatě způsobuje viktimizace, která je prožívána poškozeným nebo obětí jako krize (Čírtková, 2000). Vymětal popisuje krizi tak, že se jedná o narušení nebo ztrátu duševní rovnováhy, jež nastává, když se člověk střetne s překážkou, kterou není schopen vlastními silami zvládnout v přijatelném čase a navykklým způsobem. Ve většině případů je tedy trestný čin chápán jako krize (Vymětal, 2009). Zároveň Kaplan píše, že co může být pro jednoho krize, může být pro někoho jiného pouze nepříjemnost. Záleží na okolnostech, za kterých k činu došlo, a na psychosociálním rozpoložení jednotlivců (Kaplan, 1970).

Je-li oběť v akutním stavu těsně po traumatické události, zpravidla se u ní mění tyto oblasti života: životní situace, způsob jakým prožívá vztahy se svým okolím, vztah k vlastnímu tělu, fyzické existenci, vnímání vlastních možností ovlivňovat a kontrolovat vlastní život.

Když nedojde k časnému a správnému ošetření, mohou v dalším životě následovat různé tělesné, psychické, ale i sociální potíže. Důležitou pomoc poskytuje psychologická neodkladná péče. Ta se dále rozděluje na dvě části. Psychologická první pomoc probíhá přímo na místě, kde došlo ke spáchání trestného činu, poskytují ji především psychologové, ale i ostatní členové integrovaného záchranného systému. Druhou částí psychologicky neodkladné péče je terapie akutního traumatu, která je již v rukou specialistů (psychologové, psychoterapeuti). V obou případech jde o to, aby se oběť psychologicky stabilizovala a došlo ke zmírnění stresových stavů a příznaků. Celkovým cílem jejich snažení je, aby oběť zpracovala traumatizující zážitky a nastartovala svoje vlastní síly (Čírtková, 2007).

1.4.1 Dynamika prožívání újmy

Prožívání újmy má svoji vlastní dynamiku. Je závislé na prožívání jedince poté, co se stal obětí trestného činu. Zpravidla probíhají tři fáze újmy. Nejdříve nastupuje fáze nárazu čili šoku. Poté následuje hojení, a když jde vše dobře, dojde ke zhojení (Čírtková, 2000).

Fáze šoku nastává bezprostředně po kriminálním útoku. Jedinec je zaskočený kritickou událostí. V této chvíli se silné emoce promítají do vnějšího projevu. Se stresovou reakcí koresponduje ve viktimologii kontrolovaný vzorec chování. Při takovém projevu jsou emoce zablokované a neodráží se ve vnějším chování. Někteří experti hovoří o takzvaném kognitivním přežívání. Oběť působí zdánlivě pokojně až chladně. Po spáchání činu je schopna lehce vypovídat a navenek působí, jako by se jí nic nestalo. Délka této fáze je individuální, u někoho může trvat několik hodin, u někoho se naproti tomu může projevit třeba až po dvou nebo třech dnech.

Následuje fáze hojení nebo také nastupující adaptace. Začíná, když se oběť postupně vyrovnává s tím, co se jí přihodilo. Zpravidla se pohybuje mezi dvěma protichůdnými pozicemi. Na jedné straně je intruze, kdy oběť opakovaně znovu prožívá kritickou událost. Neustále si situaci přehrává a jedinec není schopen myšlenky a vzpomínky zastavit. V této fázi má oběť velkou potřebu o traumatu hovořit. Druhá psychologická poloha je diametrálně odlišná. Tato poloha se nazývá vyhýbání. Oběť odmítá mluvit o traumatu a usiluje o to, aby popřela svoje přirozené pocity, stahuje se do sebe. Touto dynamikou se vysvětlují časté výkyvy nálad a chování. Délka trvání souvisí s utrpěnou újmou z trestného činu. U závažnějších TČ se může jednat i o rok a delší dobu.

Poslední etapou je zhojení. V té jedinec dochází ke konečnému zpracování traumatu a vzpomínky ztrácejí bezprostřední emocionální náboj. Oběť dochází ke konečnému zpracování traumatické události a vrací se zpět do plnohodnotného života (Holomek, 2013).

Podle Kaplana se psychosociální krize vyvíjí ve čtyřech na sebe navazujících fázích. Fáze expozice, kdy je osoba konfrontována s okolnostmi nepředvídatelnými, anebo předvídatelnými, ale nezvládnutelnými adaptačními schopnostmi jedince. U oběti narůstá napětí, úzkost, pocit zklamání, bezmocnosti a také se mohou projevit somatické problémy. V této fázi by měl člověk navštívit lékaře. Další je fáze pokusných řešení, kdy se oběť sama pokouší vzdorovat situacím a hledá cesty k zvládnutí problému. V této fázi také vzniká nebezpečí vzniku chronického stavu. V případě, že zvolené řešení není úspěšné a nevede k efektivní adaptaci, se krize fixuje. Kromě svépomoci vyhledává člověk také laickou pomoc od svých blízkých. K riziku chronických krizí přispívá také volba nevhodných prostředků – alkohol a drogy. Následuje fáze mobilizace vnitřních a vnějších zdrojů. V této fázi narůstá pocit uvolnění, ustupuje tíseň a pocit bezmocnosti. Jedinec si uvědomil, že získal cenné poznatky a pohledy na svoje problémy. Pakliže se ale nedostane přes tuto fázi, může dojít k prohloubení pocitů ochromení a rezignaci. V tom nejhorším případě může dojít k sebevraždě. V závěru nastává fáze rezoluce. Krize je překonána a vnitřní rovnováha je opět nastolena. Vytváří se nový pohled na svět a člověk může těžit z krize a ze zkušeností z ní vyplývajících (Caplan, 1970).

1.4.2 Psychické poruchy jako následek trestného činu

Z kriminalistických výzkumů, které zkoumaly oběti závažných trestných činů, vyplynulo, že se lidé nevyrovnali s útokem na svoji osobu ani po několika letech. Příkladem může být studie tří set obětí fyzického napadení, znásilnění a loupeží, kde výzkumný tým zjistil, že i za dva a půl roku, co došlo k trestnému činu, se s ním oběti nedokázaly psychicky vypořádat (Kuchta, Válková, 2006). Psychické dopady tak představují nejširší skupinu důsledků viktimizace. Zároveň jsou nejhůře předvídatelnými co do svého vlivu na další život oběti. Duševní trauma, které může vzniknout, je určeno spíše osobností napadeného, kvalitou jeho podpůrného sociálního zázemí a frustrační tolerancí než typem trestného činu, který byl spáchán. Po trestném činu se mohou objevovat stavy opuštěnosti, špatná koncentrace, zhoršení chápání a interpretování

informací, ztráta sebedůvěry, potřeba být sám, pocit nejistoty a panika. Mnohé z těchto projevů lze zařadit do depresivních příznaků (Velikovská, 2016). O depresi hovoříme, jestliže se depresivní epizody opakují alespoň dvakrát týdně. Pacient trpí zhoršením nálady, snížením energie a aktivity. Nemá chuť se radovat a trpí poruchou spánku. Dochází k úbytku váhy a snížení libida. Depresivní epizodu hodnotíme jako lehkou, střední a těžkou. Depresivní epizoda spadá podle Mezinárodní klasifikace chorob do skupiny F 32 (Holomek, 2013). Neléčená depresivní epizoda trvá zhruba od půl roku do jednoho roku. Když se nezačne co nejdříve léčit, může dojít u člověka i k suicidálním myšlenkám. Depresivní pacienti jsou ve většině případů léčeni pomocí antidepresiv. U mírnějších depresivních epizod se úspěšně používá psychoterapie (Česká průmyslová pojišťovna, 2017).

Mezi další reakce na traumatické životní události pramenící z trestného činu patří akutní stresová reakce, která spadá pod F 43. Jde o poruchu vyskytující se v běžné populaci i u zdravých lidí, kteří se v minulosti nikdy nesečkali s psychiatrickou poruchou. Charakteristickým znakem této poruchy je příčinná událost, která může mít počátek v ohrožení života. Projevuje se sněním o stresové události, flashbaky neboli živými vzpomínkami na stresovou událost a vyhýbáním se podnětům, připomínajícím nešťastnou událost. Příznaky přicházejí pár minut po tragické události a zpravidla by měly vymizet během několika hodin či dní. Jako první pomoc se postiženému poskytuje psychoterapie. Účinný prostředek ke zklidnění bývá také benzodiazepin (Kvasničková, 2016). Jestliže nedojde během několika dní ke zklidnění a příznaky dlouhodobě přetrvávají, může se v dlouhodobém horizontu jednat o posttraumatickou stresovou poruchu, dále jen PTSP (Holomek, 2013).

PTSP je výsledkem traumatizující události a projevuje se jako soubor psychických a tělesných obtíží. Jedná se o prodlouženou nebo zpožděnou odezvu na traumatizující událost, která přesahuje běžnou lidskou zkušenost. Hartl je přesvědčen, že PTSP se vyvíjí brzy po prožitém traumatu nebo o několik týdnů či měsíců později v souvislosti s menším stresem (Sochůrek, 2003). Dlouhodobé účinky přestálého stresu mohou postihnout jak přímo ohrožené osoby (oběti trestných činů, oběti násilí, bojující vojáky a další skupiny osob), tak i osoby, které byly pouze svědky (Čírtková, 2000). PTSP se dle Mezinárodní klasifikace řadí do skupiny F 43.1. Toto onemocnění má tendenci se objevovat především u obětí, u nichž se z nejrůznějších důvodů neobjevila rozvinutá akutní reakce na stres (Velikovská, 2016). PTSP má hned několik příznaků, podle kterých je toto duševní onemocnění možno odhalit. Patří sem podobně jako při akutní stresové reakci takzvané

flashbacky, kdy se člověk vrací v myšlenkách zpátky k oné tragické události. Vyhýbá se místům a situacím spojeným s tragickou událostí. Mezi další symptomy patří asociativní porucha paměti. Ta se projevuje tím, že si člověk není schopen vzpomenout na důležité aspekty traumatizující události. Popsané příznaky se objevují ihned po tragické události. Jinou variantou je pak takzvaná odložená PTSP, při které se obraz poruchy rozvine až po několika měsících. U odložené PTSP si oběť uvědomí celý kontext až po uplynutí určitého časového úseku a celé události připíše ohrožující význam, až když se zpětně ohlídne do minulosti (Čírtková, 2014). U oběti trpící PTSP se pozorují i tělesné změny, jako zrychlený tep, tíha a sevření na hrudi, zrychlené dýchání, třes rukou, návaly horka, závratě, malátné nohy a poruchy menstruačního cyklu. Odborníci na poli psychologie se domnívají, že se vzniku PTSP v řadě případů dá předejít chápajícím a taktním přístupem nebo vhodným zásahem. Nemusí jít vždy o odborný psychotherapeutický zásah, ale i o pouhý citlivý přístup k oběti. Někdy postačí odložení výslechu nebo uchránění oběti před masmédií (Sochůrek, Sluková, 2013). Obětem při boji s traumatem pomůže také to, že se pachatel snaží urovnat vztah s obětí, přizná svoji vinu a projeví lítost. Tyto úvahy objasňují psychologické důvody, proč mnoho obětí touží po tom, aby pachatel převzal odpovědnost za daný skutek. Na základě tohoto principu funguje takzvaná restorativní justice, kterou jsem dále zmínil v kapitole 2.1.2 o Probační a mediační službě a jejím principu v pomoci obětem trestných činů (Čírtková, 2014).

Kazuistika:

„Případ otce, kterému v důsledku násilného trestného činu zemřela jediná dcera. Muž žil sám a svůj veškerý čas věnoval péči o zvířata, která choval. Jinak tomu nebylo ani v době úmrtí jeho dcery a bezprostředně poté, kdy muž neprojevoval výrazné emoce a potlačoval nepříjemné myšlenky. Místo toho se soustředil na svá zvířata a jevil se zdánlivě vyrovnaně. Ke znovuoživení původního traumatu a jeho potencování došlo v okamžiku tragédie, při které došlo k úhynu velké části jeho chovu“ (Velikovská, 2016).

2 Pomoc obětem trestných činů

Samotná problematika pomoci obětem trestných činů se již řešila na mezinárodní úrovni, a to Evropskou úmluvou o odškodňování obětí násilných trestných činů z roku 1983. Tato úmluva se stala důležitým krokem, jelikož oběti bývají vážně poškozeny, a proto je nutné jim poskytnout dostatečnou péči a pomoc, jako i případné odškodnění (Matzner, 2017). V některých evropských a severních státech Ameriky byly zřízené dobrovolné organizace, které poskytovaly pomoc obětem trestných činů. Jednou z nejznámějších byla organizace Victim Support, která byla zřízena ve Velké Británii v roce 1974. Mezi hlavní principy této organizace patřil respekt, uznání a podpora obětem zločinu, zprostředkování informací o tom, jak se vyvíjí vyšetřování jejich případu, a pomoc při uplatnění nároků na finanční pomoc od státu. Podobné organizace začaly působit během 80. a 90. let skoro po celé Evropě. Další známou a uznávanou organizací, která vznikla v roce 1977, byl Bílý kruh bezpečí, který funguje v Rakousku, Lucembursku, Švýcarsku, Maďarsku a také v České republice. Dalším důležitým mezníkem byl rok 1990, kdy byla ve Velké Británii schválena Charta obětí zločinu, která jasně deklaruje základní práva obětí a určuje, co mají jednotlivé organizace na starosti ve vztahu k obětem. Den, kdy došlo k vyhlášení této charty, 22. 2., se stal oficiálně Dnem obětí. V témže roce vzniklo Evropské fórum služeb obětí se sídlem v Londýně. Na své IX. konferenci, která se konala v roce 1995 v Lisabonu, schválilo toto fórum Deklaraci práv obětí, budoucí jednotu Evropy (Holomek, 2013). Na sklonku milénia byl ve Velké Británii proveden výzkum zaměřující se na potřeby obětí. Na základě výsledků se zjistilo, že většina potřeb je saturována rodinou, ale přesto 40 procent potřeb nebylo uspokojeno. Především u závažnějších trestných činů nejsou potřeby obětí saturovány pouze peněžitou pomocí. Z výzkumu vyplynulo, že oběti chtějí být především informovány ze strany policie a soudu a chtějí být průběžně srozuměny s průběhem trestné kauzy. V dnešní době jsou již oběti ve Velké Británii informovány mnohem lépe a tento trend je aplikován i v ČR (Kuchta, Válková, 2005).

Čírtková rozděluje pomoc do čtyř částí: laická pomoc, odborná psychologická pomoc, odborná sociální pomoc a odborná právní pomoc. Poradenstvím, pomocí a péčí o oběti se zabývá velké množství organizací a institucí. Můžeme je rozdělit na státní, soukromé a neziskové. Pro účely diplomové práce byly zařazeny státní a neziskové organizace (Čírtková, 2007).

2.1 Pomoc organizovaná státem

Pomoc organizovaná státem je upravena v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Zákon jasně stanovuje, kdo je považován za oběť a na jakou pomoc má nárok. Zákon dále poukazuje především na peněžitou pomoc a na subjekty, které mohou poskytovat sociální, psychologickou a právní pomoc (Zákon č.45/2013 Sb., o obětech trestných činů).

2.1.1 Peněžitá pomoc

Dle zákona o obětech trestných činů mají právo na peněžitě odškodnění všechny oběti, kterým bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví, byla jim způsobena těžká újma na zdraví, jakož i osoby pozůstalé po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela. Peněžitá pomoc je vyplácena jednorázově a jejím účelem je překlenutí zhoršené sociální situace způsobené trestným činem (Matzner, 2017). Peněžitá pomoc se poskytuje, jestliže nemajetková újma, škoda na zdraví nebo škoda vzniklá v důsledku smrti způsobené trestným činem nebyla plně nahrazena (Drobiš, 2017). Důležité je zmínit fakt, že oběť má nárok na tuto peněžitou pomoc pouze v případě, že pachatel bude za způsobenou škodu uznán vinným nebo pakliže je zproštěn viny pro nepřičetnost. Musí být tedy jasně prokázáno, že pachatel spáchal příslušný trestný čin. Peněžitá pomoc nemusí být přiznána v celé výši, jestliže se oběť určitým způsobem na trestném činu podílela. Stát se tak snaží pomoci lidem v souvislosti s ušlým výdělkem, s náklady, které jim vznikly v souvislosti s léčením (léky, zdravotní pomůcky), s náklady na dopravu v souvislosti s léčením a rehabilitací či s přibráním cizí osoby pro pomoc v domácnosti kvůli ošetření (Matzner, 2017). Výše peněžitě pomoci se dělí do čtyř kategorií:

První kategorie: U ublížení na zdraví je paušálně vypláceno 10 000 Kč nebo výše odpovídající skutečnému nároku poškozeného, maximálně však do výše 200 000 Kč.

Druhá kategorie: U těžkého ublížení na zdraví je buď poskytována paušální částka ve výši 50 000 Kč, nebo ve výši, která odpovídá skutečnému nároku poškozeného, maximálně však do výše 200 000 Kč (nárok je zapotřebí doložit, to znamená, že poškozený musí přinést potvrzení o ušlé ztrátě na výdělku či potvrzení týkající se nákladů spojených s léčením).

Třetí kategorie: V případě, že došlo v důsledku trestného činu k usmrcení, má pozůstalý nárok na paušální částku ve výši 200 000 Kč (pakliže jde o sourozence, paušální částka činí 175 000 Kč). Jestliže má pozůstalý více příbuzných, je poskytnuta pomoc do maximální výše 600 000 Kč, která se rozdělí podle počtu pozůstalých.

Čtvrtá kategorie: U trestných činů v sexuální oblasti a u trestného činu týrání svěřené osoby se hradí náklady na psychoterapii a fyzioterapii či jinou odbornou pomoc maximálně do 50 000 Kč (Bílý kruh bezpečí, 2017).

Aby dané osobě vznikl nárok na peněžitou pomoc, je zapotřebí podat žádost na Ministerstvo spravedlnosti ČR. V žádosti musí být obligatorně základní informace o oběti a poslední rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení (právní linka, 2017). Bílý kruh bezpečí doporučuje, aby oběť neprodleně čin oznámila Policii ČR. Druhým krokem by měl být souhlas s trestním stíháním pachatele trestného činu, v případě, kdy je tento souhlas podmínkou zahájení trestního stíhání. Oběť musí vykazovat součinnost s orgány činnými v trestním řízení a také nesmí být osobou spoluobviněnou. Posledním krokem by pak mělo být podání žádosti na Odbor odškodňování Ministerstva spravedlnosti ČR. Žádost se podává do 2 let ode dne, kdy se oběť dozvěděla o následcích pramenících z trestného činu, nejpozději však do 5 let od spáchání trestného činu (Bílý kruh bezpečí, 2017). Ministerstvo spravedlnosti má ze zákona povinnost do tří měsíců od podání žádosti vydat rozhodnutí, zda pomoc poskytne, nebo žadateli ve výrokové části vysvětlí, jaké jsou důvody pro neposkytnutí pomoci (Zákon č.45/2013 Sb., o obětech trestných činů).

2.1.2 Pomoc ze strany Policie ČR

Kontakt s policií je pro oběť velmi stresujícím a náročným zážitkem. Z tohoto důvodu Policie ČR dbá na to, aby jednání s obětí bylo profesionální, ale přitom citlivé. Vhodným chováním si lze u oběti získat důvěru a také od ní získat informace, poskytnout jí klid a bezpečí a zabraňovat další viktimizaci (Velikovská, 2016). Spurný poukazuje na to, že by teoretickým východiskem pro komunikaci s obětí měl být přístup C. R. Rogerse, který napomáhá k rozvíjení kontaktu s druhou osobou neboli poškozeným. U obětí by tedy mělo dojít ke třem krokům. Prvním krokem je akceptace, kde je zapotřebí bezpodmínečné pozitivní přijetí osoby (policista by neměl dávat najevo podezření, neměl by etiketizovat). Tato dovednost vychází z toho, do jaké míry člověk akceptuje sám sebe. Následujícím

krokem je empatie, kdy by se měl policista vcítit do druhého, což mu umožní mnohem hlubší pochopení informací, která oběť vydává verbálně či nonverbálně. Značně se tím redukuje tvorba úsudků z vlastních zkušeností. Důležitá je také autenticita. U autenticity je důležité, aby policista byl ve shodě se svým prožíváním a chováním. Měl by dát najevo své pocity, ale rozhodně by neměl člověka hodnotit (Spurný, 2004).

U výslechu by nemělo docházet k tomu, že se bude policista opakovaně vyptávat. Je vhodné, když rozhovor vede odborník, popřípadě když participuje i psycholog. Rozhovor by měl být veden v bezpečném a klidném prostředí (Velikovská, 2016). Na začátku rozhovoru musí být oběť seznámena se všemi právy, které vyplývají z mezinárodních dokumentů zaměřených na oběti trestných činů. Na prvním místě je ve všech státech právo na informace. Znamená to, že by oběti měly být informovány zejména o svých právech, o průběhu trestního řízení ve všech jeho stádiích, o programech a možnostech pomoci a péče, včetně jejich dostupnosti (Čírtková, 2000). Poškozený má právo na to, aby byl během výslechu, podání vysvětlení a i při jiných úkonech v trestním řízení, doprovázen důvěrníkem. Často to bývají osoby blízké, které oběti poskytnou potřebnou psychickou pomoc a podporu. Zároveň důvěrník nemůže být osobou, která vystupuje v trestním řízení jako obviněný, svědek, znalec nebo jako tlumočník. Důvěrník může vystupovat také jako zmocněnec oběti a v takovém případě může zasahovat do průběhu řízení (Policie ČR, 2017b). Zmocněnec je oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, může činit za poškozeného návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Zmocněncem může být i advokát, který může být poskytnut bezplatně nebo za sníženou odměnu (Policie ČR, 2017c).

Mezi další práva obětí patří právo na respektování osobnosti a důstojnosti, zdvořilý a šetrný přístup, právo na odbornou pomoc, ochrana před hrozícím nebezpečím, ochrana soukromí, která napomáhá k tomu, aby nenastala sekundární viktimizace. Policie ČR společně se subjekty zapsanými v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů má povinnost oběti co nejsrozumitelněji informovat o všech jejich právech. Policie ČR a nestátní neziskové organizace vzájemně spolupracují při práci s oběťmi. Každý z účastníků pomoci má určitý podíl na tom, aby se oběť vyrovnala s násilím, které na ní bylo spácháno (Policie ČR, 2017a).

Policie ČR má ze zákona povinnost u prvního kontaktu informovat oběť o těchto skutečnostech:

- u jakého orgánu je možné podat trestní oznámení, a předá jí kontakt;

- na jaký subjekt zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů se může obrátit o odbornou pomoc;
- jaké etapy řízení následují po trestním oznámení a co musí oběť absolvovat,
- popíše podmínky pro získání peněžité pomoci;
- na jaké azylové domy, intervenční centra či jiná sociální či zdravotnická zařízení se může oběť obrátit (Zákon č.45/2013 Sb., o obětech trestných činů).

V případě opakujícího se deliktu nebo hrozby by měl policista poskytnout rady a doporučení, koho lze kontaktovat či jak se má v případě napadení oběť chovat. Jedná se o takzvaný bezpečnostní plán, který se poskytuje především obětem domácího násilí. Zahrnuje zejména následující opatření. Nenechat se zavřít v místnosti, kde nejsou okna. Naplánovat si vždy únikovou cestu. Zapamatovat si nebo zapsat čísla na nonstop linku pro oběti domácího násilí, které je 116 006, a na policii 158. Předem mít promyšleno, kam se v případě potřeby uchýlit. Domluvit si se sousedy znamení, jakým budou signalizovat případné volání o pomoc. Dále je zapotřebí ukrýt si klíč od auta, domu a dostatek peněz mimo dům na bezpečném místě, neboli mít připravenou bezpečnostní tašku (Velikovská, 2016).

Důležitou součástí PČR jsou speciálně vycvičení policejní psychologové, kteří poskytují první pomoc. Holomek rozděluje psychologickou pomoc na dvě fáze.

Při první fázi se jedná o psychologickou první pomoc, na kterou se zaměřují právě policejní psychologové, ale i další osoby, které jsou na místě činu, jako například hasiči, zasahující policisté, lékaři, záchranáři a další. Úkolem první pomoci je dosáhnout u oběti psychické pohody.

Druhá fáze se soustředí na stabilizaci stavu v různých etapách po činu. Na tuto fázi se již zaměřují poradny Bílého kruhu bezpečí, psychologové a další erudovaní pracovníci participující v pomoci obětem trestných činů (Holomek, 2013). Policejní psychologové používají při prvním kontaktu metodu CISM. Jedná se o soubor metod a postupů, jejichž cílem je minimalizovat zátěž pramenící z traumatizující situace. Pro to, aby se lidé nebáli komunikovat s policistou, používají defusing neboli krátký uvolňující rozhovor bezprostředně po trestném činu.

V roce 2010 došlo k průlomům v možnostech policejní ochrany a podpory obětí kriminality. Bývalý policejní prezident Oldřich Martinů dal podnět ke vzniku systému psychologické pomoci obětem trestné činnosti a dalších mimořádných událostí. Vybudoval se tým krizové intervence, který působí na jednotlivých krajských ředitelstvích

(Velikovská, 2016). Jenom od roku 2010 do 2014 byli interventi součástí 458 případů a s krizovou situací se pomohli vyrovnat 1270 obětem a pozůstalým (Policie ČR, 2017d). Zároveň byla vytvořena smlouva s Bílým kruhem bezpečí, která umožňuje PČR v případě zlomených obětí předat osobní údaje této organizaci, která se následující den sama oběti ozve. Zlomenými oběťmi jsou myšleny především pozůstalí po obětech úmyslných trestných činů, oběti pokusu o vraždu nebo oběti, kterým trestným činem vznikla těžká újma na zdraví. V týmech krizové intervence působí vyškolení policisté. Teprve po práci krizového pracovníka může přebrat pomocnou roli další organizace. Psychologickou pomoc dále poskytují soukromí psychologové, psychologické služby neziskových a příspěvkových organizací. Více o psychologické pomoci neziskových organizací jsem následně popsal v kapitole 2.2.1 (Velikovská, 2016).

V zahraničí jsou takovéto programy etablovány již delší dobu. Příkladem může být Kanadská královská jízdní policie se svým programem asistence obětem trestné činnosti jako prevence vycházející z principů community policing. Jádrem programu je poskytování právního a psychologického servisu vyškolenými civilními zaměstnanci a dobrovolníky (Pospíšilová, 2006). Rakouský systém je ve způsobu pomoci zprostředkován tzv. Prozessbegleitung, právním a psychologickým doprovázením poškozených v době po spáchání trestného činu (Čírtková, 2011). Ve Velké Británii funguje program Witness Support, jenž nabízí možnost, aby byla v budovách soudu poskytnuta pomoc poškozeným v postavení svědků před a v průběhu soudního líčení (Čírtková, 2007). Ve Skotsku byl pro oběti závažných trestných činů vytvořen institut důstojníků pro styk s rodinou. Úkolem těchto důstojníků je kontaktovat rodiny a citlivým způsobem je informovat, co se stalo, analyzovat potřeby rodiny a jejich očekávání a být jim zároveň nápomocni během celého vyšetřování. Tyto služby jsou poskytovány u neobjasněných úmrtí, násilných trestných činů s následkem smrti s důrazem na vraždy. Na rozdíl od neziskových organizací slouží tento institut primárně policii k vyšetření trestného činu. Snaží se od obětí zjistit co nejvíce informací, ale šetrným způsobem, chrání integritu obětí a zajišťuje jim důstojné zacházení (Family Liason Officer Guidance, 2008).

2.1.3 Probační a mediační služba

V této podkapitole jsem vysvětloval činnost a strukturu této instituce a posléze jsem v 3. kapitole důkladně popsal projekt, který úspěšně proběhl na území České republiky.

Probační a mediační služba, dále jen PMS, pracuje s oběťmi trestných činů již od svého založení v roce 2001, a to ve všech fázích trestního řízení. Snaží se v co nejvyšší míře poskytovat psychosociální podporu, řeší majetkové i nemajetkové újmy, provádí mediace mezi pachatelem a obětí trestného činu a motivuje pachatele trestného činu k řešení. Od roku 2012 se Probační a mediační služba také hodně angažovala v poradenství pro oběti a odbornou veřejnost, a to díky projektům „Proč zrovna já?“ a „Proč zrovna já? II“. Oba projekty jsem zmínil v kapitole nazvané Příklady dobré praxe.

Probační úředníci poskytují právní informace obětem celkem na 78 pracovištích (Probační a mediační služba, 2014). Pracovník PMS se zajímá o potřeby poškozeného a o možnosti, jak zmírnit následky trestného činu. Spolu s obětí se úředník PMS pokouší hledat vhodné řešení konfliktu, například formou mediace. PMS působí v rámci resortu Ministerstva spravedlnosti ČR a spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a dalšími institucemi. V PMS pracují úředníci a asistenti. Činnost pracovníka je založena na hodnotách demokracie a lidských právech. Každý pracovník musí respektovat jedinečnost každého klienta, bez ohledu na jeho etnický původ, rasu či barvu pleti, sexuální orientaci či politické přesvědčení. Sociální pracovníci jsou vázáni etickým kodexem sociálních pracovníků (Úlehla, 2005). Činnost PMS dále upravuje Zákon o Probační a mediační službě č. 257/ 2000Sb. PMS, jak už z názvu vyplývá, má na starost dvě činnosti, a to probaci a mediaci. Probace se zaměřuje na dohled na obviněného, a to zejména kontrolou uložených povinností a dalšími činnostmi spojenými s obviněnými.

Pro účely této práce je stěžejní její druhá činnost a tou je mediace v trestním řízení. Mediací je myšleno mimosoudní zprostředkování kontaktu mezi obviněným a obětí za účelem řešení sporu. Snaží se, aby došlo k urovnání vztahu (Zákon č. 257/2000Sb., o Probační a mediační službě). Moore dále uvádí, že mediace je intervencí třetí strany, která je pro obě strany akceptovatelná, nestranná a neutrální a nemá žádnou autoritativní rozhodovací moc zasahovat z pozice nadřízené osoby nebo instituce. Mediátor jako nestranná třetí osoba může strany sporu přivést k vzájemné dohodě (Holá, 2013). Obviněný účastí na mediaci plně přijímá odpovědnost za své jednání a aktivně se podílí na odstranění jeho následků. Zároveň je vystaven psychickým, fyzickým i materiálním důsledkům svého činu u oběti, která pro něj již není anonymní. Na základě těchto sezení se může u některých pachatelů snížit recidiva, což je také velkým pozitivem mediace (Holá, 2011).

Matoušek dokonce považuje mediaci za jednu z metod sociální práce, která je vhodná k urovnání vztahů s klienty. Snahou celého procesu mediace je vést klienty od

negativních zážitků, které konflikt způsobily, k pozitivnímu chování. Mediace vede klienty k samostatnosti a posiluje schopnost člověka rozhodovat samostatně o svém životě. V tomto aspektu vidí Matoušek výrazné propojení sociální práce a mediace jako takové (Holá, 2013).

PMS můžou buďto kontaktovat strany konfliktu nebo může setkání s mediátorem nařídít soud v maximálním rozsahu tří hodin. Za takové setkání zaplatí účastníci za každou započatou hodinu 400 Kč. Mediace šetří nejen náklady za soudní výlohy, ale hlavně nervy oběma stranám konfliktu. Mediáci lze provádět jedině se souhlasem obviněného a oběti (Zákon č. 257/2000Sb., o Probační a mediační službě). V případě, že dojde k souhlasu obou stran, je k zahájení mediace zapotřebí, aby úředník PMS navázal dobré vztahy jak s poškozeným, tak i pachatelem. U oběti je zapotřebí připravit takové prostředí, ve kterém se bude cítit v bezpečí. Pracovník dává jasně najevo, že klient je na správném místě. Může se dále doptávat, co by mohlo vést k tomu, že se bude cítit ještě lépe. Pro pocit bezpečí je vhodné, když pracovník jasně vymezí svoji roli při setkávání.

Jenom za rok 2016 zahájili úředníci spolupráci a poskytli pomoc a poradenství 6446 obětem trestných činů. V rámci této spolupráce bylo zprostředkováno 1164 dohod o náhradě škody a v rámci 920 mediací se oběti domluvily na způsobu urovnání vzniklého konfliktu (Zpráva o činnosti a hospodaření, 2017). Statistika ministerstva spravedlnosti poukazuje na to, že v posledních dvou letech došlo k dvojnásobnému nárůstu nařízených setkání s mediátorem v civilních věcech (Kolářová, 2017).

Mediace je založena na myšlence restorativní justice, a proto jsem považoval za důležité tento pojem širěji vysvětlit. Termín vznikl z anglického slovíčka restorative, neboli obnovit či navrátit do původního stavu. Na této myšlence je založená celá restorativní justice, snaží se o napravení a obnovu narušeného vztahu. Je protipólem „*klasické retributivní neboli trestající justice. Celý koncept vychází z myšlenky, že klasická trestní politika není adekvátní reakcí společnosti na růst kriminality a nevede k ochraně veřejnosti*“ (Karabec, 2004). Viktimologické výzkumy odhalily nepravdivost tvrzení o tom, že oběti jde především o pomstu. Naopak se ukázalo, že naprostá většina z nich chce především neformální cestou morální a materiální zadostiučinění. Pojem restorativní justice je poměrně mladý a začal se používat od 70. let minulého století, kdy ve Spojených státech amerických a ve Velké Británii docházelo k experimentům věnujícím se mediaci. Poprvé zde docházelo ke konfrontaci oběti a pachatele za účasti odborného mediátora. Poté Spojené národy vytvořily tuto společnou definici restorativní justice: „*restorativní justice jako proces, ve kterém oběť, pachatel a jakýkoliv další jedinec nebo člen komunity dotčený*

zločinem aktivně participuje na společném řešení“ (Kuchta, Válková, 2005). Český autor Karabec shrnuje definici takto: „Restorativní justici lze chápat jako soubor postulátů, cílů a metod, které charakterizují určitý přístup k řešení problematiky zločinnosti. Jde o takové pojetí trestní justice, ve kterém jsou hojně zastoupeny prvky zdůrazňující práva oběti a jejich ochranu, mimosoudní projednávání trestních věcí aj.“ (Karabec, 2004).

Pro restorativní justici jsou nosné určité principy. Jedním z nich je respekt. Klade se důraz na to, aby byl projevován obětem, dalším postiženým osobám, ale dokonce i pachateli. Také je důležitý princip odpovědnosti. Pachatel je odpovědný za čin a újmu, kterou spáchal. Restorativní proces usiluje o obnovení narušených vztahů. Dialog je dalším nosným principem. Programy a techniky jsou založeny především na dialogu mezi jednotlivými zúčastněnými stranami konfliktu. Jedná se o dialog mezi obětí, pachatelem a dalšími dotčenými osobami. Je důležité, aby se všechny osoby v rámci participace plně zapojily. Řešení celé události by mělo být v rukou samotných aktérů. Poslední a neméně důležitý je princip dobrovolnosti. Restorativní dialog mezi oběma stranami by měl být vždy dobrovolný. Žádný z účastníků by neměl být nucen k povinné participaci (Štern, et al. 2010).

Hlavním východiskem restorativní justice je přesvědčení, že konflikt je mezi jedinci, a ne mezi pachatelem a státem. Z tohoto důvodu je lepší řešit ho na mezilidské úrovni se snahou obnovit sociální vztahy a odčinit příkoří. Pachatel aktivně přijímá vinu a všechny její následky a na druhé straně se od obětí menších deliktů očekává řada vstřícných aktivit a kroků, přispívajících k objasnění deliktu, napomáhajících k sociální reintegraci pachatele a tím nepřímo k lepší prevenci kriminality. I dle empirických výzkumů, které byly provedeny u obětí méně závažných trestných činů, má mediace smysl. Až 86 procent dotázaných pachatelů bylo s výsledky mediace spokojeno, a u obětí 80 procent dotázaných potvrdilo, že mediace byla správnou volbou (Kuchta, Válková, 2005).

2.2 Pomoc organizovaná prostřednictvím nestátních neziskových organizací

Nestátní organizace hrají významnou roli v pomoci obětem trestných činů. Organizace úzce spolupracují se státním sektorem, s policií, Probační a mediační službou a justicií. Jejich spolupráce se neustále vyvíjí a postupně vytváří komplexní a účinný systém

v pomoci obětem (Čírtková, 2007). Nestátní organizace uspokojují potřeby, které stát a ziskový sektor nestačí pokrýt. Výhody nestátních organizací tkví v nezávislosti na státu a jeho orgánech. Jsou nezávislé jak institucionálně, tak finančně, ale zároveň spolupracují s policií a dalšími orgány činnými v trestním řízení. Umožňuje to pružněji reagovat na vzniklé problémy a situace, se kterými se oběti potýkají, neformálně se věnovat každému klientovi individuálně a po mnohem delší dobu, než jakou garantují orgány činné v trestním řízení. Stát ani nemá takové kapacity, aby mohl pokrýt všechny oběti, a proto je v tomto ohledu neziskový sektor nepostradatelný. Potřeby klientů jsou velmi rozmanité, a proto je i spektrum služeb velmi rozdílné. Poskytují lékařskou pomoc, informace, finanční pomoc, zajišťují ubytování a psychologickou podporu. Snaží se také působit preventivně, vytvářejí letáky, periodika a organizují přednášky. Čím více bude laická veřejnost informována o tom, kam se může člověk obrátit v případě, že se stane obětí, tím méně se bude bát oslovovat státní či nestátní organizaci s tím, že se stal obětí. Nestátní organizace konzultují návrhy právních úprav týkajících se práv a postavení obětí trestných činů. Takovéto řešení se zdá velmi efektivní, protože kdo jiný, než lidé, co se setkávají přímo s oběťmi trestných činů a řeší jejich problémy, může zákonodárcům poradit, jaké změny by bylo vhodné do legislativy zařadit. Státní a nestátní sféra je v tomto ohledu takřka neoddělitelná. Nejenže organizace pomáhají, ale vytváří i podněty pro vhodné změny v poskytování pomoci. Jsou závislé především na dotacích státu jako většina neziskových organizací v České republice (Holubová, 2010).

Všechny nestátní neziskové organizace, které pomáhají obětem trestných činů, musí být registrovány v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Jednotlivé organizace se navzájem odlišují tím, na jakou cílovou skupinu se soustředí (oběti domácího násilí, dětské oběti, oběti násilných trestných činů, všeobecné zaměření). O akreditaci a zapisování do registru rozhoduje Odbor vězeňství a Probační a mediační služby Ministerstva spravedlnosti ČR. Ministerstvo spravedlnosti ČR vede registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů v elektronické podobě. Do registru jsou zapsáni na vlastní žádost advokáti a subjekty poskytující psychologické a sociální poradenství, které získaly oprávnění poskytovat sociální poradenství dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Registr slouží především jako informační zdroj o dostupných službách pro oběti trestných činů (Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, 2017).

Do diplomové práce jsem zahrnul organizace pomáhající obětem trestných činů na území Českých Budějovic. Popsal jsem zde největší organizace, jako je například Bílý

kruh bezpečí, občanská poradna THEIA a další. Nejedná se tedy o úplný výčet všech organizací působících na celém území České republiky. Jde pouze o reprezentativní vzorek. Jen v Českých Budějovicích působí dle registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů celkem 13 fyzických a právnických osob. Pro srovnání, v hlavním městě Praze působí celkem 91 subjektů (Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, 2017).

2.2.1 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí je bezesporu největší neziskovou organizací v České republice, která pomáhá obětem jak po trestném činu, tak i během průběhu vyšetřování. Organizace byla založena v roce 1991 a působí v ní odborní poradci, především právníci, psychologové a sociální pracovníci. Organizace má po celé republice celkem 12 poboček, rozmístěných takřka v každém kraji. Hlavním posláním této organizace je vrátit oběti trestných činů zpět do běžného života. BKB je registrován v registru poskytovatelů sociálních služeb a také v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Pomoc BKB je rozmanitá. Poskytuje právní informace, sociální poradenství, psychologické poradenství, praktické rady a informace. BKB je možné kontaktovat prostřednictvím nonstop linky 116 006 pro oběti kriminality (Bílý kruh bezpečí, 2017b). Jenom za rok 2016 bylo přijato na této lince 11 924 hovorů. Nejvíce hovorů se týkalo domácího násilí a nebezpečného pronásledování. Nejvíce je tato linka zatížena podle statistiky v pondělí a v pátek. Celkový počet kontaktů za minulý rok byl 18 219, což dle statistiky znamená 7procentní nárůst zájmu o tuto organizaci. Podrobněji se jednalo o 2545 osobních konzultací, včetně 546 terapeutických sezení, a bylo vyřízeno 3750 písemných kontaktů. Pro zajímavost, za celou dobu, co organizace působí, bylo uskutečněno 166 403 kontaktů (Výroční zpráva Bílého kruhu bezpečí, 2016).

Dle zákona o sociálních službách má BKB zaregistrovanou sociální službu odborného sociálního poradenství. Takovéto poradenství je zaměřeno na jednotlivé potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin. V tomto případě na osoby, které se staly oběti trestného činu, domácího násilí či týrání (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách). Odborné sociální poradenství poskytuje v BKB klíčový sociální pracovník. Poskytuje informace, kde je možné požádat o peněžitou pomoc a jaké jsou podmínky pro její poskytnutí. Dále má BKB povinnost všechny oběti, které se na něj obrátí, informovat

o tom, jak bude trestní řízení probíhat a jaké jednotlivé úkony budou v trestním řízení postupovat. V případě, že je trestný čin pro oběť velmi traumatizující a nemůže se zbavit myšlenek a pocitů na onu situaci, může se obrátit na nonstop linku 257 317 110 nebo na psychologa BKB, který je vyškolený v poskytování krizové intervence (Bílý kruh bezpečí, 2017b). Krizová intervence je důležitou součástí práce s klienty BKB, proto jsem dále nastínil, jak taková intervence probíhá. Špatenková vymezuje krizovou intervenci jako specializovanou pomoc osobám, které se ocitly v krizi. Je tvořena různými formami pomoci, jež mají za úkol vrátit jedinci jeho psychickou rovnováhu, která byla narušena kritickou událostí (Špatenková, 2004). V první řadě se psycholog snaží u oběti obnovit pocit bezpečí jakožto jednu ze základních životních potřeb. Úkolem těchto poradců je oběť psychicky stabilizovat (Čírtková, 2007). Psychologové BKB, ale i další erudované osoby participující v poradenském procesu pro oběti se snaží při psychologické první pomoci dodržovat tři základní prvky.

Prvním prvkem psychologické pomoci je podání informace. Poskytnutí informací je jedna z nejjednodušších cest k psychické stabilizaci. Proto je velmi důležité informovat oběti o tom, jaké reakce na prožitou událost u nich mohou nastat, a vysvětlit jim, že jde o normální reakci (Čírtková, 2007). Tento výrok ve své knize Krizová intervence pro praxi potvrzuje i Špatenková a dodává, že člověk reaguje normální reakcí na nenormální situaci (Špatenková, 2004). Odborníci upozorňují, že mohou nastat psychické potíže, ale zároveň zdůrazňují, že ne u každého se projeví. Vzhledem k tomu, že u oběti je nižší kognitivní kapacita paměti, odborníci raději to, co poškození řeknou, ještě napíší na papír.

Druhým prvkem je intervence. Ta se zaměřuje na posílení zdrojů klienta pro překonání traumatu. V tomto případě následuje postup, který by při žádné intervenci neměl chybět. Poradce se nejdříve představí a seznámí klienty se svou specializací (když se v Bílém kruhu bezpečí konzultuje ve dvojici, uvede se, kdo je právník a kdo psycholog). Komunikace je založena na nehodnotící akceptaci, ať se oběť projevuje jakkoli. Pomáhající tak dává najevo svoji solidaritu. Dále pomáhající balancuje mezi vedením a akceptováním oběti. To v praxi znamená, že se na jedné straně snaží vystupovat empaticky a doprovázet emocionálně oběť, a zároveň musí do komunikace vnášet pevné body, jimiž oběť může usměrňovat. Tím je myšleno, že nemůže oběti vyhovět v přáních, která jsou nereálná. Poradce musí zůstat vždy u věci a musí poskytovat úplné a pravdivé informace (Čírtková, 2007).

Posledním prvkem je identifikace rizikových osob. Tento prvek spočívá v odhalení varovných signálů, které u oběti mohou nastat, jako například psychiatrická zátěž,

reviktimizace, neefektivní zvládnání stresu pomocí alkoholu, dřívější zdravotní problémy apod. (Velikovská, 2016). U stabilizace těchto osob Vodáčková poukazuje na fakt, že emoce způsobené silným stresem se projevují i tělesně, a proto je důležité využít prvku uzemnění (grounding). V praxi to znamená, že poradce může poskytnout fyzickou oporu, jestliže si to klient žádá, anebo alespoň udržovat neustále oční kontakt. Dále je dobré v takovém člověku prohloubit pocit vlastního středu, opory v sobě. Lze toho dosáhnout soustředěním se na dýchání do hrudníku a břicha. Tohoto postupu se využívá u obětí, u kterých počíná panika či zpomalená ventilace (Vodáčková, 2007).

Kromě krizové intervence se BKB také zaměřuje na následnou psychologickou pomoc, která zahrnuje všechny formy odborné pomoci obětem, založené na dlouhodobém kontaktu s klientem. Lze do nich zařadit reintegrační programy pro oběti určitých deliktů. V letech 2005 – 2007 proběhl pilotní program rozvíjející následnou psychologickou pomoc (Čírtková, 2007). Tento projekt se jmenoval Hráz a byl zásadní pro rozvoj viktimologické pomoci. Do projektu byly zahrnuty oběti závažných trestných činů, osoby ohrožené závažnými případy domácího násilí a svědci závažných trestných činů. V praxi tento projekt ověřil program krátkodobé terapeutické podpory pro oběti závažných trestných činů. Vydal se manuál i pro další organizace pomáhající obětem. Cílem následné péče je pomoc obětem ke znovunabytí duševní rovnováhy. K tomu, aby se oběť dostala do oné rovnováhy, byly použity různé psychologické přístupy a zásady. Byla použita terapie orientovaná na trauma, která říká, že péče o oběť musí být zaměřena na zažitá trauma. Terapeuti se dále snažili u oběti restaurovat pocit kontroly. Snahou bylo obnovit u oběti pocit, že jedinečně ona je strůjcem svého osudu, a to i přesto, že jí někdo bez jejího přičinění ublížil. Další terapie, která byla použita, je takzvaná terapie zjevných následků. Mnoho obětí má tendenci vyhýbat se místům, kde došlo k incidentu, neboli escape syndrom. Terapeut se tento strach snaží u oběti pomalu odbourávat tím, že se naopak do těchto míst budou vracet a se strachem bojovat. Terapeuti se také snažili navodit v obětech pocit od oběti k survivorovi. Snahou terapeuta je, aby se z poškozené oběti stala osoba zocelená zažitou hrůzou.

V rámci tohoto projektu byla převzata metoda SARA DN a byla zapracována do českých podmínek (Výroční zpráva Bílého kruhu bezpečí 2007). SARA (Spousal Assault Risk Assessment) je diagnostickou metodou, která vznikla v Kanadě. Při použití této metody lze zjistit faktory a kvalifikovaně odhadnout rizika dalšího domácího násilí. V této metodě byli proškoleni poradci BKB, konzultanti DONA linky a také policisté. BKB v rámci spolupráce s policií ČR vydal pomůcku pro policisty, aby se naučili používat tuto

techniku. SARA DN má celkem 15 strukturovaných otázek, kde prvních pět odhaluje rizikové faktory u násilné osoby a dalších pět se zaměřuje na rizikové faktory u násilné osoby v rámci obecných sklonů k násilí. Posledních pět se snaží zjistit rizikové faktory týkající se zranitelnosti osoby ohrožené domácím násilím. Tato metoda má značný potenciál odhadnout hrozby rizikových situací (DONA linka, 2007). V projektu Hráz byla u klientů použita podpůrná psychoterapie s cílem edukace v oblasti prožívání, reakcí, co je bezprostřední a co přichází později. Pracovníci pracovali také s jejich emocemi a snažili se jim nastítnit zmapování úkolů, které by vedly ke zdárnému řešení traumatu. Tento projekt byl jedním z klíčových projektů realizovaných prostřednictvím BKB.

Kazuistika:

„Oběť domácího násilí zvládla odpoutání se od svého týrajícího partnera. Přestěhovala se a chtěla začít nový život. Místo toho však začala být depresivní a snížené sebevědomí jí komplikovalo i situaci v práci. Vyhledala poradnu a dotazovala se na vhodnou následnou péči, která by jí pomohla vrátit se plnohodnotně do života“ (Čírtková, 2007).

Vedle psychologické pomoci je poskytována právníky BKB také právní pomoc. Ta zahrnuje právo na informace. Informují například o tom, jak bude procedurálně probíhat vyšetřování a jaká mají oběti práva na náhradu škody. Vše se řídí podle paragrafu § 415 v zákoně 89/2012 Sb., občanský zákoník. V průběhu sezení právní poradci volí odpovídající jazykové výrazy, které jsou pro oběť srozumitelné. Vše si ověřují tím, že se oběti doptávají, jak pochopily, co jim bylo řečeno. V případě, že danou informaci oběť nepochopila zcela správně, jí poradce objasní vše potřebné (Holomek, 2014). Jednou z hlavních zásad je, že rady, které jsou oběti poskytovány, jsou pouze možností řešení jejich problémů, ale nemusí být vždy jedinou správnou cestou. Poradce také vysvětluje, jaké negativní důsledky mohou plynout z jednotlivých způsobů řešení. Vše je vysvětlováno empaticky, ale s tím, že informace musí být vždy zcela správné a přesné. V tomto poradenském procesu se nepřipouští žádné milosrdné lži (Čírtková, 2007).

BKB je také zřizovatelem DONA linky. Tato linka je zaregistrována dle zákona 108/2006 o sociálních službách jako Telefonická krizová pomoc. Linku zřídilo BKB v roce 2001. Linka je zaměřena na osoby ohrožené domácím násilím. Právě tato linka byla jednou z prvních, kdo využil techniku SARA DN. Pracovníci DONA linky poskytují telefonickou krizovou intervenci a snaží se o okamžitou pomoc (DONA linka, 2017). Špatenková spatřuje v telefonické krizové intervenci klady, ale i zápory. Jako hlavní výhodu označuje

to, že pomoc může být poskytnuta v kteroukoliv dobu. Nedochozí tak k prodlení ve chvíli, kdy klient potřebuje nejvíce pomoci. Druhým pozitivem je snadná dostupnost. Klientům stačí zvednout telefon a zavolat. Klient tak nemusí opouštět místo, kde se cítí v bezpečí. Do třetice, klient při telefonické intervenci pociťuje bezpečí a kontrolu. Daná osoba je na místě, kde se cítí bezpečně a má pocit kontroly nad situací. Na druhou stranu Špatenková vytýká této distanční formě její nevýhody. Jedním z negativ je takzvaná absence vizuálního klíče, kdy poradce nezíská od volající osoby její výraz obličeje, gesta a další nonverbální signály, které se běžně získají při běžném poradenském procesu face-to-face. Další nevýhodou také může být nedostatek informací o klientovi. Pouze na základě hovoru lze těžko odvodit, jestli si klient jen nevymýšlí, aby pobavil své kamarády (Špatenková, 2004).

2.2.2 Ostatní významné nestátní neziskové organizace pomáhající obětem trestných činů v Českých Budějovicích

Občanská poradna při Jihočeské rozvojové o.p.s.

Poradna poskytuje jak základní sociální poradenství, tak i odborné sociální poradenství, a to v mnoha rovinách. Snaží se řešit dluhovou problematiku, rodinné právo, problematiku bydlení, pracovní právo a v neposlední řadě také uplatňování práv obětí trestných činů. V mnohých případech se prolíná dluhová problematika a uplatňování práv trestných činů dohromady. Poradna funguje na základě anonymity, tím se do značné míry může zamezit sekundární viktimizaci. Dále je kladen důraz na respekt ke všem klientům, bez jakéhokoliv nálepkování. Cílem celého poradenského procesu je informovat klienta o jeho právech a na základě poskytnutých informací navrhnout řešení dané situace (Občanská poradna při Jihočeské rozvojové o.p.s., 2018).

THEIA

Jedná se o organizaci, která se zaměřuje především na cílovou skupinu obětí trestných činů. Jde o poměrně novou organizaci, která byla založena 2009 v Českých Budějovicích. Nabízí krizovou pomoc a odbornou pomoc obětem trestné činnosti a násilí. Organizace poskytuje dále vzdělávací a preventivní programy, ale ty nejsou pro účely této práce podstatné. Organizaci je možné kontaktovat prostřednictvím telefonické linky na

čísle 775 202 421. Organizace je, stejně jako BKB, zaregistrována v registru sociálních služeb se službou odborného sociálního poradenství i v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.

Právní pomoc poskytuje ve dvou pobočkách: v Českých Budějovicích a v Jindřichově Hradci. Služba je poskytována ambulantní formou, takže klienti do organizace docházejí. V poradně je poskytována psychosociální pomoc a právní poradenství. Klienti mohou docházet do organizace ještě dříve, než oznámí trestný čin orgánům činným v trestním řízení. Poradce vysvětlí klientům, jak takové trestní řízení vypadá a funguje. Na základě těchto informací se pak oběť může sama rozhodnout, zda trestný čin oznámí. Dle nejnovější dostupné výroční zprávy z roku 2015 bylo poskytnuto během tohoto roku celkem 749 konzultací, které měly za cíl poskytnout informace obětem, co dělat před a během trestního řízení, včetně poradenství týkajícího se nároku na peněžitou pomoc (Výroční zpráva THEIA, 2015). Organizace dbá na to, aby u oběti nedošlo k sekundární viktimizaci, například tím, že se zabrání kontaktu s pachatelem. Poradenství je vedeno kvalifikovanými sociálními pracovníky, takže splňuje podmínky zákona 108/2006 o sociálních službách (THEIA, 2017).

Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím Diecézní charita České Budějovice

Tato organizace se již nezaměřuje na všechny oběti trestných činů, ale konkrétně na oblast domácího násilí a následného pronásledování. Svoji činnost zaměřuje na odbornou pomoc a nehmotnou podporu (bezpečný prostor pro vyslechnutí, rada, provázení). Informuje oběti domácího násilí o institutu vykazání, zejména o tom, jak tento proces funguje v praxi. Intervenční centrum si klade za cíl zajistit bezpečí a pomáhat řešit krizové životní situace vzniklé domácím násilím. Intervenční centrum je zajišťováno Diecézní charitou a financováno je především z Evropských sociálních fondů (Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím Diecézní charita České Budějovice, 2017).

3 Příklady dobré praxe

Mezi příklady dobré praxe jsem zahrnul projekty, které již úspěšně proběhly nebo stále probíhají na území České republiky a bylo by dobré je v co největším měřítku aplikovat.

Projekt: Proč zrovna já?

Na tvorbu projektů v oblasti pomoci obětem se specializuje především Probační a mediační služba. V letech 2012 – 2015 byl touto organizací realizován projekt Proč zrovna já?. Projekt byl takto pojmenován, jelikož se jedná o první otázku, jakou si oběť klade těsně po trestném činu, který byl na ní spáchán. Tento projekt se snaží, aby oběť otázku překonala a pokračovala v plnohodnotném životě.

Celkově si tato organizace stanovila nemalý cíl, a to edukovat 55 poraden pro oběti trestných činů. Účelem tohoto projektu bylo posílit dovednosti pomáhajících pracovníků v sociálních službách a také vytvořit a zachovat multidisciplinární tým, čímž by se značně zefektivnila spolupráce mezi jednotlivými organizacemi. Důraz byl kladen na podporu obětí při důsledcích trestného činu a na komplexní a individuální přístup (Lázníčková, Plachá, 2016).

Projekt tak zavedl komplexní poradenský program, který podporuje spolupráci neziskového a státního sektoru a koncepčně navazuje na zákon č. 45/2013 o obětech trestných činů. Projekt reagoval na slabé stránky systému podpory obětem trestné činnosti. Spolupráce neziskového sektoru výrazně pomáhá poradenskému systému občanskoprávního poradenství, krizové intervenci a psychoterapii (Radová, 2015).

Podle statistik Probační a mediační služby se jenom za rok 2016 na organizaci obrátilo 14933 obětí, z toho bylo provedeno 13613 profesionálních rozhovorů s poradcem, 219 doprovázení, 1006 psychologických a psychoterapeutických intervencí a 85 mediací mezi obětí a pachatelem. Z těchto statistik jasně vyplynulo, že edukace sociálních pracovníků je bezesporu nejdůležitější. O projekt byl veliký zájem, a proto se Probační a mediační služba rozhodla, že s ním bude pokračovat, a nazvala ho stejně, tedy Proč zrovna já? II (Probační a mediační služba projekt).

Pokračování tohoto projektu by mělo trvat do roku 2020. Během této doby by se mělo proškolit 660 sociálních pracovníků. Program vychází ze zahraničních zkušeností a cílí na oběti se ztíženými možnostmi vyrovnání se s událostí trestného činu. V rámci

projektu by měla proběhnout osvětová činnost i u široké veřejnosti. Ta by měla zahrnovat základní informace, kam se obrátit v případě trestného činu, jaká mají oběti práva a další důležité informace. Rozpočet celého projektu činí 86 675 635,47 Kč.

Spolupracujícími středisky PMS jsou:

České Budějovice, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov, Jihlava, Třebíč, Plzeň, Karlovy Vary, Rokycany, Mladá Boleslav, Kutná Hora, Ústí nad Labem, Děčín, Rumburk, Liberec, Most, Hradec Králové, Svitavy, Šumperk, Náchod, Pardubice, Brno, Uherské Hradiště, Zlín, Vsetín, Olomouc, Ostrava, Opava, Frýdek-Místek, Havířov, Karviná, Prachatice, Kolín, Česká Lípa, Nymburk, Kladno, Rakovník, Český Krumlov, Přešov, Chomutov a Bruntál.

Nově s projektem Proč zrovna já? II.: Benešov, Beroun, Břeclav, Cheb, Jeseník, Jindřichův Hradec, Klatovy, Kroměříž, Písek, Praha 11, Příbram, Sokolov, Trutnov, Ústí nad Orlicí a Znojmo.

Aktivity podporující projekt: poradenství a pomoc obětem trestných činů, mezioborová a meziresortní spolupráce, rozšíření kompetencí sociálních pracovníků a poradců při práci s oběťmi, analýza potřeb obětí a její postupná evaluace a změna postojů u cílové skupiny (Bureš, 2017).

Projekt: Building Bridges

Dalším významným projektem realizovaným na území České republiky byl program s názvem Building Bridges. Tento projekt realizovala nezisková organizace Prison Fellowship International. Tato organizace je mezinárodně uznávaná a pracuje ve 126 zemích po celém světě. Zaměřuje se především na vězeňskou populaci, ale v rámci tohoto projektu se snažila urovnat vztahy mezi obětí a vězněm prostřednictvím restorativního dialogu. Tento projekt probíhal mezi roky 2014 a 2016 v sedmi státech, včetně České republiky. Projekt byl zdokumentován univerzitami z Hull z Anglie a Makam research z Rakouska. Celý projekt si kladl za hlavní cíl snížení recidivy u vězňů a snadnější vyrovnání s trestným činem u obětí.

Celý projekt byl založen na tom, že se setkávají pachatelé a oběti trestné činnosti v moderované diskuzi o škodě, která byla způsobena zločinem (Johnstone, Klaassenová, 2015). Odlišností od klasické mediace, kterou poskytuje Probační a mediační služba, je, že se v rámci těchto schůzek setkávají oběti a vězni vzájemně nesouvisejících trestných činů. Vězni mají možnost vidět a slyšet, jaký dopad má trestný čin na oběť, a mohou lépe pochopit, co taková oběť cítí. Oběť má možnost ventilovat svoje emoce. Pachatelé tak můžou změnit svůj postoj k tomu, jakou hodnotu pro ně mají vlastnosti, jako úcta

a zodpovědnost. Je také možné, že pachatel po těchto schůzkách může nabídnout symbolickou omluvu jako gesto soucítění s obětí.

Partnerem projektu byla Probační a mediační služba a Asociace Občanských poraden. Celý projekt byl financován z Evropské unie. V České republice se projekt konal celkem ve dvou vlnách. V roce 2015 a v roce 2016 byly publikovány výsledky celého projektu. První projekt se konal ve věznici Vinařice 21. září 2015. Bylo do něj zapojeno celkem šest pachatelů, šest obětí, dva terapeuti a 3 facilitátoři, kteří sezení moderovali. Po skončení projektu byly obě strany nadšené a považovaly tuto příležitost za velmi přínosnou. Na konci pachatelé sepsali dopisy svým obětem, kde jim vyjadřovali lítost nad tím, co provedli. Dopisy se neodesílaly, šlo spíše o gesto porozumění tomu, co spáchali. Oběti také napsaly dopisy, ve kterých vyjadřovaly lítost, ale i odpuštění, které jim umožnilo se lépe vyrovnat s trestným činem (Kabátová, 2015).

Ve druhé vlně byl projekt realizován 7. října 2015 v ženské věznici Velké Přílepy. Složení bylo stejné jako ve věznici Vinařice, s jedním rozdílem, že na obou stranách byly pouze ženy. Ústředním tématem rozhovorů byl Zacheův strom. Na základě tohoto příběhu se snažili aktéři poukázat na to, že ten, kdo byl nepoctivý a zlý, se může změnit. Schůzky proběhly v harmonické atmosféře. Setkání byla zakončena přečtením dopisů, stejně jako v první věznici. Na konci projektu si dokonce vězenkyně připravily pro oběti dárečky (Vězeňská služba České republiky, 2012).

Projekt byl natolik úspěšný, že Ministerstvo spravedlnosti ČR udělilo Building Bridges akreditaci pro restorativní programy dle § 39 odstavce 1 písmena b) zákona o obětech trestných činů (Výroční zpráva Prison Fellowship International, 2016).

Projekt: Kruh bezpečí zvláště zranitelným obětem trestných činů

Tento projekt zrealizoval Bílý kruh bezpečí. Zaměřen byl na oběti zvláště zranitelné, které byly popsány v kapitole 1.1 Oběť. U těchto osob je vysoká pravděpodobnost, že u nich nastane sekundární viktimizace. Bílý kruh bezpečí si je toho vědom, a proto v roce 2013 dal podnět ke vzniku tohoto projektu.

Činnost tohoto projektu se zaměřovala především na edukaci organizací, které poskytují poradenství obětem trestných činů, a dále na samotné oběti. Mnoho lidí totiž neví, že oběti zvláště zranitelné mají nárok na speciální práva. Někteří pracovníci jednotlivých organizací ani nevěděli, že zákon o obětech trestných činů byl novelizován a že za oběť zvláště zranitelnou je nyní také považována i osoba starší 65 let, tedy že má stejná nadstandardní práva jako dítě. Například mají nárok na bezplatnou odbornou pomoc

od všech subjektů, které jsou zapsány v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Dále mají právo na zabránění kontaktu s pachatelem a toto právo je zaručeno během celého průběhu trestního řízení. Zvláště zranitelné oběti také mají nárok být vyslechnuty pouze jedním vyšetřovatelem, který je speciálně vyškolený na práci s touto cílovou skupinou. Tyto oběti také mohou trvat na tom, že ony samy určí, jestli chtějí být vyslechnuty mužem nebo ženou (Witovská, 2017).

Projekt probíhal na území České republiky od 1. ledna 2013 do 30. června 2015. Projekt realizovalo devět klíčových pracovníků s působností po celé České republice. Během působení tohoto projektu byla poskytnuta pomoc více než 700 obětem a pozůstalým trestných činů. Pracovníci BKB poskytli přes 541 hodin psychoterapie. Projekt tak v praxi realizoval strategie na prevenci posttraumatické stresové poruchy. Během projektu klíčoví pracovníci uspořádali semináře v Pardubickém, Královehradeckém, Olomouckém, Zlínském, Moravskoslezském a Jihočeském kraji a dále v Plzni, Liberci, Jihlavě a v Brně. Konference v Pardubicích byla dokonce vysílána v přímém přenosu na televizní stanici ČT 24 (Helebrantová, 2018).

4 Cíl práce a výzkumné otázky

Mým hlavním motivem pro sepsání této diplomové práce bylo podrobně popsat systém pomoci obětem trestných činů a na několika vybraných organizacích ukázat, jak tato pomoc funguje v praxi a s jakými obtížemi se vybrané organizace při práci potýkají. Snažil jsem se předložit taková optimalizační doporučení, která by pomohla s rozvojem moderní pomoci v oblasti viktimologie, a to nejen v organizacích, ve kterých výzkum probíhal, ale i v dalších institucích, kde se při pomoci obětem s podobnými obtížemi mohou setkat. Zároveň by tato práce mohla posloužit jako sebereflexe pracovníků, participujících v jednotlivých organizacích. Pro získání všech zásadních informací, které by mi pomohly zjistit vše potřebné, jsem stanovil tyto výzkumné otázky:

Výzkumná otázka č. 1:

Vyskytují se nějaké potíže, které znesnadňují práci organizacím pomáhajícím obětem trestných činů?

Výzkumná otázka č. 2:

Jaké jsou návrhy respondentů na zlepšení současného stavu pomoci?

5 Metodika

Pro účely této práce jsem použil kvalitativní výzkumnou strategii. Dle Švaříčka a Šed'ové se tato metoda zaměřuje na procesy jevů a problémů v jejich přirozeném prostředí s cílem získat co možná nejširší obraz, založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a respondenty (Švaříček, Šed'ová, 2007). Reichel dále dodává, že unikátnost kvalitativních přístupů není pouze v tom, že nepracují s měřitelnými charakteristikami. Snaží se na určitý fenomén nahlížet v autentickém prostředí a vytvářet jeho obraz v co možná nejobsáhlejší podobě, včetně vztahů s dalšími aspekty (Reichel, 2009). Hendl potvrzuje obě zmíněné definice toho, co je kvalitativním výzkumem, a ještě dodává, že se jedná o pružný typ bádání, kdy si výzkumník na začátku bádání vytyčí základní otázky, které v průběhu sběru dat může dále měnit (Hendl, 2012).

Práce byla založena na deskriptivním výzkumu, který jsem použil proto, abych se zaměřil na určitý bod, respektive na určitou otázku. Prostřednictvím deskripce jsem mohl zjistit, jestli je možné získat odpovědi na otázku, jestli se vyskytují nějaké potíže při poskytování pomoci obětem trestných činů a v jaké podobě a míře jsou zastoupeny (Nakonečný, 2009).

Hlavní metodou sběru dat bylo kvalitativní dotazování pomocí techniky strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Hendl doporučuje mít otázky předem připravené a správně formulované. *„Tento typ rozhovoru se používá, když je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. Redukuje se tak pravděpodobnost, že se data získaná v jednotlivých rozhovorech budou výrazně lišit. Data z takového interview se snadněji analyzují, protože se lehce v přepisu rozhovoru lokalizují“* (Hendl, 2012).

Před samotným výzkumem jsem provedl předvýzkum, kdy jsem zjišťoval, jestli mi na danou problematiku budou jednotlivé organizace schopny odpovědět. Do výzkumu bylo zahrnuto 10 respondentů, pracujících v Probační a mediační službě, v Bílém kruhu bezpečí a v občanské poradně v Českých Budějovicích.

Rozhovory probíhaly v autentickém prostředí, jak je u kvalitativní strategie vyžadováno. Dotazování probíhalo v příjemné atmosféře a všech 10 respondentů odpovědělo na všechny otázky bez výjimky. Délka rozhovoru se lišila. V některých případech stačilo 15 minut, někdy rozhovor trval až hodinu. Veškeré odpovědi byly

zaznamenány na diktafon a následně byly převedeny do písemné podoby. Jeden rozhovor byl uskutečněn prostřednictvím komunikačního programu Skype.

Jednotlivé otázky byly strukturovány tak, aby odpovědi mohly být využity jako podklad pro výzkumné otázky mé práce. Do výzkumu bylo zahrnuto 10 pracovníků poskytujících pomoc obětem trestných činů. Jednalo se o pracovníky z jednotlivých vybraných organizací působících v Českých Budějovicích. Organizace byly vybrány na základě výročních zpráv, kde jsem zohledňoval množství klientů, kteří byli touto organizací přijmutí. Na základě tohoto faktu jsem byl přesvědčen, že vzorek těchto 10 pracovníků bude dostačující, aby podal určitý obraz o stavu pomoci obětem trestných činů. Otázky jsem rozdělil do tří okruhů. Do prvního okruhu jsem zahrnul identifikační otázky. Těmi jsem se snažil podrobně charakterizovat respondenty, kteří participují ve výzkumu. V druhém okruhu jsem se již zajímal o to, jaké dílčí problémy doprovází poskytování pomoci obětem trestných činů v jednotlivých organizacích, a zároveň jsem se doptával, co navrhují pro zlepšení. Třetím okruhem jsem zjišťoval, jak všechny organizace společně spolupracují, a jakou má taková spolupráce podobu. Zároveň mě zajímalo, jaký mají respondenti pohled na pomoc obětem trestných činů v rámci České republiky a případně co by se mělo změnit a co naopak v praxi funguje.

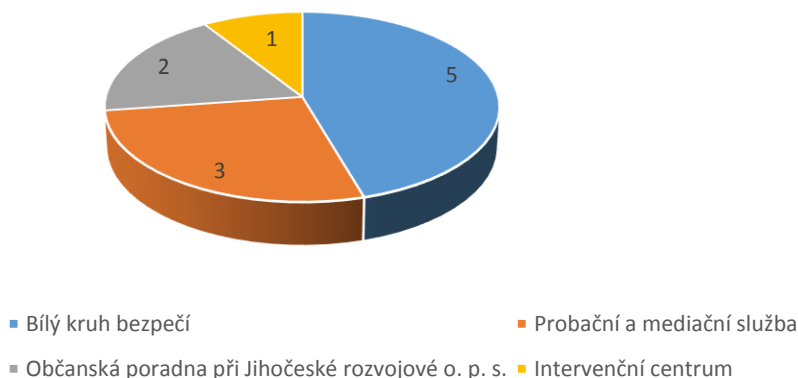
Do výzkumu byli zahrnuti jak sociální pracovníci, tak i psycholog, právník a dlouholetí dobrovolníci. Široké spektrum pracovníků, které bylo vzato do výzkumu, umožnilo hledět na problematiku pomoci obětem trestných činů z mnoha úhlů, což jsem považoval za přínos celému výzkumu. Veškeré rozhovory s respondenty jsem umístil do zadní části diplomové práce a to do kapitoly nazvané Příloha.

6 Výsledky

Strukturovaný rozhovor jsem vedl s 10 pracovníky a položil jsem jim celkem 17 otázek. U otázek číslo 1 – 4 jsem zjišťoval, z jaké organizace jsou, jak dlouho v ní působí a jaká je náplň jejich činnosti. Otázky 5 – 7 zjišťovaly, jak je veřejnost obeznámena s organizacemi, jež poskytují pomoc obětem trestných činů a jak by se mohla informovanost ještě zvýšit. Otázky 8 – 9 se zabývaly tím, zda jsou jednotliví pracovníci seznámeni s novelou zákona o obětech trestných činů z roku 2017 a jaký je jejich názor na uplatňování této novely v praxi. Otázky 10 až 15 se zaměřovaly přímo na danou organizaci, kde pracovníci působí. Těmito otázkami jsem zjišťoval, jak organizace funguje, a na základě odpovědí jsem poté v kapitole 7 nazvané Diskuze, navrhl optimalizační řešení, která by mohla zlepšit chod jednotlivých organizací. Otázky 16 a 17 se soustředily na pomoc obětem trestných činů v globálnějším měřítku. Hledal jsem odpovědi na to, co by se mohlo v pomoci obětem zlepšit v rámci České republiky, a dále, co naopak funguje a bylo by dobré rozšířit ve větším měřítku.

V první otázce jsem se respondentů ptal, v jaké organizaci působí. Do výzkumu bylo záměrně vybráno nejvíc respondentů z Bílého kruhu bezpečí, celkem 5, jelikož se jedná o nejrozšířenější organizaci, která pomáhá cílové skupině, o niž se zajímám. Poté byli do výzkumu zahrnuti 3 pracovníci z Probační a mediační služby. Tato služba je vedena státem a je největším poskytovatelem pomoci obětem prostřednictvím státní organizace. Dále byl veden rozhovor s dvěma pracovníky Občanské poradny, kteří spolupracují jak s Bílým kruhem bezpečí, tak i s Probační a mediační službou. Do výzkumu byly zahrnuty také odpovědi získané od psychologky, která provozuje soukromou praxi, ale úzce spolupracuje jak s Bílým kruhem bezpečí, tak i s intervenčním centrem. Proto jsem v grafu vypsál celkem 11 působišť pro 10 respondentů.

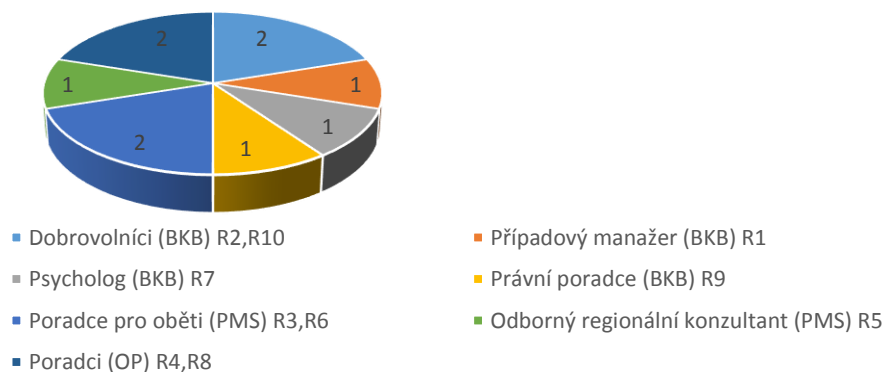
Graf č.1: Působíště pracovníků

Zdroj: *Vlastní výzkum*

V druhé otázce jsem se dotazoval, jaké funkce respondenti v organizaci zastávají. Z 5 oslovených respondentů pracujících v Bílém kruhu bezpečí byli 2 respondenti dobrovolníci. Jejich odpovědi byly do výzkumu také zařazeny, protože tato organizace je na dobrovolnické práci závislá. Dalšími pracovníky BKB, kteří odpovídali na mé výzkumné otázky, byli případový manažer, psychologka a právní poradce, což je celé spektrum pracovních pozic, které v BKB jsou. V Probační a mediační službě byl proveden rozhovor s poradcem pro oběti, odborným regionálním konzultantem a poradcem pro oběti, který vede projekt Proč zrovna já? II. Občanskou poradnu zastupovali ve výzkumu dva poradci, kteří poskytují odborné sociální poradenství dle zákona o sociálních službách. Respondenti byli v následujícím textu označeni velkým písmenem R a číslem jim přiřazeným v grafu.

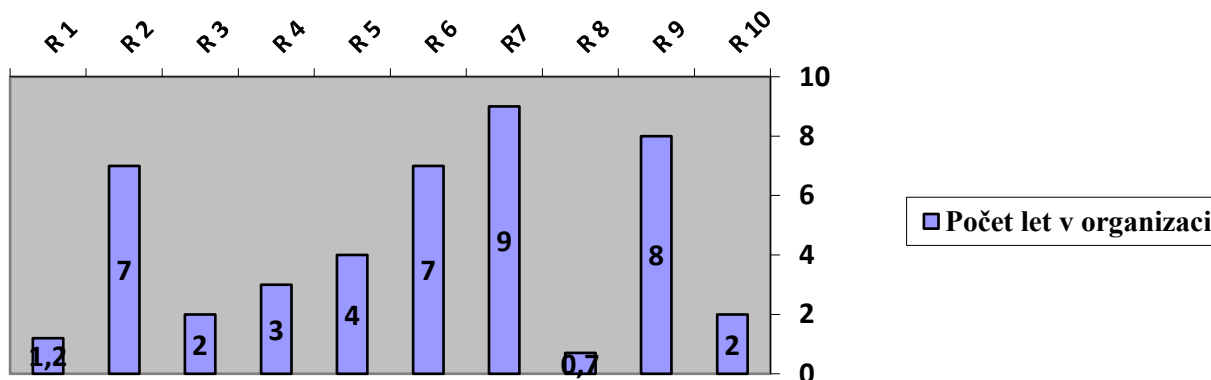
Graf č.2: Pracovní pozice

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Ve třetí otázce jsem se respondentů dotazoval, jak dlouho v dané organizaci pracují. Snažil jsem se tak zjistit, jak dlouho se v dané problematice pracovníci pohybují. Nejkratší doba působnosti byla 7 měsíců u R 8. Nejdéle pak v organizaci působí R 7, a to 9 let. V tabulce byly dále zaznamenány i odpovědi ostatních respondentů.

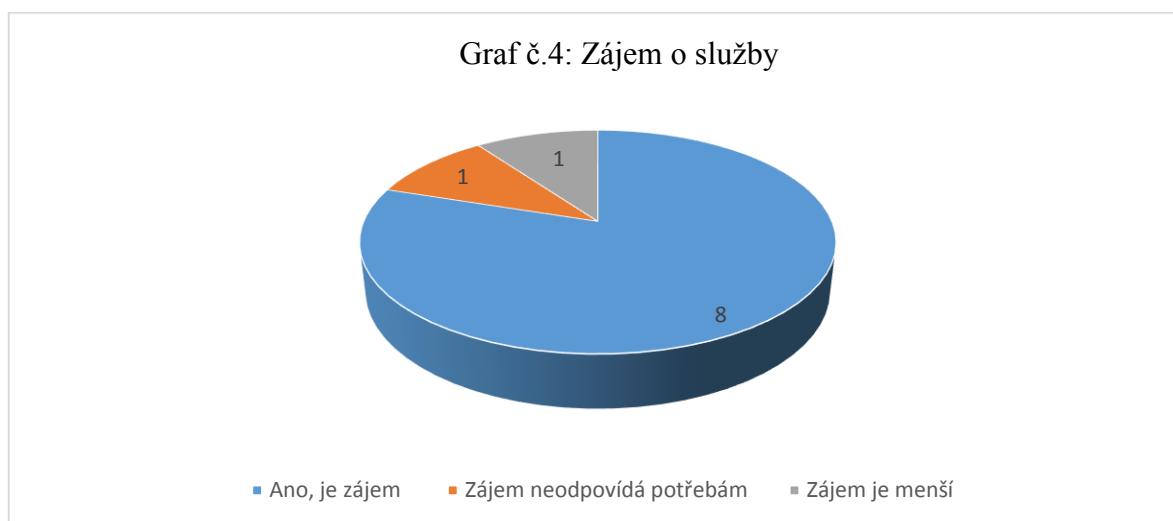
Graf č.3: Počet let v organizaci

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Ve čtvrté otázce jsem se zajímal, co je náplní práce jednotlivých pracovníků. R 1, který zastává funkci případového manažera, má za úkol poskytovat odborné sociální poradenství, které zahrnuje informování oběti o všech jejích právech a nárocích na peněžitou pomoc od státu. Dále zajišťuje navazující služby, jakými může být intervenční centrum nebo občanská poradna v případě jiných oblastí poradenství. Dobrovolníci R 2 a R 10 mají na starosti vedení rozhovorů s klienty a jejich rodinnými příslušníky a poskytují psychosociální podporu. R 7 zajišťuje v BKB psychologické poradenství a poradenství pro oběti. Právní poradce BKB R 9 se zaměřuje na zmapování situace klienta a hledání nejvhodnějšího řešení za využití platné české legislativy. R 3, který vykonává funkci poradce pro oběti v Probačním a mediačním středisku, má na starosti celistvou pomoc všem, kdo se cítí být obětí. Zahrnuje to informování o trestním řízení a právech obětí. Pracovník doprovází klienty k orgánům činným v trestním řízení, poskytuje psychosociální pomoc a zprostředkovává psychoterapii. R 5 má odpovědnost za provoz 10 poraden, které spadají pod PMS. R 6, který je také poradcem pro oběti v PMS, má stejné kompetence jako R 3, ale zároveň metodologicky vede projekt Proč zrovna Já? II. Poradci občanské poradny R 4 a R 8 mají za úkol klienta informovat o jeho právech. Do občanských poraden jsou klienti většinou odkazováni v případě dluhové, bytové, majetkové či rodinné problematiky.

V páté otázce jsem se zabýval tím, zda je o služby nabízené těmito organizacemi ze strany klientů zájem. Téměř všichni pracovníci ze tří testovaných pracovišť se shodli, že o služby pro oběti trestných činů je zájem velký. Dokonce R 3, R 6 a R 9 byli v souladu s tím, že zájem ze strany klientů je velký, ale kdyby byla vyšší informovanost v rámci široké veřejnosti, mohl by být zájem ještě větší. R 4 také sdělil, že o služby zájem je, ale zároveň se domnívá, že mnoho klientů nepřijde z důvodu studu či strachu ze stigmatizace. R 1 se domníval, že zájem neodpovídá potřebám, a to z toho důvodu, že není o těchto službách široká veřejnost informována. R 7, který pracuje na pozici psychologa, uvedl, že zájem o jeho služby je menší, jelikož poskytuje psychosociální podporu při soukromé praxi a tato podpora se musí hradit přímou platbou.

Zdroj: *Vlastní výzkum*

V šesté otázce mě zajímal názor pracovníků na to, zda jsou lidé z široké veřejnosti seznámeni se službami, které jsou jejich organizacemi nabízeny, a zároveň jsem zjišťoval, jak by se dle jejich názoru mohla informovanost případně zvýšit. Většina odpovědí na tuto otázku se také shodovala. Informovanost o službách, které jednotliví respondenti nabízejí, není zcela dostatečná. Všichni respondenti kromě R 7 a R 8 uvedli, že se domnívají, že lidé nemají příliš povědomí o jejich službách. Dva zmínění respondenti byli toho názoru, že jejich reklamní kampaň je natolik rozšířená, že pomáhá veřejnost informovat. Jako prostředek pro zvýšení informovanosti by R 1 použil workshopy, promítání odborných filmů s problematikou trestných činů a prezentaci činnosti v médiích. R 2 by zvýšil informovanost tím, že by navázal větší spolupráci s poskytovateli sociálních služeb. R 3 působící v PMS navrhol, že by se informovanost zvýšila, kdyby orgány činné v trestním řízení informovaly o poradnách ve vyšší míře. Čtvrtý dotázaný by optimalizoval

informovanost prostřednictvím médií, kde by byly jednotlivé služby prezentovány a přesně charakterizovány. R 5, který vede 10 poboček pro oběti v PMS, by se snažil zvýšit povědomí prostřednictvím lokální propagace, mediální kampaně, přednášek a besed. R 6 se shodl s názorem třetího respondenta, jenž pracuje také v PMS. Byl toho názoru, že i přes lepší se stav orgánů činných v trestním řízení neposkytují tolik informací, kolik by mohly. R 7 a R 8 byli v souladu s tím, že informovanost je dostatečná. Odvodili to od své rozsáhlé mediální kampaně. R 9 by zvýšil kapacitu policistů, kteří by měli na starosti informování obětí o všech skutečnostech. V dosavadních podmínkách je to u policistů povinností, ale z důvodu nízké kapacity ze strany Policie ČR není tato povinnost naplňována v plné míře. R 10 by zapojil média a jednotlivá ministerstva, která by veřejnosti přiblížila činnosti organizace.

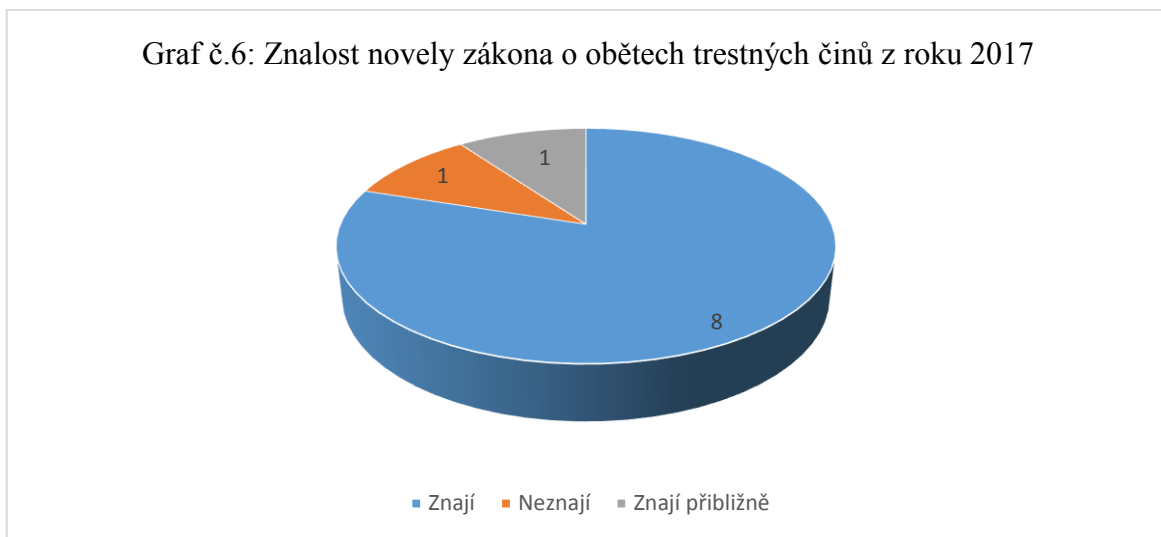

Zdroj: *Vlastní výzkum*

V sedmé otázce jsem se zajímal, jak dotázaní vnímají mediální obraz obětí, tedy jak jsou oběti často prezentovány v médiích. Tuto otázku jsem položil respondentům proto, abych se dozvěděl, zda jsou média při práci s oběťmi nápomocná nebo naopak. Odpovědi byly různorodé, ale téměř polovina respondentů, konkrétně R 1, R 3, R 5 a R 8, se shodla na tom, že oběti jsou prezentovány jako slabí, zlomení lidé. Můžou tak nastávat situace, kdy média zapříčiní sekundární viktimizaci. Oběti přitom nejsou vždy zlomené a nemohoucí, často potřebují jen konkrétní radu nebo odpověď na otázku či pomoc s vymáháním náhrady škody. Dle názoru R 2 se v médiích ukazuje především domácí násilí a násilí na dětech. R 4 uvedl, že v médiích jsou dle jeho mínění prezentováni především starší lidé, kteří se stali oběťmi trestných činů, a zároveň, že se média snaží veřejnost informovat o dostupné pomoci. R 6 byl přesvědčený, že obraz v médiích je

značně zkreslený a média se zajímají pouze o nějaké „trháky“ a prosté věci je nezajímají. R 7 byl toho názoru, že se v médiích zapomíná na děti, které bývají sekundárními oběťmi nebo přímo cílem trestných činů. Dle R 9 dochází v médiích k oddělení činu od činitele a vše je prezentováno tak, že oběť si za viktimizaci může v podstatě sama. Pro média je důležité to, z jaké skupiny obětí pochází. R 10 byl toho názoru, že v médiích chybí informace o tom, co mají lidé dělat, když se stanou obětí.

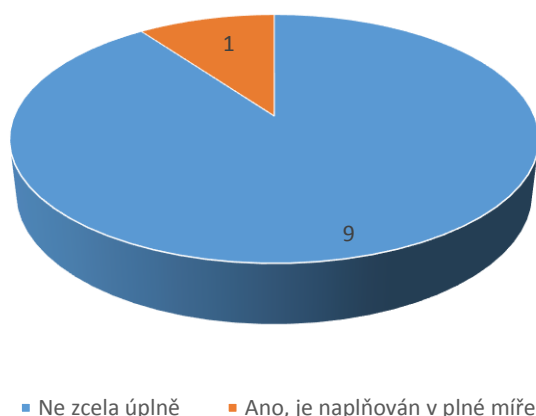
Osmá otázka zjišťovala informovanost pracovníků o novele zákona o obětech trestných činů z roku 2017. Většina pracovníků byla se zákonem seznámena, protože jejich majoritními klienti jsou oběti trestných činů. Pouze R 7 nevěděl, čeho se zákon týká, protože oběti nejsou jeho majoritní skupinou, a R 10 přibližně věděl, o co se v dané novele jedná.

Zdroj: *Vlastní výzkum*

Devátá otázka navazovala na předchozí. Prostřednictvím této otázky jsem chtěl zjistit, jestli je novela zákona naplňována i v praxi. Odpovědi respondentů byly pro mě překvapující, jelikož polovina z dotázaných odpověděla, že tato novela není dle jejich názoru v praxi zcela dodržována. R 1, R 3, R 4, R 5, R 8 a R 9 uvedli, že tento zákon není zcela naplňován zejména v menších městech a obcích kvůli nedostatku personálu u Policie ČR. R 6 byl toho názoru, že oběť neví, že se může dožadovat bezplatného zmocněnce a dalších věcí vyplývajících z daného zákona. R 7 uvedl, že policie zlepšila přístup k dětem a dospívajícím. Pouze druhý respondent uvedl, že dle jeho názoru je novela plně dodržována, ale zároveň dodal, že informovanost o tomto důležitém institutu u laické veřejnosti chybí.

Graf č.7: Myslíte si, že je novela zákona o obětech trestných činů dodržována v praxi

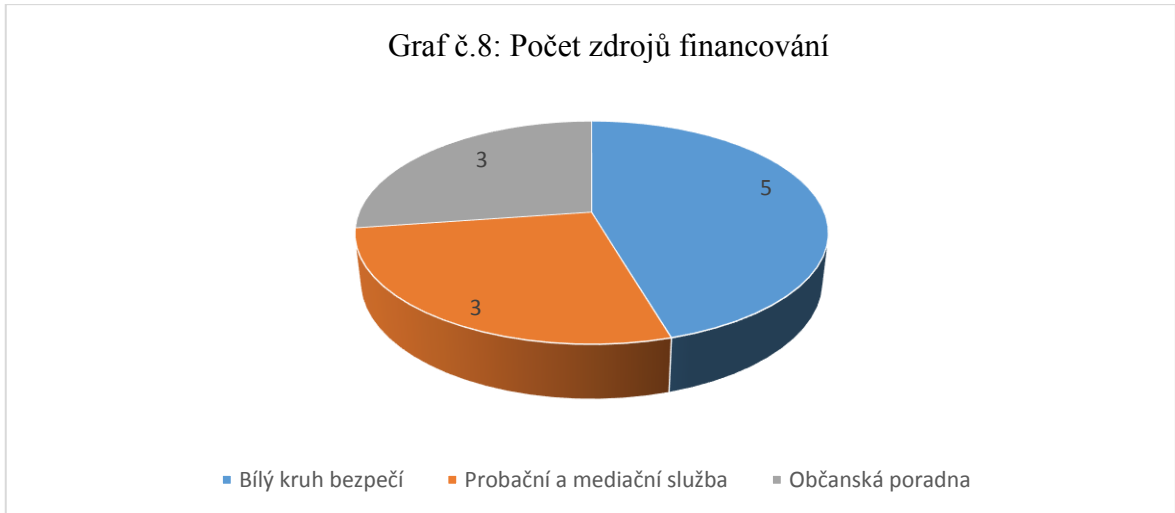

Zdroj: *Vlastní výzkum*

V desáté otázce jsem zjišťoval, jestli dotázaní vnímají potřebu navýšit kapacitu zaměstnanců. Z výsledků vyplynulo, že zájem o služby je, ale potřebu navýšení kapacity vnímal pouze jeden z respondentů. R 9, který vykonává právní činnost v BKB, uvedl, že je v těchto organizacích nedostatek právníků. Dobrovolnická činnost není pro mnoho právníků natolik lukrativní, aby se zapojili do činností BKB. Ostatní respondenti nevnímali potřebu navyšovat kapacitu svých zaměstnanců.

Jedenáctá otázka se zaměřovala na to, jak jsou jednotlivé organizace financovány. Bílý kruh bezpečí čerpá finance z Magistrátu města České Budějovice, Krajského úřadu Jihočeského kraje, darů fyzických a právnických osob, státního rozpočtu a z dotací od centrály v Praze. Probační a mediační služba má finance z evropských fondů, státního rozpočtu a Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Občanská poradna má prostředky z grantů Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, z krajského úřadu a magistrátu v Českých Budějovicích. Všechny organizace čerpají finance z více zdrojů a jejich činnost není závislá pouze na jednom.

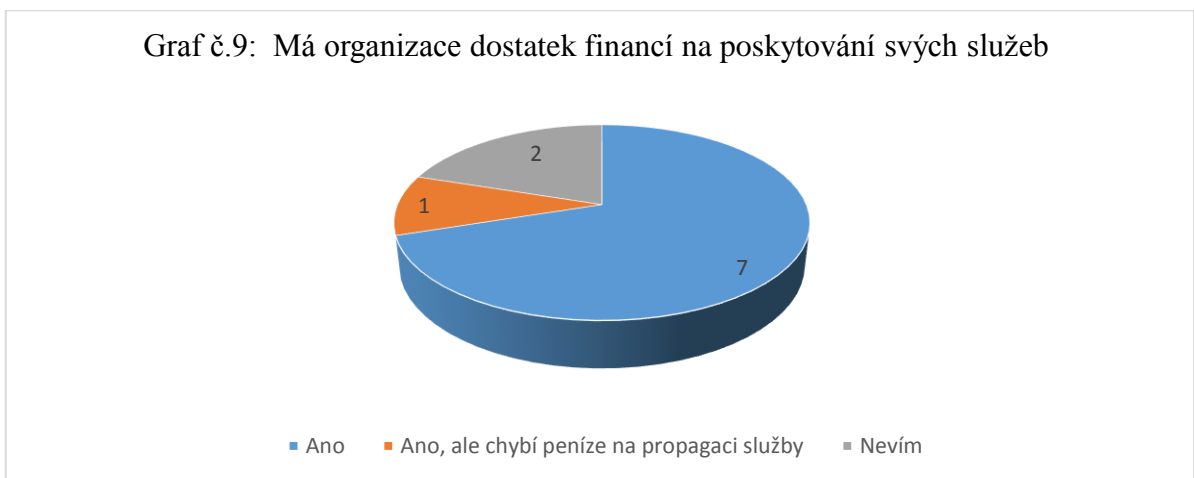
Graf č.8: Počet zdrojů financování

Zdroj: *Vlastní výzkum*

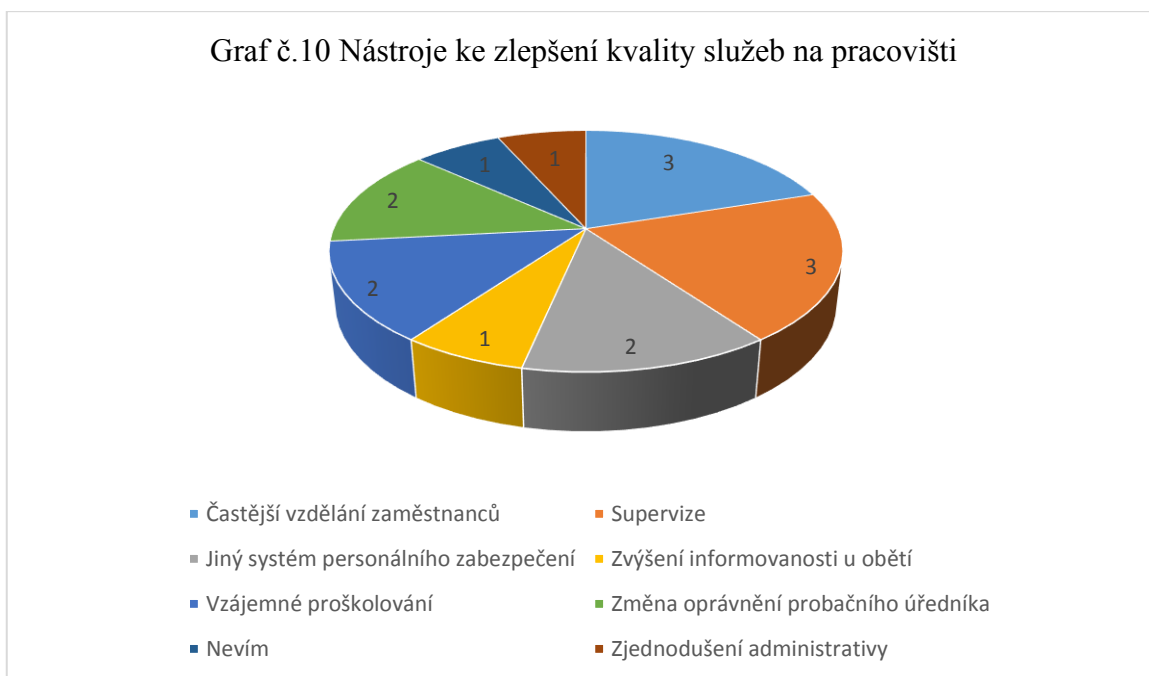
Dvanáctá otázka přímo navazovala na předchozí jedenáctou. Dotazoval jsem se, jestli finance získané z jednotlivých zdrojů jsou schopné pokrýt náklady na chod služby. Většina dotázaných odpověděla, že finance jsou zajištěné a chod služby nijak neomezují. R 2 a R 10, tedy dobrovolníci BKB, také zmínili, že jihočeská pobočka nebyla minulý rok ve schodku, k čemuž došlo vůbec poprvé od jejího založení, kdy byl rozpočet BKB vyrovnaný. R 3, pracující v Probační a mediační službě, odpověděl, že není dostatek financí na propagaci v médiích. Právě tato propagace by však mohla pomoci k tomu, aby se o službě dozvěděli ti, kdo ji skutečně potřebují. Na službu jakou takovou však finance jsou. R 1 a R 6 se necítili být kompetentní na tuto otázku odpovědět.

Graf č.9: Má organizace dostatek financí na poskytování svých služeb

Zdroj: *Vlastní výzkum*

U třinácté otázky jsem zjišťoval, jestli by respondenti v organizaci něco změnili tak, aby byly služby poskytovány ještě ve větší kvalitě, než jsou nyní. R 1 by uvítal, kdyby v BKB byly častější supervize a intervize a bylo by více příležitostí pro vzdělávání. R 2 a zároveň R 10 by změnili systém personálního zabezpečení v BKB, který je momentálně závislý hlavně na dobrovolnících. R 9 by dokonce dobrovolnost pracovníků zrušil a platil by jim symbolický poplatek. Za to by však vyžadoval větší a kvalitnější výkon. R 3 by v Probační a mediační službě rád uvítal pravidelnou supervizi a zároveň narazil na otázku neinformovanosti obětí o dostupném poradenství a pomoci odborné služby. R 4 by pro zkvalitnění služeb pro oběti trestných činů zavedl pravidelné sdílení informací a zkušeností s ostatními organizacemi, poskytujícími služby obětem trestných činů. Navrhl například vzájemné proškolení. R 5 a R 6, kteří působí na stejném pracovišti, mají zájem o to, aby měl probační úředník širší oprávnění při práci s oběťmi. Probační úředník by měl být brán jako specialista na oběti a dále R 6 kladl důraz na to, aby byl snadnější přístup k bezplatné právní pomoci. R 7 sdílel stejné názory jako R 1 a R 4. Byli pro častější supervize, vzdělávání a neformální setkávání s kolegy pracujícími v této oblasti. R 8 neuvedl žádný příklad toho, co by mohlo zlepšit chod organizace. R 9 by ke zjednodušení a zlepšení práce omezil nadměru administrativy.

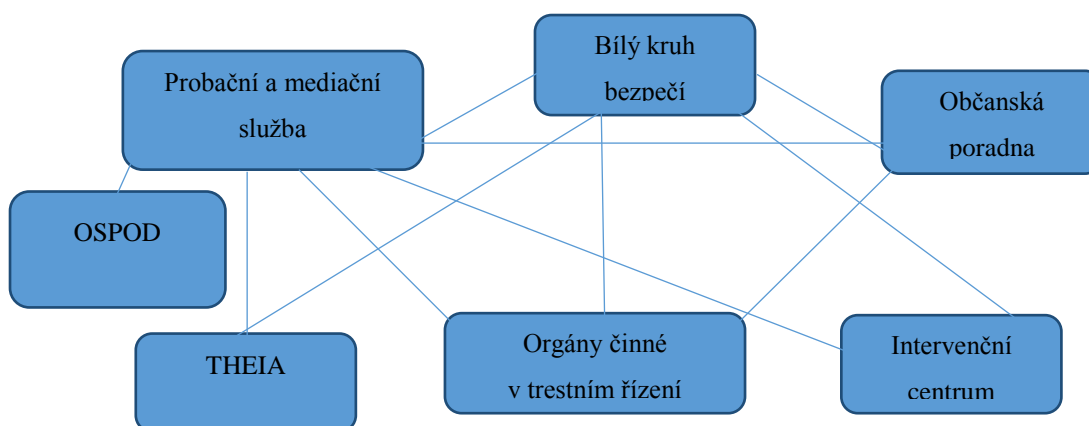
Zdroj: *Vlastní výzkum*

Čtrnáctá otázka se zajímala o to, jestli by respondenti nezřídili ještě nějakou službu ve své organizaci, která by měla potenciál zlepšit pomoc obětem. R 2 by v BKB zřídil

psychologické poradenství a terapeutické sezení. R4 z občanské poradny byl pro zřízení krizové intervence pro oběti trestných činů. R 5 z Probační a mediační služby by uvítal možnost poskytovat odborné sociální a psychologické poradenství. R 6 z téže organizace byl pro zřízení pozice probačního úředníka jako specialisty na oběti. Ostatní dotazovaní žádné návrhy pro zřízení dalších služeb neuvedli.

Patnáctá otázka zkoumala, s jakými subjekty spolupracuje organizace, ve které respondent působí, a jak taková spolupráce vypadá. Bílý kruh bezpečí má navázanou spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, advokáty a zmocněnci. Klienty, v případě potřeby, odkazují do intervenčního centra či do THEI, kde pracují s násilnou osobou. Dále spolupracují s občanskou poradnou, kam odkazují klienty v případě, že se stali obětí, a zároveň mají potíže s dluhy a dalšími problémy, které řeší občanská poradna. Probační a mediační služba má navázanou spolupráci s intervenčním centrem v případech domácího násilí a dále s OSPOD, pokud jde o dětské oběti. Dále má navázanou lokální spolupráci s BKB, kde dochází ke spolupořádání týmů pro oběti. S občanskou poradnou si navzájem vyměňují letáčky, které bývají k dispozici v čekárnách, kde si je klienti mohou prohlídnout. Obě poradkyně z občanské poradny se shodly, že s ostatními organizacemi spolupracují nepravidelně. V minulém roce se podílely na akci města Českých Budějovic, kde všechny organizace představovaly služby, které poskytují. Dále si vzájemně distribuují letáky mezi jednotlivými středisky. Spolupráce s PČR a PMS je na bázi odkazování.

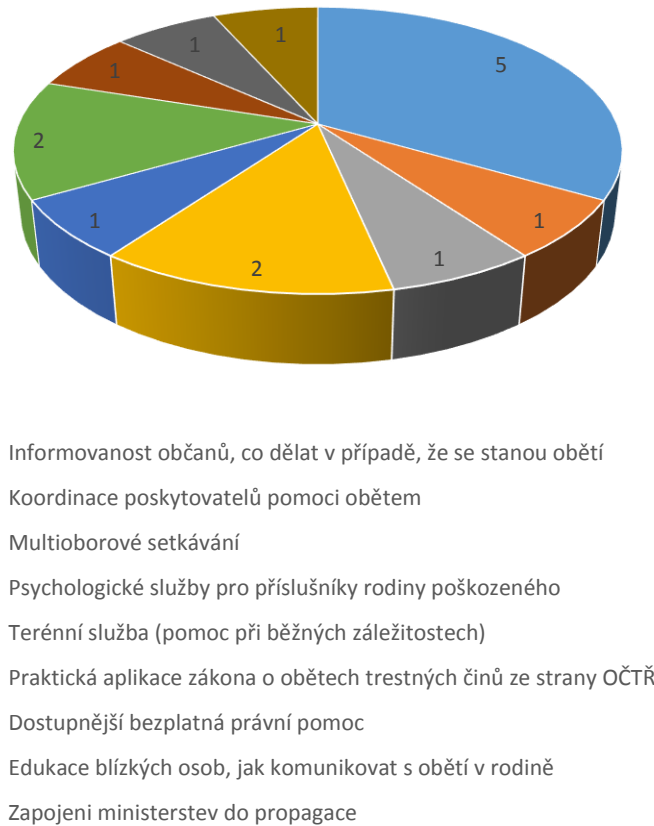
Graf č.11: Vzájemná provázanost služeb v Českých Budějovicích dle respondentů výzkumu

Zdroj: *Vlastní výzkum*

V předposlední otázce mě zajímalo, co by se dle respondentů mělo v rámci systému v České republice změnit, aby se kvalita poskytovaných služeb dostala na vyšší úroveň. Za Bílý kruh bezpečí by R 1 zlepšil koordinaci poskytovatelů pomoci obětem trestných činů a rozšířil by rozsah nabízených služeb. V rámci České republiky by navrhl multioborové setkávání odborníků, a sice kvůli sdílení zkušeností a ke zlepšení poskytované služby. R 2 byl pro již mnohokrát zmiňovanou vyšší informovanost o právech obětí a dodal, že nikdy nevíme, kdy se obětí staneme. Psycholog BKB R 7 by zavedl včasnou psychologickou pomoc nejen u obětí, ale také u blízkých, kterých se trestný čin nepřímo dotýká. Jako velice zajímavá myšlenka se mi také zdála edukace blízkých osob, konkrétně v tom, jak by měly jednat s obětí, aby se nebály a mluvily s ní. Právnick BKB R 9 měl za to, že informování obětí je tristní a je palčivým problémem na území České republiky. Mnohdy oběti neví o náhradách škody, peněžité pomoci od státu a dalších institutech, které existují, ale nejsou kvůli nevědomosti využívány. Pro zapojení ministerstev do mediální kampaně byla dobrovolnice z BKB R 10. Momentálně je marketingová aktivita pouze v rukou nestátních neziskových organizací, ale když chtějí služby poskytovat peníze do chodu organizace, už nezývají finance na propagaci. R3 z Probační a mediační služby by jako nástroj zvýšení informovanosti kontinuálně síťoval, zasílal články a tiskové zprávy do tištěných médií a vystupoval by v rozhlasu. R 5, který působí na vedoucí pozici v Probační a mediační službě a dostává se často do styku se zákonem o obětech trestných činů, by byl pro praktickou aplikaci tohoto zákona, především ze strany orgánů činných v trestním řízení. Další překážku viděl v nedostupnosti bezplatné právní pomoci, která je v mnoha případech velmi potřebná. R 6 také narážel na problém u Policie ČR, kde by podle něho mělo být více specialistů pro komunikaci s oběťmi. Zároveň by zesílil fond peněžité pomoci (náhradu škody). R 4 z občanské poradny byl také pro to, aby byli blízcí příbuzní zapojeni do bezplatných psychologických služeb. Jako další formu pomoci by zavedl novou službu, která by zaměstnávala terénní pracovníky, kteří by pomáhali rodině navrátit se zpět do běžného fungování v životě. Například by byli nápomocní při běžných záležitostech (v domácnosti, se školními povinnostmi, doprovodem na úřady apod.). R 8 zmínil onu informovanost veřejnosti.

Graf č.12: Co by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit

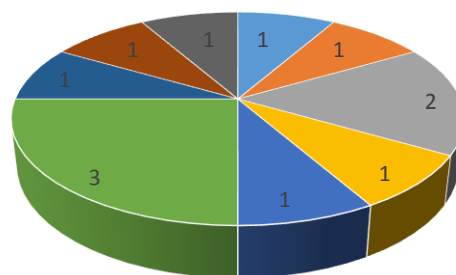

Zdroj: *Vlastní výzkum*

V poslední otázce jsem se tázal opačně. Zajímalo mě, co v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co má potenciál se rozvíjet. R 1 uvedl, že se zlepšil přístup Policie ČR, není sice dokonalý, ale určitý progres zde nastal. Určitě se zlepšila nabídka v oblasti prevence, například kurzy sebeobrany, Krav Magy. R 2 hodnotil pozitivně systém bezplatného poradenství a vyzdvihuje mediaci mezi obětí a pachatelem. R 3 odpověděl, že fungují multidisciplinární spolupráce, ale zároveň řekl, že mají prostor pro zlepšování a rozšiřování. Jako příklad byla uvedena případová konference pro klienty, kteří využívají více služeb (například krizové centrum, poradna pro děti, OSPOD, intervenční centrum a další). Mělo by docházet k vzájemné podpoře mezi organizacemi. Do tištěných médií by se mělo dostat více článků, třeba i k příležitosti Dne obětí. R 4 byl stejného názoru jako R 2 a pozitivně hodnotil bezplatné poradenství a dodal, že funguje odesílání obětí do dalších podpůrných služeb. Jako příklad bylo uvedeno, že pracovník BKB informuje o možnostech, jak a kde požádat o náhradu škody, a poté odkáže klienta například do občanské poradny, kde mu poradci pomohou sepsat potřebné formuláře pro žádost

o náhradu škody či příspěvku pro oběti. R 5 kladně hodnotil zlepšující se pokrytí služeb pro oběti a zmínil, že se zvyšuje povědomí o tématu obětí mezi odbornou veřejností, s čímž souhlasili i R 6. R 7, kteří uvedli, že velmi dobře funguje intervenční centrum pro záchyt obětí domácího násilí. R 8 si pochvaloval, že komunikace mezi jednotlivými organizacemi funguje a i společná školení s jinými organizacemi jsou obohacující. R 9 uvedl, že pokud se k oběti dostanou informace a navštíví správnou službu, tak ona pomoc oběti v praxi funguje. Respondent uvedl, jako příklad, organizaci BKB a jeho bezplatnou pomoc psychologa. Dobrovolník z BKB R 10 odpověděl, že služby BKB fungují, a bylo by dobré tento trend udržovat. Byl zároveň pro rozšíření placených míst a navrhoval, že by se mohlo pomalu odstupovat od neplacených dobrovolnických pozic.

Graf č.13: Co v rámci pomoci obětem na území ČR funguje

- Zlepšený přístup Policie ČR
- Systém bezplatného poradenství
- Multidisciplinární spolupráce
- Pokrytí služeb pro oběti
- Intervenční centra pro záchyt obětí
- Nabídka v oblasti prevence
- Mediace mezi pachatelem a obětí
- Vzájemné odkazování
- Zvýšené povědomí o obětech u odborné veřejnosti

Zdroj: *Vlastní výzkum*

7 Diskuze

V diskuzi jsem porovnal výsledky výzkumu a na základě dostupné literatury a jiných zdrojů jsem navrhl, jak by se systém pomoci mohl optimalizovat. Dotázaní mi sdělili mnoho rad a návrhů, jak by optimalizovali chod své organizace, a zároveň, co by se mělo změnit v globálnějším měřítku po celé republice, aby se úroveň viktimologické pomoci dostala ještě na vyšší úroveň. Já jsem v této kapitole rozvedl některé myšlenky respondentů a sám jsem uvedl své návrhy ke zlepšení. Položil jsem celkem 17 otázek, kterými jsem odkrýval činnost vybraných organizací, jejich chod, vztahy s veřejností a problémy, se kterými se potýkají.

Z výzkumu vyplynulo, že o služby poskytující pomoc obětem trestných činů na území Českých Budějovic je ze strany klientů velký zájem. Jako zásadní problém se však jevílo nízké povědomí veřejnosti o dostupných službách, proto bych na základě odpovědí respondentů navrhl následující optimalizační řešení pro zvýšení jejich informovanosti o těchto službách. Respondenti se shodli v tom, že veřejnost není dostatečně seznámena s jejich službami. V tomto případě je nepřehledné množství způsobů, jak se prezentovat. Od inzerátů v novinách, časopisech a na internetu přes telefonáty či osobní schůzky po média (televize, rádio). Podle moderních poznatků v oblasti marketingu jsou všechny tyto nástroje důležité, ale je také zapotřebí, aby si organizace vytvářely takzvaný positioning, v překladu umístování. Jedná se o proces vytváření vjemu ve vědomí podporovatelů neziskové organizace, který je úzce spojen s posláním celé organizace. Smyslem positioningu je, aby si spotřebitel uměl vybavit, jaké služby organizace nabízí. Positioning se důmyslně vytváří pomocí sloganů, jako je tomu v ziskovém sektoru. Musí se vybrat takový slogan, který je blízký dané cílové skupině. V tomto případě by slogan pro organizace pomáhající obětem trestných činů mohl vypadat například takto: „*Nejste na to sám*“ (Šedivý, Medlíková, 2011). Velký význam při prezentaci neziskové organizace je v dnešní době kladen na prezentaci v médiích. Mnoho z respondentů také odpovědělo, že je zapotřebí s nimi být v užším kontaktu. Proto, aby média měla zájem prezentovat tyto organizace, je zapotřebí v nich vyvolat zájem. Toho lze docílit tím, že se médiím budou předkládat informace v požadované kvalitě. Informace musí být nové, to média vždy naláká. Například zpráva o tom, že organizace má tisícího klienta, kterému byla poskytnuta psychoterapie, by byla pro média i veřejnost zajímavá a následně by byla poskytnuta i informace o tom, jak služba funguje a kde ji mohou lidé vyhledat. Důležité je, aby

informace byly zajímavé. Do tiskových zpráv je dobré uvádět informace a čísla v porovnání s cizími zeměmi a samozřejmě silné příběhy, které média přímo vyhledávají (Šedivý, Medlíková, 2009). Jeden respondent se také zmínil o tom, že klienti se možná obávají stigmatizace, která může vzniknout tehdy, když takovou službu navštíví. Tuto tezi potvrzuje i autorka Čírtková a zmiňuje, že lidé navštěvující sociální služby jsou ve vyšší míře stigmatizováni. Lidé na takového člověka hledí jako na poskvrněného či znehodnoceného. Bylo by tedy dobré, kdyby se na veřejnosti prezentovala návštěva takových služeb jako běžná záležitost (Čírtková, 2007).

Ve výzkumu jsem se také zajímal o to, jak dle respondentů média prezentují oběti. Respondenti ve většině případů vnímali mediální obraz tak, že oběti vykresloval jako zlomené osoby, což rozhodně není dobře, jelikož, jak zmiňuje Čírtková, média často mohou způsobit sekundární ránu. Prezentování informací o prožité viktimizaci prožívá oběť s nelibostí, zvláště když se tak děje bez jejího souhlasu (Čírtková, 2014). Proto by bylo vhodné, aby legislativa nastolila tvrdší bariéry, co by se v médiích smělo prezentovat, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci. Jakékoliv porušení by mělo být tvrdě sankcionováno. V médiích by se nemělo ukazovat, jaký je člověk „chudák“, ale mělo by se naopak ukázat, jak jednat, když se do podobné situace člověk dostane. Jako příklad, co by se určitě mělo v médiích sankcionovat, je situace, kdy dochází k oddělení činu od činitele. Za spáchaný trestný čin média pachatele ospravedlňují a naopak se snaží najít chyby na straně oběti, co všechno udělala špatně, že se stala obětí (Sochůrek, Sluková, 2013). Dle nejmodernějších viktimologických poznatků nemají tyto informace v médiích co dělat. Jednoznačně mohou zapříčinit sekundární viktimizaci. Jak zmiňuje Holomek, sekundární viktimizace může v některých případech převýšit viktimizaci primární, například sebevraždy obětí znásilnění, od kterých se odvrátí rodina, rozvrat rodiny, celoživotní poruchy chování. Už kvůli těmto důvodům by se některé případy neměly do médií dostat (Holomek, 2013).

Z výzkumu také vyplynulo, že respondenti byli seznámeni s novelou zákona o obětech trestných činů, která má podstatný vliv na pomoc obětem a na jejich nové nároky. To, že jsou organizace dobře informovány, lze přičíst jako zásluhu nejen Probační a mediační službě a jejím projektům „Proč zrovna já?“ a „Proč zrovna já? II.“, ale také BKB a jejímu projektu Kruh bezpečí zvláště zranitelným obětem. Tyto projekty edukovaly jenom v první vlně 55 poraden o novinkách na poli pomoci obětem trestných činů. Dále také značně pomáhají k vytváření multidisciplinárního týmu, který zefektivňuje práci (Lázničková, Plachá, 2016). Odborná veřejnost je sice informována, ale jak zmiňovali

respondenti výzkumu, laická veřejnost nemá příliš informací k dispozici. Lze to přičítat tomu, že v médiích se málokdy zmíní novinky na poli zákona o obětech trestných činů. Výjimkou byla reportáž odvysílaná minulý rok, kdy bylo popsáno, co se s novelou zákona mění. To byl ale pouze ojedinělý případ, který proběhl na stanici ČT24. Jinak od českých filmových tvůrců ani dokumentaristů není o toto téma příliš zájem. Je to možné přičítat zaběhlému společenskému tabu v této oblasti (Witovská, 2017). Určitý podíl viny na tom mají ale i orgány činné v trestním řízení, které tento zákon nenaplnují v plném rozsahu. Především v menších městech není dostatek zaměstnanců na to, aby si mohly oběti vybrat, jestli budou vyslyšány ženou či mužem. Jeden respondent uvedl, že má zkušenost i s tím, že ze strany Policie ČR nebyl oběti nabídnut bezplatný zmocněnec, na kterého měla ze zákona nárok. Pro zlepšení situace při naplňování tohoto zákona by bylo vhodné, kdyby se vytvořil ve větších městech mobilní policejní tým, který by byl profesionálně vyškolen a řešil by oběti i v menších městech.

Další problém, se kterým se ale potýká pouze BKB, je nezájem právníků o participaci v neziskovém sektoru. Lze to přičítat tomu, že v těchto organizacích není finanční motivace, což mnoho právníků odrazuje. Pro začínající právníky by však bezplatné vzdělávání se, výcvik a učení se od zkušených pracovníků BKB mohly být skvělou příležitostí, jak získat zkušenosti. Menší finanční ohodnocení by také mohlo zlepšit situaci v organizaci. Právníci by například mohli uvítat veřejné uznání za práci, kterou ve veřejně prospěšných organizacích vykonávají, což by u nich mohlo stimulovat Maslowovu potřebu uznání (Dohnalová, Deverová, Legnerová, Pospíšilová, 2015).

Jednou z otázek, o kterou jsem se zajímal, jestli respondenti vnímají, bylo, jestli v organizaci chybí peníze na její chod. Ze získaných odpovědí vyplynulo, že peníze na chod organizací jsou, ale nezbyývají peníze na propagaci, čímž přicházejí o potenciální klienty. Proto, aby se našly další finanční prostředky pro mediální kampaň, je dobré mít na svém pracovišti zkušeného fundraisera, který je schopný do organizace prostřednictvím svých metod sehnat peníze navíc. Šedivý navrhuje tyto metody fundraisingu: pořádání veřejných sbírek a benefičních akcí, telefonické oslovování dárců a dárcovské sms, jimiž se dalo získat více peněžních prostředků (Šedivý, Medlíková, 2009).

V otázce, co by respondenti změnili na pracovišti, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji než doposud, se vyjádřili následovně. Pracovníci BKB a Probační a mediační služby by rádi zavedli častější supervize. Častější supervize dávají větší šanci, aby pracovník lépe porozuměl klientovi, více si uvědomoval své reakce a odezvy na klienta, chápal dynamiku toho, jak probíhají interakce s klientem, a zkoumal další způsoby práce

s klienty. Z těchto důvodů Hawkins radí, aby každá pomáhající organizace měla alespoň jednou měsíčně týmovou supervizi. (Hawkins, Shohet, 2004). Dobrovolníci BKB viděli problém v tom, že jejich služby nejsou ohodnoceny ani drobnou finanční částkou. Otázka ohodnocení dobrovolnické práce není pouze fenoménem BKB, ale i jiných neziskových organizací. Dobrovolnická činnost se ale může započítat jako spolufinancování projektu. Dobrovolníky tedy lze zahrnout do spolufinancování projektů. Jedinou podmínkou musí být, že vše je organizováno podle zákona o dobrovolnické službě. Pro rok 2015 byla výše odměny za hodinovou práci ohodnocena na 126 Kč za hodinu. Český statistický úřad vycházel při stanovení této částky z mediánu hodinového výdělku v nepodnikatelské sféře. Podle získaných výsledků výzkumu by tedy bylo vhodné, kdyby BKB zahrnul ve větším množství dobrovolníky do projektů, které by tak financovaly jejich činnost. Tím by se mohla zvýšit motivace působit jako dobrovolník v neziskovém sektoru a mohla by se zvýšit i produktivita práce (Dohnalová, Deverová, Legnerová, Pospíšilová, 2015).

Co respondenti uvedli, že by se u pomáhajících organizací mohlo zlepšit, je vzájemné setkávání ať už formálnějšího, či neformálnějšího rázu. Za velmi pozitivní jsem považoval vyjádření respondenta pracujícího na pozici poradce v občanské poradně, který řekl, že se jejich organizace jednou ročně setkávají na schůzi, kde se prezentuje větší množství organizací pomáhajících v této sféře. Kdyby se tato setkání rozšířila ve větším měřítku, mohly by tak organizace sdílet více informací a učit se od zkušenějších kolegů. Vzájemná proškolení na těchto akcích by jistě byla přínosem pro zvýšení kvality poskytované služby. Tuto myšlenku potvrzuje Medlíková ve své knize a dodává, že vzájemná proškolení jsou jednou z metod zvyšování úrovně organizace (Šedivý, Medlíková, 2009). Momentálně se pomoc mezi organizacemi projevuje především na základě odkazování na jiné služby.

Jako slabší místo v systému pomoci obětem lze označit práci s příbuznými. Shodli se na tom dva respondenti výzkumu, kteří v této oblasti působí delší dobu. Přitom pro oběť je velmi důležité, aby s ní rodina komunikovala, čehož se ale rodinní příslušníci často bojí. Obávají se toho, aby oběti ještě více neuškodili. Z tohoto důvodu by bylo vhodné, kdyby se v organizacích nabízelo, aby přicházely nejen oběti, ale i jejich blízcí příbuzní. Vysškolení odborníci v těchto organizacích by měli podle Praška umět vysvětlit, co oběť prožívá. Příbuzní často dělají nechtěné chyby. Matky znásilněných dívek se vyděsí a místo přijetí dívku obviní například z toho, že nosí příliš krátké sukně nebo že šla sama večer přes park. Praško má několik doporučení, jak předcházet těmto situacím. Oběť často může trpět nějakou psychickou újmou a sama se s ní neumí vypořádat, a proto hledá pomoc

u psychologa či psychiatra. Rodina by měla podporovat rozhodnutí k navštívení psychiatra a třeba by měla oběti nabídnout, že půjdou s ní. V případě medikace poté dohlížet na to, aby ji dodržovala. Důležitá je citová podpora od rodiny ve formě trpělivosti a porozumění. Je třeba poskytnout takovému člověku zázemí, povzbuzovat ho a bedlivě mu naslouchat. Pokud vše vidí katastroficky, je třeba poukázat na reálné skutečnosti. Rodina by ho měla podporovat v aktivitách, které mu přinášejí úlevu. Je také zapotřebí zmínit, že přehnaná péče může mít za následek opačný efekt (pocit úzkosti, viny a selhání). Je nutné, aby se pomoc dávkovala v rozumné míře. V některých případech je vhodné, aby se blízká osoba účastnila psychoterapeutického sezení společně s obětí. Nezřídka se stává, že trestný čin sekundárně poškodí i blízkého, a ten taky potřebuje psychologickou pomoc (Praško, 2003). Na základě všech těchto informací jsem se přiklonil k názoru, že by se organizace pomáhající obětem trestných činů mohly také více zaměřit na blízké příbuzné a pracovat i s nimi, je-li to potřebné.

Závěr

Ve své diplomové práci „*Vybrané organizace pomáhající obětem trestných činů – jejich služby a vzájemná spolupráce*“ jsem nejdříve teoreticky nastínil nejdůležitější pojmy z oblasti viktimologické vědy a dále jsem podrobně popsal jednotlivé organizace, které se tématu pomoci obětem věnují a působí na území Českých Budějovic. Největší důraz jsem kladl na návrhy respondentů na optimalizaci výkonu a zlepšení efektivity práce v oblasti pomoci obětem.

Na začátku práce jsem podal definici oběti, jak se s časem rozvíjela až do dnešní podoby, kdy je tato definice již zanesena v zákoně o obětech trestných činů. Pro práci pracovníků v pomáhajících profesích je také důležité, aby poznali, s jakou obětí jednají, a proto jsem sepsal klasifikaci a typologii obětí. Vzhledem k tomu, že práce s oběťmi vychází z velké míry z vědního oboru viktimologie, bylo nezbytné čtenáře s tímto vědním oborem seznámit a vysvětlit mu důležité pojmy, jako viktimizace a reviktimizace. Za nezbytné jsem také považoval sepsat, jaké psychické dopady může mít trestný čin na oběť a jak může vypadat dynamika jejího prožívání, jelikož většina organizací se snaží poskytnout svým klientům právě psychosociální podporu a je pro ně důležité rozpoznat určité příznaky duševní nerovnováhy.

Druhá kapitola se již zaměřovala na praktickou aplikaci poznatků prostřednictvím jednotlivých organizací. Nejdříve jsem se věnoval tomu, jak historicky vznikla pomoc obětem trestných činů a jaké jsou hlavní dokumenty v této oblasti. Poté jsem rozdělil instituce do dvou oblastí. Na jedné straně stojí stát a jeho pomoc obětem prostřednictvím peněžité pomoci, Policie ČR a Probační a mediační služba. Na druhé straně jsou nestátní neziskové organizace, které společně spolupracují s orgány činnými v trestním řízení. Zde byly vybrány organizace působící na území Českých Budějovic a byly podrobně popsány jejich služby a přínos v oblasti pomoci obětem. Důležitou součástí teoretické části byla kapitola 3 Příklady dobré praxe, kde jsem vybral 3 úspěšné projekty realizované neziskovými organizacemi. Měl jsem možnost diskutovat s organizátory těchto projektů a vím, že na základě výročních zpráv měly úspěch a mohly by se realizovat ve větší míře.

V praktické části jsem odkryl, s jakými problémy se potýkají vybrané organizace. Snažil jsem se zahrnout otázky, které se týkaly jak chodu organizace, tak i legislativy, která je úzce spjatá s touto problematikou. Na závěr jsem vyhodnotil výsledky a doporučil některé možnosti řešení.

Z výsledků mi vyplynulo, že nejpalčivějším problémem v oblasti pomoci obětem trestných činů je nízká informovanost o dostupné pomoci. Navrhl jsem proto několik možných řešení, která by se mohla v praxi uplatnit. Dále jsem uvedl několik podnětů ke zlepšení se chodu organizace, například, která nová služba by mohla vzniknout v organizacích pomáhajících obětem trestných činů. Konkrétně se jednalo o službu, ve které by se poskytovalo poradenství blízkým osobám obětí trestných činů. Vznikem této služby by se pomoc poskytovaná na území České republiky posunula zase o krok dál.

Literatura a internetové zdroje:

1. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Poradenská činnost*. In: bkb.cz cz [online]. © 2017b.[cit. 2017-29-11]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/poradenska-cinnost/>
2. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Peněžitá pomoc ze strany státu*. In: bkb.cz [online]. © 2017a.[cit. 2017-24-10]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/zadost-o-penezitou-pomoc-nahrada-skody/penezita-pomoc-obetem/>
3. BUREŠ, R. *Proč zrovna já? II*. In: pmscr.cz [online]. © 2017a.[cit. 2017-20-12]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/proc-zrovna-ja-ii/>
4. CAPLAN, G. *Duševné zdravie v rodine a spoločnosti*. 1. vydání. Bratislava: SAV, 1970.
5. ČESKÁ PRŮMYSLOVÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA. *Depresivní poruchy*. In: cpzp.cz [online]. © 2017.[cit. 2017-16-10]. Dostupné z: <https://www.cpzp.cz/clanek/2351-0-Depresivni-poruchy.html>
6. ČÍRTKOVÁ, L. VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Grada, 2007. ISBN 978- 80-247-2014-2.
7. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 1. vydání. Praha: Eurounion, 1998. ISBN 80-85858-70-3.
8. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178- 475-3.
9. ČÍRTKOVÁ, L. *Viktimologie pro forenzní praxi*. 1. vydání Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.
10. ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem závažných trestných činů*. Zpravodaj BKP, 2011, roč. 20, č. 4. ISSN 1213-8282.
11. DOERNER, WG. *Lab. SP: Victimology*. Cincinnati: Anderson Publishing, 1998.
12. DOHNALOVÁ, M. DEVEROVÁ, L. LEGNEROVÁ, K. POSPÍŠILOVÁ, T. *Lidské zdroje v sociálních podnicích*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. ISBN 978-807552-060-9.
13. DONA LINKA. *SARA DN*. In: donalinka.cz [online]. © 2007.[cit. 2017-02-12]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/nova-praxe/metoda-sara-dn/>
14. DONA LINKA, *Základní informace*. In: donalinka.cz [online]. © 2017.[cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace/>

15. DROBIŠ, Z. *Peněžitá pomoc obětem trestných činů*. In: finance.cz [online]. © 2017.[cit. 2017-18-10]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/454374-penezita-pomoc-obetem-trestnych-cinu/>
16. HAWKINS, P. SHOHE, R. *Supervize v pomáhajících profesích*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-715-9.
17. HELEBRANTOVÁ, A. *KRUH bezpečí zvlášt' zranitelným obětem trestných činů, financovaný z prostředků OP LZZ a státního rozpočtu České republiky*. In: bkb.cz [online]. © 2018.[cit. 2018-1-2]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/o-nas/projektovaciinnost/projekt-op-lzz/>
18. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 1. vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
19. HOLÁ, L. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4109-3.
20. HOLÁ, L. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3134-6.
21. HOLOMEK, J. *Viktimologie*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk 2013. ISBN 978-80-7380-6.
22. HOLUBOVÁ, B. *Obete kriminality a úloha mimovládních organizací*. In ZÁHORA, J., KERT, R. (sest.). *Obete kriminality: Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010 na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave*. Bratislava: Eurokódex, 2010, str. 315-316.
23. INTERVENČNÍ CENTRUM PRO OSOBY OHROŽENÉ DOMÁCÍM NÁSILÍM DIECÉZNÍ CHARITA ČESKÉ BUDĚJOVICE. *Služby a projekty*. In: dchl.cz [online]. © 2017.[cit. 2017-15- 12]. Dostupné z: <http://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervencni-centrum/>
24. KARABEC, Z. *Restorativní justice Sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8.
25. JOHNSTONE, G. KLAASSENOVÁ. E. *Building Bridges: Restorativní dialogy mezi oběťmi a pachateli*. 1. vydání. Řím: Prison Fellowship International, 2015. ISBN není uvedeno.
26. KABÁTOVÁ, G. *Události*. In: restorative-justice.eu [online]. © 2015.[cit. 2018-16-01]. Dostupné z: <http://restorative-justice.eu/bb/cs/aktuality/>
27. KOLÁŘOVÁ, K. *Dohoda je lepší než rozsudek*. In: pmscr.cz [online]. © 2017.[cit. 2017-01- 11]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/aktuality/vse/>

28. KUČHTA, J. VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2005. ISBN 80-7179-813-4.
29. KVASNIČKOVÁ, L. *Kdo se stane obětí?* In: *opsychologii.cz* [online]. © 2016.[cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/247-kdo-se-stane-obeti/>
30. KVASNIČKOVÁ, L. *Když se řekne „akutní stresová reakce“*. In: *opsychologii.cz* [online]. © 2016.[cit. 2017-16-10]. Dostupné z: <http://www.opsychologii.cz/clanek/235-kdyz-se-rekne-akutni-stresova-reakce/>
31. LÁZNIČKOVÁ, M. PLACHÁ, V. *Zkušenosti žen, které prožily domácí násilí, se zaměřením na vnímání pomoci od pomáhajících profesí*. Sociální práce, 2016, roč. 16, č. 6. ISSN 1213-6204.
32. MATZNER, J. *Pomoc obětem (svědkům) trestných činů*. In: *pravni prostor.cz* [online]. © 2017.[cit. 2017-18-10]. Dostupné z: <https://www.pravni-prostor.cz/clanky/trestni-pravo/h-pomoc-obetem-svedkum-trestnych-cinu>
33. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. 2. vydání. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
34. NOVOTNÝ, O. ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. vydání. Praha: Aspi publishing 2004. ISBN 978-80-7357-377-5.
35. OBČANSKÁ PORADNA PŘI JIHOČESKÉ ROZVOJOVÉ O.P.S. *Základní údaje*. In: *jihoceskarozvojova.cz* [online]. © 2018.[cit. 2017-18-10]. Dostupné z: <http://www.jihoceskarozvojova.cz/o-nas/zakladni-udaje.html>
36. POLICIE ČR. *Právo na doprovod důvěrníkem*. In: *policie.cz* [online]. © 2017b.[cit. 2017-01-11]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/pravo-na-doprovod-duvernikem.aspx>
37. POLICIE ČR. *Právo na zastupování zmocněncem*. In: *policie.cz* [online]. © 2017c.[cit. 2017-01-11]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/pravo-na-zastupovani-zmocnencem.aspx>
38. POLICIE ČR. *Psychologické dopady trestného činu*. In: *policie.cz* [online]. © 2017a.[cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/psychologicke-dopady-trestneho-cinu.aspx>
39. POLICIE ČR. *Tým krizových interventů*. In: *policie.cz* [online]. © 2017d.[cit. 2017-15-11]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/tym-krizovych-interventu.aspx>

40. POSPÍŠILOVÁ, K. „Community policing“ v rámci Kanadské královské jízdni policie. In: community-policing.cz [online]. © 2007.[cit. 2017-15-11]. Dostupné z: <http://community-policing.cz/soubory/kanada.doc>
41. PRAŠKO, J, et al. *Stop traumatickým vzpomínkám*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-811-2.
42. PRÁVNÍ LINKA. *Ve kterých případech mají oběti trestné činnosti nárok na peněžitou pomoc od státu*. In: pravnilinka.cz [online]. © 2017.[cit. 2017-25-10]. Dostupné z: <http://www.pravnilinka.cz/bezplatna-pravni-poradna-zdarma/obet-trestne-cinnosti-narok-na-penezitou-pomoc.html>
43. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA. *Služby pro oběti trestných činů v ČR*. In: socialniprace.cz [online]. © 2014.[cit. 2017-01-11]. Dostupné z: <http://socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=212>
44. PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA PROJEKT. *Databáze statistik Probační a mediační služby*. Interní materiál získaný od koordinátora projektu Proč zrovna já? Dne 20. 12. 2017
45. RADOVÁ, P. *Sociální práce s oběťmi trestných činů zajišťovaná státem: Od individuální práce s obětí trestného činu po podporu funkčního systému pomoci*. Sociální práce: odborná revue pro sociální práci = Sociálna práca. 2015, č. 1. s. 41. ISSN 1213-6204.
46. REGISTR POSKYTOVATELŮ POMOCI OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ. *Legislativa*. In: otc.justice.cz [online]. © 2017.[cit. 2017-22-11]. Dostupné z: <https://otc.justice.cz/verejne/napoveda.jsf>
47. REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. vydání Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
48. SOCHŮREK, J. *Nástin vybraných problémů viktologie*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2003. ISBN 80-7083-745-4.
49. SOCHŮREK, J. SLUKOVÁ, K. *Úvod do viktologie pro pomáhající profese*. 1. vydání. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. ISBN 978-80-7372-951-6.
50. SPURNÝ, J. *Prosazování moci a poskytování podpory při výslechu*. Psychologie dnes, 2004, roč. 10, č. 5. ISSN 1212-9607.
51. ŠEDIVÝ, M. MEDLÍKOVÁ, O. *Public relations, fundraising a lobbying pro neziskové organizace*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4040-9.

52. ŠEDIVÝ, M. MEDLÍKOVÁ, O. *Úspěšná nezisková organizace*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2707-3.
53. ŠPATENKOVÁ, N. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vydání. Praha: Grada publishing, 2004. ISBN 80-247-0586-9.
54. ŠTERN, P, et al. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.
55. ŠVAŘÍČEK, R. ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. Vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
56. THEIA o.p.s. *Pomoc obětem trestných činů*. In: theia.cz [online]. © 2017.[cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://www.theia.cz/poradenstvi-a-pomoc/obeti-trestnych-cinnu/>
57. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, 3. vydání. Praha: Slon, 2005. ISBN 80-86429-36-9.
58. VELIKOVSKÁ, M. *Psychologie obětí trestných činů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing 2016. ISBN 978-80-247-4849-8.
59. VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Projekt Building Bridges. In: [vscr.cz](http://www.vscr.cz) [online]. © 2012.[cit. 2018-16-01]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/projekt-building-bridges>
60. VODÁČKOVÁ, D. *Krizová intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-262-0212-7.
61. VYMĚTAL, Š. *Krizová komunikace a komunikace rizika*. 1. Vydání. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2510-9.
62. VÝROČNÍ ZPRÁVA BÍLÉHO KRUHU BEZPEČÍ, o. s. 2007 [online]. © 2017.[cit. 2017-02-12]. Dostupné z: file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/vz_bkb_2007.pdf
63. VÝROČNÍ ZPRÁVA BÍLÉHO KRUHU BEZPEČÍ, o. s. 2016 [online]. © 2017.[cit. 2017-02-12]. Dostupné z: [file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/vz-bkb-2016%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/vz-bkb-2016%20(1).pdf)
64. VÝROČNÍ ZPRÁVA PRISON FELLOWSHIP INTERNATIONAL, z. s. 2016 [online]. © 2012.[cit. 2018-16-01]. Dostupné z: <http://www.prisonfellowship.cz/o-nas/dokumenty/vyrocní-zprava/>
65. VÝROČNÍ ZPRÁVA THEIA o.p.s. 2015 [online]. © 2017.[cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://www.theia.cz/wp-content/uploads/2017/10/VZ-2015.pdf>

66. WITOVSKÁ, S. *Týden v justici* [epizoda televizního pořadu] Česká televize, 2017. ČT1, 2. 4. 2017.
67. Zákon č. 45/2013 Sb. Ze dne 1. 8. 2013, o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů.
68. Zákon č. 108/2006 Sb. Ze dne 1. 1. 2007, o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
69. Zákon č. 141/1961 Sb. ze dne 1. 1. 1962, o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.
70. Zákon č. 52/2009 Sb. ze dne 5. 2. 2009, o trestním řízení soudním, kterým se mění zákon č 141/1961.
71. Zákon č. 257/2000 Sb. Ze dne 14. 7. 2000, o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.
72. ZOUBKOVÁ, I. MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex publishing, 2004. ISBN 80-86795-05-5.
73. ZPRÁVA O ČINNOSTI A HOSPODAŘENÍ [online]. © 2017.[cit. 2017-1-11].
Dostupné Z:
https://www.pmscr.cz/download/Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_2016_a.pdf

Přílohy

Příloha A: Rozhovor s respondentem č. 1

Příloha B: Rozhovor s respondentem č. 2

Příloha C: Rozhovor s respondentem č. 3

Příloha D: Rozhovor s respondentem č. 4

Příloha E: Rozhovor s respondentem č. 5

Příloha F: Rozhovor s respondentem č. 6

Příloha G: Rozhovor s respondentem č. 7

Příloha H: Rozhovor s respondentem č. 8

Příloha CH: Rozhovor s respondentem č. 9

Příloha I: Rozhovor s respondentem č. 10

Příloha A: Rozhovor s respondentem č. 1

1) V jaké organizaci pracujete?

Bílý kruh bezpečí, pobočka České Budějovice.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Případový manažer pro zvlášť zranitelné oběti trestných činů, klíčový sociální pracovník.

3) Jak dlouho v dané organizaci pracujete?

1 rok a 2 měsíce.

4) Jaká je náplň Vaší práce?

Odborné sociální poradenství (reakce na aktuální potřeby klienta – individuální konzultace, zmapování potřeb a zdrojů klienta, pomoc se zajištěním základních potřeb: bydlení, strava, finanční prostředky - podpora privátní i institucionální, výjezdy, informování a podpora při uplatnění práv poškozeného/svědka - doprovody k procesním úkonům a k soudu – důvěrník, vyplnění formulářů, sepsání žádostí, podpora v komunikaci s institucemi OČTŘ, soud, advokát, sociální služby aj.), pomoc se zprostředkováním navazujících služeb, zprostředkování nadstandardních služeb BKB – např. krátkodobá psychoterapie, finanční pomoc z nadačních fondů, fyzioterapie na soukromé klinice, úklid místa činu aj.).

5) Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?

Hovořit mohu pouze za ČB pobočku. Zájem z mého pohledu neodpovídá skutečným potřebám. To se mi jeví jako důsledek nedostatečné informovanosti o možnostech pomoci BKB.

6) Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.

Viz předchozí dotaz. Veřejnost i odborníky informuje např. skrze přednáškovou činnost (cílová skupina ZZOTČ. Senioři – domovy pro seniory, seniorská akademie, kluby důchodců apod., osoby ohrožené domácím násilím – mateřská a rodinná centra, školská zařízení – prevence kriminality, komunikace s dětmi i učiteli). Prioritní je spolupráce

s PČR, s krizovými interventy, se zdravotnickými zařízeními – ti jsou v bezprostředním kontaktu s oběťmi, mohou zprostředkovat informace o pomoci BKB. Plánujeme další aktivity - besedy, workshopy, promítání odborných filmů s problematikou TČ, účastníme se konferencí, seminářů, prezentujeme naši činnost v médiích.

7) Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?

Oběť prezentovanou prostřednictvím médií vnímám jako zlomenou oběť. Nejednou se stává, že média zapříčiní sekundární viktimizaci.

8) Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?

Ano, zákon znám a dostávám se s ním často do styku.

9) Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)

S přibývajícím praxí a zkušenostmi narážím na mnohé limity.

10) Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají Vaše služby?

Za naši pobočku nevnímám potřebu navyšování kapacity zaměstnanců.

11) Odkud čerpá organizace finance?

ČB pobočka – magistrát, krajský úřad, dary. Naše pobočky jsou autonomní jednotky – máme tedy různé zdroje financování v různých pobočkách.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

K tomuto tématu se necítím příliš kompetentní odpovídat. Finanční zdroje u nás zajišťuje jednatelka pobočky. Z dostupných informací však vím, že financování je neustálý, vyčerpávající boj. Jsem tedy ráda, že se mohu koncentrovat na klientskou práci a propagaci naší pobočky.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Další vzdělávání zaměstnanců i poradců, supervize, intervize – interní rovina.

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Ne.

15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.

Vyjma spolupráce s OČTŘ a advokáty – zmocněnci máme dobrou spolupráci např. s Krizovým centrem. Klienty v případě potřeby odkazujeme také do intervenčního centra či do organizace Theia – práce s násilnou osobou.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Koordinace poskytovatelů pomoci obětem – rozsah nabízených služeb, multioborové setkání odborníků.

Zvýšení informovanosti o možnostech pomoci, viz výše. Oběti o svých právech nejsou dostatečně informovány.

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Ve srovnání s dobou ne tak dávnou dnes již jsou organizace, jejichž náplň práce je pomoc obětem. BKB je jednou z mnoha. Jde o to zvýšit povědomí veřejnosti, odborníků a hlavně samotných obětí o možnosti využití služeb těchto organizací. Takže informovat, informovat, informovat! Domnívám se, že se zlepšil přístup policie k obětem (soudě dle komunikace s klienty v rámci poradenství). Zlepšila se také nabídka v oblasti prevence – př. Krav Maga – kurzy sebeobrany atd.

Příloha B: Rozhovor s respondentem č. 2

1) V jaké organizaci pracujete?

Bílý kruh bezpečí, pobočka České Budějovice.

2) *Jakou funkci zde vykonáváte?*

Dobrovolník pro psychosociální podporu.

3) *Jak dlouho v dané organizaci pracujete?*

Od roku 2011.

4) *Jaká je náplň Vaší práce?*

Vedení rozhovoru s oběťmi trestného činu, jejich rodinnými příslušníky či osobami, které byly TČ zasaženy. Rozhovor má za cíl zmapovat situaci oběti, zjistit, zda nehrozí další nebezpečí, a naplánování dalších kroků při řešení situace oběti. Poradenství o náhradě škody, peněžité pomoci od státu, detailní informování obětí o jejich právech a povinnostech, příprava oběti na soudní řízení, vysvětlování trestního řízení, detekce zvláště zranitelných obětí trestného činu a poskytování zcela specifického poradenství a nabízení služeb, které jsou pro ně určeny.

5) *Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?*

Ano. Zájem má vzrůstající charakter.

6) *Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.*

Myslím si, že informovanost není ideální. Informovanosti není nikdy dost. Zvýšení – spoluprací s dalšími poskytovateli Sociálních služeb.

7) *Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?*

Vnímám spíše přes domácí násilí a násilí na dětech. O těchto činech se nejčastěji hovoří.

8) *Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvláště zranitelných obětech?*

Rozšíření skupiny zvláště zranitelných obětí TČ: osoby s vysokým věkem; oběť na základě příslušnosti k určité skupině; oběť gangů. Nevím přesně.

9) *Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvláště zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)*

To nevím, snad ano. Myslím si, že je důležité, aby oběť o to požádala. Pokud by přišla do BKB, poradili bychom jí to. Jsem přesvědčená, že u dětí toto funguje.

10) Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?

Ano.

11) Odkud čerpá organizace finance?

Státní rozpočet, krajské granty, městské dotace. Dalšími příjmy jsou dary fyzických či právnických osob. Určité dotace jdou do pobočky prostřednictvím centrály v Praze.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

Ano. V minulém roce mělo BKB vyrovnaný rozpočet.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Jiný systém personálního zabezpečení – nyní je postaveno na dobrovolnicích.

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Psychologické poradenství a terapie.

15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.

Spolupracujeme s občanskou poradnou, v případě dluhů klientů jsou klienti odkazováni tam. Také je navázána spolupráce s THEIOU a orgány činnými v trestním řízení. Orgány činné v trestním řízení a Bílý kruh bezpečí mají mezi sebou dohodu o spolupráci, policisté odkazují oběti k nám. S THEIOU probíhají občasná školení a do občanské poradny jsou klienti odkazováni většinou s dluhovou problematikou.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Vyšší informovanost široké veřejnosti o právech obětí. Nikdy nevíme, kdy se oběti staneme.

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Funguje systém bezplatného poradenství v rámci sociálních služeb. Dále funguje probační mediace mezi obětí a pachatelem.

Velmi často narážíme na skutečnost, kdy oběť je v důsledku TČ v existenčních problémech (přestane pracovat, musí se přestěhovat atd.) a neexistuje dávka, která by toto hradila. Měla jsem 2 oběti, děti, chlapce do 12 let, pro které ze zákona bylo jen psychologické poradenství. Rodina však potřebovala peníze na přestěhování, na uhrazení kauze v novém bydlení, na překonání obtížné životní situace spojené s trestným činem. Dvě matky se zhroutily a my pro ně neměli žádnou pozitivní zprávu. Navíc pachatelé byli v jednom případě nezletilý a ve druhém případě nepracující osoba, bez majetku.

Příloha C: Rozhovor s respondentem č. 3

1) V jaké organizaci pracujete?

Probační a mediační služba – Poradna pro oběti trestných činů.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Poradce pro oběti.

3) Jak dlouho v dané organizaci pracujete?

Od listopadu 2016.

4) Jaká je náplň Vaší práce?

Pomoc všem, kdo se cítí být obětí. Poskytování psychosociální podpory, informací o průběhu trestního řízení, o právech oběti a poškozeného, právních informací, doprovodu klientů k OČTŘ a zprostředkování odborné psychoterapeutické pomoci.

5) Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?

Podle mě je zájem velký, ale jen v případě, že se oběť dozví o existenci služby, která jim může pomoci.

6) Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.

Myslím, že není. Mohla by se zvýšit, kdyby byly prostředky na mediální kampaň. Dále kdyby o službách poradny informovali OČTŘ, které přijdou s obětí do styku – soudy, státní zástupci a PČR.

7) Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?

Lidé si podle mojí zkušenosti pod pojmem oběť většinou představí člověka, který byl obětí násilného činu, který je zlomený a zranitelný. Že je to někdo, kdo je na dně, pláče a na koho raději ani nesmíme mluvit, abychom mu náhodou ještě nepřitížili či jeho trauma neprohloubili. Řekla bych, že je to prezentováno právě takto, ale dost možná je to jen můj subjektivní názor. Soudím tak například z reakce okolí, když jsem někomu popsala, s jakou cílovou skupinou pracuji. Málokdo si třeba uvědomuje, kdo všechno může být oběť a kdo všechno tedy může být klientem poradny, že to jsou i oběti podvodu, nebo rodiče, kterým druhý rodič nehradí výživné, a (oběti) spousty dalších trestných činů. Že to může být i člověk, který situaci psychicky ustál, ale potřebuje konkrétní radu, odpověď na otázku či pomoc s vymáháním náhrady škody apod.

8) Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?

Ano.

9) Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)

Myslím si, že jsou případy, kdy nejsou, např. přidělení bezplatného zmocněnce. S výsledky s Policií ČR nemám v praxi osobní zkušenost.

10) Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?

Ano, vzhledem k tomu, že o poradně zatím tolik lidí neví, je zatím 1 poradce na město dostačující.

11) Odkud čerpá organizace finance?

Z evropských fondů a státního rozpočtu.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

Myslím si, že není v projektu, ze kterého je poradna hrazena, dostatek finančních prostředků právě na zmíněnou propagaci v médiích, aby se o službě dozvěděli ti, co ji potřebují. Na poskytování služby jako takové (poradenství klientům) finance podle mě jsou dostačující.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Ze své pozice asi nemůžu spravedlivě soudit. Organizace by měla hlavně zajistit, aby pracovník byl kvalitně vzdělán v oboru, pracoval pod pravidelnou supervizí a měl časové, prostorové a další podmínky k výkonu poradenství, pak může poskytovat kvalitní služby, pokud má komu = pokud se na něj klienti obracejí. Což opět narážíme na otázku neinformovanosti obětí o dostupném poradenství a pomoci odborné služby.

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Ne.

15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.

Spolupráce s intervenčním centrem v případech domácího násilí, dále např. s OSPOD, pokud se jedná o dětské oběti.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Mnohokrát zmíněná propagace, ať už prostřednictvím médií či skrz informování od těch, kteří se s obětí setkají (OČTŘ), aby se co nejméně stávalo, že se na nás obrátí oběť až ve chvíli, kdy je trestní řízení dávno skončené, a tak nemáme možnost klienta provést tímto řízením, pomoci jim s uplatněním jejich práv, nebo jim zprostředkovat odbornou pomoc ve chvíli, kdy to potřebují nejvíc. V neposlední řadě s tím souvisí i aktivita samotného pracovníka, který se musí o zvýšení informovanosti kontinuálně snažit, hlavně síťováním, zasíláním článků a tiskových zpráv do tištěných médií, výstupy v rozhlasu apod.

Větší důraz na uplatňování práv ZZO a na proškolení osob, které s nimi přijdou do styku.

Uvolnění více financí na bezplatné zmocněnce a tím jejich větší přiznávání obětem.

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Myslím si, že zde funguje multidisciplinární spolupráce, což ale rozhodně neznamená, že by se nemohla zlepšovat či rozšiřovat – např. případové konference, pokud se jedná o klienty, kteří využívají více služeb (např. krizové centrum, poradna pro oběti, OSPOD, intervenční centrum...). Podporovat spolupráci mezi organizacemi i na poli zmíněné

propagace – pořádání společných akcí, článků do tištěných médií např. k příležitosti, jako je Den obětí apod.

Příloha D: Rozhovor s respondentem č. 4

1) V jaké organizaci pracujete?

Občanská poradna při Jihočeské rovojové o.p.s.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Poradce v různých oblastech práva.

3) Jak dlouho v dané organizaci pracujete?

3 roky.

4) Jaká je náplň Vaší práce?

Poskytují odborné sociální poradenství dle zákona č. 108/2006 o sociálních službách. Naše poradenství je bezplatné. Informujeme klienty o jejich právech a pomáháme jim se zorientovat v jejich situaci.

5) Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?

Zájem o naše služby určitě je, ale domnívám se, že je i spousta potenciálních klientů (obětí trestných činů), kteří naše služby nikdy nevyužijí kvůli strachu či studu, ač by jim naše organizace mohla pomoci.

6) Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.

Domnívám se, že informovanost není dostatečná. Ač se vždy snažíme veřejnost informovat ať už prostřednictvím letáků distribuovaných na různých úřadech, či v různých organizacích nebo prostřednictvím např. rádia, stále se domnívám, že to nestačí. Myslím si, že informovanost by se mohla zvýšit prostřednictvím médií, např. televizí, která by měla pravidelně veřejnost informovat o existenci organizací nabízejících služby obětem trestných činů, nebo prostřednictvím novin, ve kterých by každý měsíc mohl být uveden seznam organizací například Jihočeského kraje, které tyto služby nabízejí.

7) Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?

Myslím si, že v současné době je kladen daleko větší důraz na práva obětí trestných činů a média se snaží poukázat na důležitost ochrany práv těchto obětí. Často jsou odvysílány reportáže týkající se seniorů, kteří se stali oběťmi trestných činů, což také zvyšuje informovanost veřejnosti o tom, co se může stát, ale i o právech těchto obětí.

8) Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?

Skupina zvlášť zranitelných obětí byla rozšířena o osoby vysokého věku (seniory), oběti organizovaného zločinu nebo oběti trestných činů z nenávisti, které byly spáchány například kvůli náboženské skupině. Dále také každá zvlášť zranitelná oběť dostala právo na přiznání bezplatného zmocněnce a možnost žádat o zabránění kontaktu s pachatelem. Zvlášť zranitelná oběť má také právo být informována o tom, zda bylo proti pachateli zahájeno trestní řízení a o místě a čase hlavního líčení. Právo zvlášť zranitelné oběti být vyslechnut pracovníkem stejného pohlaví nebo opačně.

9) Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)

Myslím si, že o naplnění těchto práv se určitě snaží každý pracovník. Domnívám se však, že v praxi je velice náročné uspokojit například podmínku být vyslechnut speciálně školeným policistou, který bude stejného pohlaví, ve chvíli, kdy oběť bude žena a na daném místě nebude žádná speciálně vyškolená policistka (tedy z personálních důvodů). Nevím však, zda není zákonem ošetřeno, že v tuto chvíli poskytne pracovníka například jiný okrsek policie, aby byla práva zvlášť zranitelných obětí naplňována dle zákona.

10) Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?

Ano naše kapacita zaměstnanců je dostatečná. Vždy se snažíme, aby naši poradci byli zastupitelní.

11) Odkud čerpá organizace finance?

Z grantů ministerstva práce a sociálních věcí, z krajského úřadu a Magistrátu města České Budějovice.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

Ano, nyní máme dostatek financí na poskytování našich služeb. Finanční situace se vždy odvíjí od toho, kolik dostaneme peněz z grantů.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Myslím si, že pro vyšší kvalitu poskytování poradenství obětem trestných činů by bylo velice přínosné sdílení informací a zkušeností s ostatními organizacemi poskytujícími služby obětem trestných činů, vzájemné proškolení.

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Krizová intervence obětem trestných činů.

15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.

S ostatními službami spolupracujeme nepravidelně. V minulém roce jsme se podíleli na akci města, kde jsme všechny organizace představovaly služby, které poskytujeme. Dále si také vzájemně distribuujeme letáky našich organizací a případně předáváme kontakty klientům.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Myslím, že oběti trestných činů, ale i jejich rodinní příslušníci by měli mít možnost čerpat psychologické služby a terapie zdarma vzhledem k újmě, kterou utrpěli v souvislosti s trestným činem, který byl na nich spáchán. Dále si myslím, že by mohla vzniknout služba, která by zaměstnávala terénní pracovníky, kteří by například pomáhali oběti a jeho rodině se tzv. „postavit na vlastní nohy“. Pomáhali by při běžných záležitostech (v domácnosti, se školními povinnostmi, se sháněním nového bydlení, doprovodem na úřady apod.)

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Myslím si, že velice dobře funguje bezplatné poradenství obětem a vzájemná spolupráce a odesílání do dalších podpůrných služeb. Například, když se oběť trestného činu dozví o všech možnostech, jak požádat o náhradu škody, kontaktní pracovník BKB poté klientovi předá kontakt na občanskou poradnu, kde klientovi již poradce pomůže sepsat potřebné formuláře pro žádost o náhradu škodu či příspěvek pro oběti trestných činů.

Příloha E: Rozhovor s respondentem č. 5

1) V jaké organizaci pracujete?

Probační a mediační služba.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Odborný regionální konzultant.

3) Jak dlouho v dané organizaci pracujete?

4 roky.

4) Jaká je náplň Vaší práce?

Řízení činnosti 10 poraden pro oběti.

5) Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?

Ano, je, ale mohl by být větší.

6) Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.

Není. Lokální propagace, mediální kampaně, přednášky, besedy.

7) Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?

Oběti jakožto slabé, nemohoucí, s komplikovanou možností dopomoci se pomoci.

8) Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?

Rozšíření spektra ZZO o osoby vysokého věku, oběti teroru. Činu. Pokud jsou pochybnosti, zdali je oběť zvlášť zranitelnou, je třeba ji za zvlášť zranitelnou považovat. Úprava některých práv ZZO (nov. TŘ - § 51a, dostupnost bezplatného zastupování zmocněncem).

9) Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)

Je to odvislé od lokality, někde jsou tato práva skutečně naplňována, v některých lokalitách spíše méně.

10) Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?

Ano.

11) Odkud čerpá organizace finance?

Evropský sociální fond, státní rozpočet ČR.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

Ano, financování zajištěno do 2020.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Možnost mít širší oprávnění při práci s oběťmi.

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Možnost poskytovat odborné sociální a psychologické poradenství.

15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.

Rozhodně. Lokální spolupráce s BKB – spolupořádání týmů pro oběti, spolupráce s intervenčními centry – mezioborová spolupráce.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Propagace práv, praktická aplikace zákona o obětech trestných činů zejména ze strany orgánů činných v trestním řízení, dostupnější bezplatná právní pomoc.

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Relativně zlepšující se pokrytí služeb pro oběti, zvyšování povědomí o tématu obětí mezi odbornou veřejností.

Příloha F: Rozhovor s respondentem č. 6

1) V jaké organizaci pracujete?

Probační a mediační služba.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Poradce pro oběti – projekt Proč zrovna já? II.

3) *Jak dlouho v dané organizaci pracujete?*

7 let, 5,5 roku na pozici probační úředník.

4) *Jaká je náplň Vaší práce?*

Poskytování psychosociální podpory a právních informací obětem.

5) *Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?*

Zájem je, ale plně se zatím nedaří dostat informaci o možnosti poradny všem potřebným.

6) *Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.*

Z praxe se ukazuje, že informovanost je prozatím malá. Pomohla by soustavná kampaň i větší vůle ze strany OČTŘ, i přes skutečnost stále se lepšícího přístupu k obětem.

7) *Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?*

Mediální obraz je leckdy zkreslený, skutečnost je jiná, prosté věci (většinové starosti obětí) média nezajímají.

8) *Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?*

Víme, rozšíření vítáme.

9) *Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)*

Častým faktorem pro naplnění práva je aktivita na straně oběti, ne plně je oběti možnost nabízena.

10) *Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?*

Prozatím ano.

11) *Odkud čerpá organizace finance?*

Z OP Zaměstnanost MPSV.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

Nedovedu posoudit.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Legislativní změny – postavení probačního úředníka, specialisty na oběti, snadnější přístup k bezplatné právní pomoci!

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Probační úředník – specialista na oběti.

15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.

Ano, občanská poradna, BKB, vzájemné rozesílání letáčků na jednotlivé služby, mezioborová spolupráce.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Posílení fondu peněžité pomoci (náhrady škody), specialisté na Policii ČR.

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Probační a mediační služba.

Příloha G: Rozhovor s respondentem č. 7

1) V jaké organizaci pracujete?

Soukromá psychologická praxe s úzkou spoluprací s intervenčním centrem a Bílým kruhem bezpečí.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Psycholog.

3) Jak dlouho v dané organizaci pracujete?

9 let.

4) Jaká je náplň Vaší práce?

Individuální, párové a rodinné psychologické poradenství, poradenství pro oběti.

5) Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?

Zájem je menší než v neziskové organizaci, kde jsem pracovala dříve. Důvodem je dle mého názoru mj. fakt, že si klienti služby hradí.

6) Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.

Myslím, že je veřejnost dostatečně informována.

7) Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?

Je to rozporuplné. Především mi připadá, že se zapomíná na děti, které byly svědky nebo přímo cílem trestných činů.

8) Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?

Ne. Oběti trestných činů nejsou majoritní klientelou.

9) Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)

V několika případech jsem se setkala s poměrně citlivým přístupem (zejména k dětem a dospívajícím).

10) Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?

Ano.

11) Odkud čerpá organizace finance?

Přímá platba od klientů.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

Ano, hradí si sami klienti.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Častější vzdělávání, supervize, neformální setkávání s kolegy pracujícími v této oblasti.

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Nápadů je spousta, ale prostor pro realizaci v současnosti není.

15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.

Spolupracuji s intervenčním centrem, s Bílým kruhem bezpečí.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Včasná psychologická pomoc, podpora nejen osoby, která se stala obětí trestného činu, ale i blízkých osob (např. edukace).

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Případá mi, že velmi dobře funguje intervenční centrum pro záchyt obětí domácího násilí.

Příloha H: Rozhovor s respondentem č. 8

1) V jaké organizaci pracujete?

Občanská poradna při Jihočeské rozvojové o.p.s.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Poradce.

3) Jak dlouho v dané organizaci pracujete?

7 měsíců.

4) Jaká je náplň Vaší práce?

Přímá klientská práce s uživateli.

5) Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?

Ano.

6) Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.

Je informována (měli jsme reklamní kampaň, jsme v komunitním plánování města apod.)

7) *Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?*

Pracovala jsem 10 let u Probační a mediační služby a vnímám obraz obětí jako „chudáků“, kteří mají být litováni, a podle mě je to špatně.

8) *Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?*

Ano, rozšíření institutu zvlášť zranitelné oběti, možnost bezplatného zmocněnce, přístup k informacím o probíhajícím vyšetřování a pak i ve vykonávacím řízení.

9) *Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)*

Ne, nejsou naplňována.

10) *Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?*

Ano.

11) *Odkud čerpá organizace finance?*

Město FM, Ministerstvo spravedlnosti (projekt pro oběti TČ), MS Kraj a Ministerstvo práce a sociálních věcí.

12) *Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?*

Ano.

13) *Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.*

Nevím.

14) *Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?*

Ne.

15) *Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.*

S ostatními službami spolupracujeme nepravidelně. Spolupráce s PČR a PMS. Spolupráce ve formě odkazování na jednotlivé organizace.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Větší informovanost o právech obětí.

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Komunikace mezi jednotlivými organizacemi je na dobré úrovni a společná školení mají potenciál zlepšit úroveň všech služeb pohybujících se v oblasti pomoci obětem.

Příloha CH: Rozhovor s respondentem č. 9

1) V jaké organizaci pracujete?

V Bílém kruhu bezpečí.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Právní poradce.

3) Jak dlouho v dané organizaci pracujete?

Od r. 2010.

4) Jaká je náplň Vaší práce?

Náplní práce je pomoc obětem a svědkům trestných činů, zmapování jejich situace, hledání nejvhodnějšího řešení včetně toho klientovi pomoci řešit věci postupně dle jejich závažnosti.

5) Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?

Zájem o služby je, ale ne vždy je o dané organizaci/pomoci dostatečné povědomí.

6) Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.

Myslím si, že veřejnost není dostatečně informována, problém je, že např. Policie ČR, od které by bylo vhodné zprostředkování, tak na to nemá dostatečnou kapacitu – podstav, musí informovat o spoustě různých věcí dle zákona a na informace o pomocných organizacích nebývá dostatek času, možná ani chuť od policistů.

Když se o dané (naší) službě informuje v tisku, rádiu apod., tak se to většinou odrazí na zvýšení zájmu o službu.

7) Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?

Oběť je často vyobrazena jako někdo, kdo si za to může sám, řekla bych, že i záleží, z jakých kruhů oběť pochází, co je pro média zajímavé, kde jsou peníze.

8) Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?

Rozšířila okruh zvlášť zranitelných obětí, v případě pochybností je oběť považována za zvlášť zranitelnou oběť, možnost bezplatného zmocnění.

9) Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)

Myslím si, že snaha určitě je a určitě tato práva budou lépe naplňována ve větších městech než např. na vesnicích či maloměstech.

10) Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?

Ne, protože v naší organizaci se nejedná o zaměstnance, ale dobrovolníky a o dobrovolnou činnost není moc zájem, zejména z řad advokátů.

11) Odkud čerpá organizace finance?

Členské příspěvky, peníze z rozpočtu obce a kraje.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

Myslím, že nyní máme dostatek peněz.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Zjednodušila bych administrativu.

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Ne.

*15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů?
Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.*

Policie ČR, PMS, já osobně za organizaci s těmito subjekty nespolupracuji.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Myslím, že by se obecně mohla zlepšit informovanost obětí o jejich právech – př. náhrada škody, peněžité pomoci státu apod.

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Pokud už se oběť dostane k informacím a ke správné službě, tak se dá říct, že už konkrétní pomoc docela funguje (např. BKB nabízí i bezplatnou pomoc psychologa).

Příloha I: Rozhovor s respondentem č. 10

1) V jaké organizaci pracujete?

BKB.

2) Jakou funkci zde vykonáváte?

Dobrovolník, krizový intervent.

3) Jak dlouho v dané organizaci pracujete?

2 roky.

4) Jaká je náplň Vaší práce?

Metodická činnost v rámci BKB, poskytování psychosociální podpory.

5) Je dle Vašeho názoru zájem o služby, které nabízíte obětem trestných činů?

Ano.

6) Myslíte si, že je veřejnost dostatečně informována o službách, které poskytujete obětem trestných činů? Pokud ne, uveďte, jak by se informovanost mohla zvýšit.

Není. Internet, média. Myslím si, že kdyby se do mediální kampaně pustila i jednotlivá ministerstva, mohla by představovat síť služeb pro oběti.

7) Jak vnímáte mediální obraz obětí trestných činů?

Málo informací pro veřejnost. Laické veřejnosti chybí informace, co dělat v případě, že se stanou obětí.

8) Víte, co novela z roku 2017 zákona o obětech trestných činů uvádí o zvlášť zranitelných obětech?

Zhruba.

9) Myslíte si, že jsou práva, která nařizuje novela zákona u zvlášť zranitelných osob, naplňována v praxi? (například nárok na vyslechnutí speciálně školenými policisty a možnost výběru, zda oběť vyslechne muž nebo žena)

Oběti neví, že toto mohou požadovat, že to je jejich právo.

10) Máte dostatečnou kapacitu zaměstnanců pro oběti trestných činů, které poptávají vaše služby?

Ano.

11) Odkud čerpá organizace finance?

Z dotací – kraj, obec, dary, sponzoři.

12) Máte dostatek financí na poskytování Vašich služeb? Pokud ne, co je příčinou?

Dotační programy, které jsou vázané na určité časové období – převážně jednoho roku. Ale letos je to prý dobré, konečně není jihočeská pobočka BKB ve ztrátě.

13) Je něco, co byste ve Vaší organizaci změnil/a, aby byly služby poskytovány ještě kvalitněji? Pokud ano, uveďte konkrétní příklad.

Zrušila bych dobrovolnost pracovníků a platila jim symbolický poplatek, za to bych po nich vyžadovala větší výkon.

14) Napadá Vás, jaká další služba by mohla ve Vaší organizaci vzniknout?

Ne.

15) Spolupracuje Vaše organizace i s jinými subjekty pracujícími s oběťmi trestných činů? Pokud ano, uveďte příklad Vaší spolupráce.

Ano s THEIOU a s občanskou poradnou.

16) Co si myslíte, že by se v rámci pomoci obětem v ČR mohlo zlepšit?

Větší informovanost veřejnosti. Jak jsem zmínila, bylo by dobré, kdyby se zapojila i jednotlivá ministerstva (spravedlnosti, vnitra a práce a sociálních věcí) do mediální kampaně. Takto to dost závisí pouze na nestátních neziskových organizacích a peněz do mediální kampaně moc nezůstává.

17) Co si naopak myslíte, že v České republice v rámci pomoci obětem funguje a co by se popřípadě mohlo ještě rozšířit?

Služby BKB určitě fungují a bylo dobré tento trend udržovat. Určitě by se mohl rozšířit počet placených míst a trochu odstoupit od trendu neplacených dobrovolnických pozic.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřovala na „*Vybrané organizace pomáhají obětem trestných činů – jejich činnosti a spolupráce*“. Ve své podstatě seznámila čtenáře s tím, jak je v České republice nahlíženo na oběť a jaká vědní disciplína se touto problematikou zabývá. V teoretické části jsem popsal, jaké se rozlišují druhy viktimizací a jaké typy osob bývají cílem útoku pachatele. Další kapitola popisovala, jak v praxi funguje státní aparát při pomoci obětem a jaká práva mají oběti na území České republiky. V této části jsem popsal činnost Policie ČR a Probační a mediační služby. Poté jsem již vypsal jednotlivé neziskové organizace, které pomáhají obětem. Ve třech organizacích byl proveden výzkum, který je podrobněji popsán v praktické části mé diplomové práce. Na konci teoretické části jsem nastínil tři projekty, které pomáhají obětem, ale i odborné veřejnosti, informují je o dostupné pomoci. V praktické části jsem realizoval kvalitativní výzkum ve formě strukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Výzkum jsem provedl v organizacích Bílý kruhu bezpečí, Probační a mediační služba a v občanské poradně. Do výzkumu bylo zapojeno 10 respondentů. Respondenti zastávali v organizacích různé funkce, proto i jejich odpovědi byly různorodé.

Cílem práce bylo důkladné zmapování systému pomoci obětem trestných činů, které bylo popsáno v teoretické části. V praktické části jsem následně zjišťoval, zda se ve vybraných organizacích vyskytují nějaké potíže a v jaké podobě. K dosažení cíle práce byly položeny dvě výzkumné otázky – „*Vyskytují se v České republice nějaké potíže, které znesnadňují práci organizacím pomáhajícím obětem trestných činů?*“ Druhá výzkumná otázka se již zaměřovala na řešení – „*Jaké jsou návrhy respondentů na zlepšení současného stavu pomoci?*“

Z výsledků v praktické části jsem usoudil, že nejpálčivějším problémem je neinformovanost laické veřejnosti o dostupné pomoci. Zde jsem navrhl řešení ve formě positioningu a práce s médii. V závěru práce jsem navrhl ještě další řešení ohledně chodu organizace. Jako poslední optimalizační řešení, jsem navrhl, zavedení služby zaměřující se na práci s blízkou osobou oběti, zejména na to, jak hovořit s obětí trestného činu. Zde je prozatím slepé místo systému.

Abstract

The diploma thesis was focused on "*Selected organizations helping victims of the crime and their activities and cooperation*". On the basis, it includes introducing the reader to how the victim is perceived in the Czech Republic, and what disciplinary discipline deals with it. In the theoretical part, I describe what kind of victimization we have and what types of persons are becoming the target of the offender's attack. Another chapter describes how the state apparatus in the field of assistance and help works in practice and what rights victims have on the territory of the Czech Republic. In this section I described the activities of the Police of the Czech Republic and the Probation and Mediation services. Then I have listed individual non-profit organizations which are helping victims. Research was made in three organizations, which is described in more details in the practical part of my diploma thesis. At the end of the theoretical part, I outlined 3 projects that are helping victims and also helping the public to inform them about available help. In the practical part, I realized qualitative research in the form of a structured interview with open questions. I made the research in the White Circle of Safety, Probation and Mediation Service, and the Citizens' Advisory. Ten respondents were involved in the survey. Respondents held different functions in organizations, so their responses were diverse.

The aim of the thesis was to describe thoroughly the system of assistance to victims of crime, which was done in the theoretical part. In the practical part, I subsequently investigated whether there were some difficulties in some organizations and in what form. Two research questions were asked - Are there any difficulties in the Czech Republic that make it harder for organizations to assist victims of crime? The second research question has already focused on solutions - What are the suggestions of respondents to improve the current state of aid?

From the results in the practical part, it can be said that the most pervasive problem is the uninformed of the general public about available help. Here I have proposed a solution in the form of positioning and working with the media. At the end of the thesis, I have suggested some solutions to the organization. I also consider my ultimate optimization solution to be a crucial one, introducing a service for close relatives of victims. Here is the blind spot in the system.